

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra mezinárodního práva

**Situace v Tibetu se zaměřením na
problematiku lidských práv a práva na
sebeurčení národů**

Diplomová práce

Ivana Kameníčková

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Mahulena Hofmannová, CSc.

Praha, červen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 30.6.2009

.....
Ivana Kameníčková

Poděkování

Děkuji paní prof. JUDr. Mahuleně Hofmannové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze 30.6.2009

.....

Ivana Kameníčková

Obsah

Obsah	IV
I. Tzv. „mírové osvobození“ Tibetu	VII
II. Historie Tibetu	IX
1) Původ Tibeťanů	IX
2) Mytické a polohistorické období-do 7. století n. l.....	IX
3) Jarlungská dynastie-7.-9. století n. l.	IX
4) Obnovení vlivu buddhismu a sjednocení státní moci.....	X
5) Období mezi pádem dynastie Jüan a nástupem mandžuské dynastie.....	XI
6) Mandžuska dynastie Čching.....	XII
7) Tibetský stát v letech 1911-1948.....	XIII
8) Rok 1949	XVI
9) Rok 1950	XVII
III. Mezinárodní reakce na vstup čínských vojsk a situaci v Tibetu.....	XVII
1) Organizace spojených národů.....	XVII
2) Parlamenty a vlády státu a nevládní organizace.....	XIX
IV. Sedmnáctibodová smlouva	XX
1) Jak došlo k uzavření	XXI
2) Platnost smlouvy	XXI
3) Nesplněné čínské sliby	XXII
V. Tibetská povstání	XXIII
VI. Svrchovanost-suverenita.....	XXIV
1) Suverenita národů.....	XXIV
2) Státní suverenita	XXV
VII. Stát.....	XXVI
1) Obecné pojetí v mezinárodním právu.....	XXVI
2) Uznání.....	XXVII
3) Tibet jako stát	XXVII
A) Obyvatelstvo	XXVII
B) Území.....	XXVIII
C) Státní moc	XXVIII
D) Vztahy s jinými státy	XXIX
E) Uznání Tibetu.....	XXXI
F) Otázka svrchovanosti Tibetu.....	XXXI
VIII. Tibetský exil.....	XXXV
1) Exilová komunita.....	XXXV
2) Ústřední tibetská správa v exilu	XXXVI
A) Tibetské Národní shromáždění (Shromáždění tibetských lidových zástupců)	XXXVII
B) Kašag (Ministerská rada)	XXXVII
C) Tibetská nejvyšší soudní komise	XXXVII
D) Tibetská reprezentace	XXXVIII
IX. Právo na sebeurčení národů.....	XXXVIII
1) Obecné pojetí v mezinárodním právu.....	XXXVIII
2) Národ	XL
3) Tibeťané jako národ.....	XL

4) Právo na sebeurčení národů v případě Tibetu	XLI
5) Postoj Číny	XLII
6) Princip územní celistvosti.....	XLII
X. Mezinárodní komise právníků	XLIII
1) Závěry mezinárodní komise právníků z roku 1959 a 1960	XLIV
2) Zpráva mezinárodní komise právníků z konference roku 1993	XLIV
3) Reakce OSN	XLV
XI. Jeho Svátost dalajláma a politika střední cesty	XLV
XII. Ústava budoucího Tibetu	XLVII
XIII. Podoba budoucího Tibetu	XLVIII
XIV. Možnosti řešení tibetské otázky.....	XLVIII
XIV. Zavedení jednotné autonomní správy tibetského národa.....	XLIX
XVI. Jazyk	L
XVII. Kultura.....	LI
XVIII. Náboženství.....	LII
XIX. Vzdělávání	LIII
XX. Ochrana životního prostředí.....	LIII
XXI. Využívání přírodních zdrojů.....	LV
XXII. Ekonomický rozvoj a obchod.....	LVI
XXIII. Zdravotnictví.....	LVII
XXIV. Veřejný pořádek.....	LVIII
XXV. Řízení migrace obyvatelstva	LVIII
XXVI. Změna správního členění a území Tibetu	LX
XXVII. Výměna s jinými zeměmi v oblasti kultury, vzdělávání a náboženství	LX
XXVIII. Základní lidská práva	LXI
1) Obecné vymezení	LXI
2) Čína a její chápání základních lidských práv	LXII
3) Jednotlivá porušována práva	LXIII
A) Článek 1 a 2	LXIII
B) Článek 3	LXIV
C) Článek 5	LXV
D) Článek 9.....	LXVI
E) Článek 7, 8, 10 a 11.....	LXVI
F) Článek 12.....	LXVIII
G) Článek 13.....	LXVIII
H) Článek 16.....	LXIX
I) Článek 17	LXX
J) Článek 18.....	LXX
K) Článek 19 a 20	LXXIII
L) Článek 21	LXXIV
M) Článek 22	LXXV
N) Článek 23.....	LXXVI
O) Článek 25.....	LXXVII
P) Článek 26.....	LXXVIII
Q) Článek 27.....	LXXIX
R) Článek 28	LXXX
4) Práva žen a děti.....	LXXX
XXIX. Genocida	LXXXII

1) Obecně vymezení	LXXXII
2) Genocida v Tibetu	LXXXIII
XXX. Stávající poměry v Tibetu	LXXXV
XXXIII. Stručný nástin osudu některých dalších menšin v ČLR.....	XC
XXXIV. Závěr	XCIV
Seznam použité literatury a pramenů.....	CI

I. Tzv. „mírové osvobození“ Tibetu

Pod vlivem 1. světové války sílily snahy o mírové řešení budoucích sporů.

Mezníkem v této problematice se stal Pakt o postavení války mimo zákon, známý pod jménem Briand-Kelloggův pakt,¹ kterým byla zakázána útočná válka a agrese, jako prostředek k řešení sporů a prosazování národních cílů.

Zákaz použití síly byl vyjádřen v článku 2, odstavci 4 Charty OSN, který je závazný i pro státy, jež nejsou členy OSN. Dovoleno se tak stalo pouze použití síly k obraně proti již zahájenému útoku.

Valné shromáždění OSN se v roce 1974 usneslo na definici agrese:

„ Za agresi se považuje použití ozbrojené síly státem nebo skupinou států proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti nebo politické nezávislosti jiného státu, způsoby vypočtenými v této definici. “

Rozhodující je, aby síla byla agresorem použita jako prvním.

Za agresi se považuje mimo jiné: *„ ... invaze nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území druhého státu; ... vojenská okupace; ... bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu; ... použití jakýchkoliv zbraní jednoho státu proti území druhého státu...“*²

V souvislosti s tzv. „mírovým osvobozením“ Tibetu začala koncem roku 1949 Čínská lidová republika přesouvat svá vojska na území Tibetu.

První střety Čínské lidově osvobozené armády a armády tibetské nastaly v květnu roku 1950.

7. října 1950 zaútočily čínské jednotky o počtu 40.000 mužů na hlavní město východního Tibetu Čhamo. Tibetská armáda čítala přibližně 8.000 vojáků, neměla tedy

¹ Briand- Kelloggův pakt, 27. srpna 1928, Paříž. Č. 126/1929 Sb.

Tato mezinárodní smlouva byla vytvořena francouzským ministrem zahraničí Aristidem Briandem spolu s ministrem zahraničí USA Frankem B. Kelloggem. Dle místa uzavření bývá označována také jako Pařížský pakt.

Signatářské státy se zavázaly k řešení mezinárodních sporů mírovou cestou. Válka jako prostředek k dosažení zájmů byla odsouzena.

Nejprve ji podepsalo patnáct států-USA, Austrálie, Kanada, Německo, Indie, Irská Republika, Itálie, Nový Zéland, JAR, Velká Británie, Československo, Polsko, Japonsko, Belgie a Francie. Celkem pakt podepsalo 62 států.

² Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314, 14. 12. 1974, A/RES/3314/XXIX.

Vychází ze zprávy zvláštního výboru upravující definici agrese, která byla uvedenou rezolucí převzata, ve snaze napomoci posílit mezinárodní mír a bezpečnost.

sílu dlouho vzdorovat a byla poražena za dva dny. Při obraně Tibetu zde zahynula přibližně polovina vojáků.

Čínská vojska setrvávají na tibetském území dodnes. Jejich činnost a postup čínské vlády vyvolávají dojem, že hlavním cílem „mírového osvobození“ je snaha o zničení tibetské identity, kultury, náboženství a asimilace s většinovým čínským obyvatelstvem a jsou provázeny silným potlačováním základních lidských práv a svobod Tibetanů.

Následkem vstupu čínských vojsk, nastolených represí, neúspěšného zavádění reformy a pokusů o tzv. modernizaci, zahynula více než jedna pětina tibetské populace.

Nenapravitelné škody byly napáchány na kulturním dědictví tibetské civilizace. Z původního počtu 6259 klášterů uniklo čínskému náporu pouze osm.

Závažné je také poškození životního prostředí, které může a pravděpodobně již má celosvětový dopad.

Přestože byla vydána řada deklarací, prohlášení a výzev adresovaných čínské vládě k zjednání nápravy, zejména v oblasti lidských práv, konkrétní kroky podniknuty nebyly.

Ráda bych se pokusila objasnit, zda se svým postupem Čína porušuje mezinárodní právo. Především je třeba zaměřit se na následující problematiku:

- 1) Je Tibet suverénním státem?
- 2) Tvoří Tibetané národ a náleží jim tedy právo na sebeurčení?
- 3) Lze považovat akt Číny za agresi?
- 4) Dopouští se Čína jednání v rozporu s mezinárodním právem, a jakého?

II. Historie Tibetu

Na úvod se zmiňme o dějinách oblasti dnešního Tibetu, abychom si vytvořili představu o charakteru a specifikách tohoto útvaru.

1) Původ Tibetanů

Původ Tibetanů není zcela znám. Dle legendy jsou potomky severoindického krále, který přišel na území dnešního Tibetu. Většina antropologů řadí Tibetany k mongoloidní rase.

Odhaduje se, že osídlili území dnešního centrálního Tibetu přibližně na přelomu našeho letopočtu. Dle vzhladu pocházejí obyvatelé kraje Kham a Amdo pravděpodobně odjinud.

2) Mytické a polohistorické období-do 7. století n. l.

V tibetské historii vystupuje sedm legendárních panovníků. První historicky podložené zmínky o tibetském králi pocházejí z 2. století před n. l.

Ve 3.- 4. století na toto území postupně z Číny a Indie proniká buddhismus.

3) Jarlungská dynastie-7.-9. století n. l.

V 7. století byl vytvořen první stabilní státní útvar na území Tibetu. Toto období je charakteristické řadou reforem a rozšiřováním tibetského vlivu formou výbojů. Stále sílící pozici získával buddhismus.

Válku vedl Tibet také s Čínou. Ovládl část čínského území i tehdejší čínské hlavní město Čchang-an. Mírová jednání probíhala od roku 783 a díky buddhistickým zprostředkovatelům došlo k uzavření mírové smlouvy v roce 821. Text této smlouvy byl vyryt v tibetštině i čínštině do třech kamenných stél, jedna z nich se dodnes zachovala u významného chrámu Džókang ve Lhase.

Je zřejmé, že oba státy se navzájem považovaly za samostatné a svrchované, což je patrné také z následujícího výňatku:

„Na nebi tvoří slunce a měsíc dvojici, na zemi jsou mocný synovec (= tibetský král) a strýc (= čínský císař). Od čínského Meru dolů at' tibetská vojska nevstupují, odtud nahoru at' čínská vojska nevstupují. Tak bude vzájemně chráněna společná hranice. Země zůstane, kde je, kameny zůstanou, kde jsou. A bylo uzákoněno, že Tibeťané budou šťastni v Tibetu a Číňané budou šťastni v Číně.“³

Koncem 8. století došlo k oficiálnímu ustavení indického směru buddhismu jako státního náboženství. Zánik Jarlungské dynastie způsobil rozpad státu na řadu samostatných knížectví. Zpomalilo se šíření buddhismu a jeho prosazování bylo spojeno s represemi.

4) Obnovení vlivu buddhismu a sjednocení státní moci

Během 10. a 11. století docházelo k opětovnému šíření buddhismu. Upevnily se vztahy a Indii a Nepálem.

Na počátku 12. století vzrostl vliv Mongolů, zejména pod vedením Čingischána. Vladce Tibetu v obavě před napadením své země, nabídl Čingischánovi formální podrobení a tak zemi uchránil před ničivým vpádem Mongolů.

V roce 1240 pozval Čingischánův vnuk významného tibetského lámu na svůj dvůr, aby poučil mongolské obyvatelstvo o zásadách buddhismu. Tak byl založen zvláštní vztah mezi tibetskými duchovními a mongolskými světskými vůdci. Podrobení zaniklo, aniž by se v Tibetu kdy realizovala vláda Mongolů. Šlo o čistě formální a krátkodobý stav. Tento vztah se nazývá čhō-jön. Měl ryze osobní charakter, jednalo se o spojení duchovního mistra a jeho laického ochránce. Duchovní mistr poskytoval náboženskou výuku, požehnání a duchovní jistotu prostřednictvím svých modliteb za

³ Čínsko-tibetská smlouva, 821. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001. str. 311.

Z formulace této smlouvy vyplývá, že Tibet i Čína se navzájem považovaly za samostatné od sebe se lišící státy. Smlouvu uzavřel „Velký vládce Tibetu a velký čínský císař, které spojuje vztah synovce a strýce“. Jednalo se o dohodu o spojení mezi čínským a tibetským národem o dobrých sousedských vztazích těchto zemí.

Dohoda výslovně stanoví, že „Tibet a Čína budou respektovat současnou hranici. Všechna území na východ od ní náleží Velké Číně, všechna území na západ od ní patří velké Tibetské říši. Žádná ze stran nerozpoutá válku a nebude zabírat cizí území.“ Dle textu je dohoda neměnná.

laického patrona, který bylo-li potřeba, zajišťoval ochranu a podporu. V žádném případě nešlo o vztah poddaného a suveréna, ale o vztah studenta a učitele. Dokladem vlivu, který měli tibetští lámové, a tedy i jejich nepodřízenosti, je přijetí buddhismu za státní náboženství mongolské říše a vzájemné udělování řady titulů.

Vzhledem k tomu, že tibetští duchovní a světští vládcí se spojovali v téže osobě, projevoval se tento vztah i na politické rovině, například v podobě ochrany státu proti napadení. Přesto se jednalo o stále stejný osobní vztah vycházející z rovnosti a vzájemné nezávislosti.

Ačkoliv v tomto období vliv mongolských vládců v Tibetu samozřejmě vzrostl, Tibet nikdy nebyl začleněn do Mongolské říše a nebyl ani součástí území Číny, která byla ovládaná Mongoly od roku 1279. Je třeba zdůraznit, že vztah čhō-jön vznikl dříve, než se Čína stala součástí Mongolského teritoria. Vznikl tudíž zcela nezávisle, na rozdíl od tvrzení Číny, která v této souvislosti pokládá 13. století za období, kdy byl údajně Tibet součástí stejné říše, a dle čínského výkladu tedy i Číny, z čehož vyvozuje podřízenost Tibetu. Dokladem ryze osobního charakteru je pokračování tohoto poměru i v případě, že se mocenská pozice laického ochránce změnila. Trval i po pádu mongolské dynastie Jüan. Byl tedy zcela nezávislý na politické funkci zastávané laickým ochráncem.

Tibetské a mongolské státnické vztahy byly zpřetrhány rokem 1350, tedy dříve, než se Čína vymanila z mongolské nadvlády. Její tvrzení, že dynastie Ming zdědila čhō-jön, nemá žádné opodstatnění. Tento duchovní poměr, jak již bylo řečeno, pokračoval i po zániku dynastie Jüan. Čína nemohla zdědit ani státnické vazby, ty v době její samostatnosti již neexistovaly, ani duchovní vztah, neboť ten pokračoval dále mezi Mongoly a Tibetány.

5) Období mezi pádem dynastie Jüan a nástupem mandžuské dynastie

Po přerušení styků Tibetu s mongolskou říší následovalo svržení dynastie Jüan v roce 1368 v Číně a nastolení nové vlády, čínské dynastie Ming. Jednalo se o zcela odlišný rod, bez jakékoli návaznosti na mongolskou dynastii Jüan, a jak již bylo zmíněno výše, v žádném případě na ní nepřešel vztah čhō-jön, který nadále udržovali tibetští duchovní s mongolskými patrony.

Kontakty Tibetu a Číny v tomto období byly poměrně řídké a spočívaly v podstatě na občasných návštěvách různých lámů a duchovních v Číně a případně udělování čestných titulů. Je přehnané mluvit o vzniku jakéhokoli poměru mezi Tibetany a dynastií Ming, i přesto, že by měl pouze soukromý duchovní charakter, v žádném případě jej tedy nemohl ovlivnit či zavázat Tibet na úrovni státní.

Počátkem 15. století se zformovala nejvýznamnější škola tibetského buddhismu gelugpa. Během pozvání k mongolskému dvoru byl jejímu významnému lámovi mongolským vládcem udělen titul dalajláma. V roce 1642 po svržení dosavadního tibetského krále tak došlo k spojení světské a duchovní moci v rukou jediného vládce dalajlámy.

6) Mandžuska dynastie Čching

V první polovině 17. století vzrůstal vliv Mandžůů, který vyústil ve svržení rodu Ming v roce 1644 a založení nové císařské dynastie nazvané Čching.

Vztahy Tibetanů a Mandžůů se rozvinuly ještě před tím, než převzali moc v Číně a také dříve, než se dalajláma stal nejvyšším vládcem Tibetu a vyplynuly ze společného setkání dalajlámy a mandžuského císaře roku 1639. Povahou se jednalo o čhō-jön. Tyto vazby byly naplněny v roce 1720, kdy mandžuský císař poskytl ozbrojený doprovod sedmému dalajlámovi do Lhasy poté, co byl rozpoznán jako reinkarnace svého předchůdce.

Dalším projevem čhō-jön byla pomoc při obnovování pořádku po občanských válkách v letech 1728 a 1751 a zásah proti nepálským gurkhským nájezdníkům ohrožujícím Tibet v roce 1792.

Ačkoli se jednalo o intervence mandžuských ozbrojených sil na území Tibetu, vždy byly provedeny na výslovnou žádost dalajlámy jakožto duchovního učitele. Byla tak realizována povinnost laického ochránce vyplývající z čhō-jön. Není důvod popírat, že Mandžuoové získali v Tibetu určitý vliv. Nikdy však nedošlo k ovládnutí území či vměšování se do tibetských vnitřních záležitostí.

Svou úlohu laického ochránce Mandžuoové nesplnili v případě britské invaze v letech 1903-1904, která byla ukončena podpisem Lhaské úmluvy⁴. Ta je dokladem suverenity Tibetu projevující se ve schopnosti samostatně uzavírat mezinárodní dohody.

Ve snaze odstranit vzrůstající britský vliv provedli Mandžuoové v roce 1908 invazi do Tibetu. Tím byl zásadně porušen vztah čhō-jön, jenž následně dalajláma ukončil v roce 1910.

Mandžuska říše se rozpadla v roce 1911 a Tibetané následně donutili okupační vojska ke kapitulaci. Třináctý dalajláma ve svém prohlášení z února 1913 znovu potvrdil trvání tibetské nezávislosti.

Z mandžuského vztahu Čhō-jön ČLR opět vyvozuje oporu pro své teze o tom, že Tibet je součástí území Číny. Kromě čistě osobního charakteru vztahu, který nikdy nevedl k ovládnutí Tibetu a byl objasněn výše, platí zde, i v případě Mongolů, že se jednalo o národy zcela odlišné od Číňanů a jako takové se k nim Čína také v ostatních situacích staví. Oba národy jsou v současnosti považovány za národnostní menšinu Čínské lidové republiky. Čína byla navíc těmito národy, na rozdíl od Tibetu, ovládnuta a tvořila tak sice součást jejich území, nedošlo však nikdy ke ztotožnění Číňanů a vládnoucích nečínských dynastií.

7) Tibetský stát v letech 1911-1948

Po rozpadu dynastie Čching došlo k destabilizaci a rozdrobení území Číny, většina sil se tedy soustředila na upevnění vlády a znovusjednocení.

Čína se opakovaně formou dopisů či prostřednictvím vyslaných zástupců obracela na Tibet a vyzývala jej, aby se k ní připojil.

Od roku 1912, kdy byla čínská vojska z centrálního Tibetu vyhnána, do roku 1934, nebyl povolen vstup do země žádnému čínskému zástupci s oficiálním posláním.

⁴Lhaská úmluva, Lhasa, 7.9.1904. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 315.

Smlouva potvrzuje platnost Anglo-čínské dohody z roku 1890 a Obchodních pravidel z roku 1893. Obsahuje úpravu obchodních vztahů a závazek tibetské vlády, že nebude bez předchozího souhlasu vlády britské jakkoli ve prospěch jiné mocnosti nakládat s územím Tibetu, nedovolí ostatním státům vměšovat se do tibetských záležitostí, neudělí jim žádné koncese ke stavbě železnic, cest či telegrafů. Zároveň Tibetu vznikla povinnost uhradit Velké Británii odškodné za výdaje spojené a vysláním vojsk do Lhasy.

V roce 1934 získala povolení čínská mise, která údajně přicházela vyslovit soustrast s úmrtím 13. dalajlámy a při této příležitosti se obrátila na tibetskou vládu s výzvou, aby se připojila k území Číny. Stejně výzvy byly adresovány také Nepálu a jsou důkazem toho, že Čína považovala Tibet za suveréni stát nikoli za součást svého teritoria.

Veškeré snahy se setkaly s jednoznačným tibetským odmítnutím obsahujícím také potvrzení, že Tibet je a přeje si zůstat nezávislým. Suverenitu Tibetu potvrzují také další akty. V roce 1912 uzavřel Tibet a Mongolsko smlouvu o přátelství a spolenectví obsahující vzájemné oficiální uznání nezávislosti.⁵

V roce 1913 se Tibet účastnil konference v Simle spolu s Čínou a Velkou Británií. Zástupci všech těchto států měli stejný status. Tím Čína de facto uznala způsobilost Tibetu samostatně uzavírat mezinárodní smlouvy a s tím spojenou jeho suverenitu. Byla podepsána tzv. Simelská dohoda, kterou však Čína odmítla ratifikovat. Konečným výsledkem bylo uzavření této úmluvy pouze s účinky pro Tibet a Velkou Británii. Dokument obsahoval úpravu některých otázek pohraničí a společných obchodních vztahů.⁶

V souvislosti s vytlačení zbylých čínských vojsk zdržujících se v provincii Kham byly v roce 1918 podepsány dvě dohody. První obsahovala úpravu sporných

⁵ Smlouva o přátelství a spolenectví mezi vládou Mongolska a Tibetem, Urga, 29. prosince 1912. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 326.

Tato smlouva je známá také pod názvem Uržská smlouva. Uzavřeli ji ministr zahraničních věcí Njagt-Biligt Da-Lama Ravdan a náměstek ministra generál Manlai baatar Gejse Damdinsüren jako zmocněnci mongolského panovníka a gudžir canšib kančhen Luvsanagvaan, donir Agvaan Čojndzin, ředitel banky Išdžame, a úředník Gendendžalcan, zplnomocněnci dalajlámy, vládce Tibetu.

Lze ji považovat za projev nezávislosti Tibetu. Obě země proklašovaly, že se „*vymanily z područí mandžuské dynastie, oddělily od Číny a staly nezávislými státy*“.

Smlouva obsahuje vzájemné uznání nezávislosti a autority vlád dalajlámy v Tibetu a bogdgegéna v Mongolsku. Je tvořena preambulí a osmi články. Upravuje také poskytnutí pomoci proti nepříteli, otázky podpory buddhistické víry a jejího šíření a hospodářské spolupráce.

Čína zpochybňovala samotnou existenci této smlouvy. V roce 2007 byl však nalezen její originál v tibetštině. Nyní vyvrací její platnost s poukazem na to, že zástupci údajně k uzavření nebyli zmocněni a že tibetská vláda smlouvu neratifikovala.

⁶ Dohoda mezi Velkou Británií, Čínou a Tibetem, Simla, 1914. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 327.

Tato dohoda byla uzavřena na konferenci v Simle mezi zmocněncem Velké Británie sirem Arthurem Henry McMahonem, sekretářem indické vlády, zahraničního a politického oddělení, prezidentem Čínské republiky panem Jüan S'-kchaj a dalajlámou Lönčhen Gandän Šädä Paldžor Dordže. Čína ji odmítla ratifikovat. Zástupci Tibetu a Velké Británie se proto dohodli na jejím uzavření pouze s účinky pro tyto dvě země, nikoli pro Čínu.

Dohoda se skládá z jedenácti bodů. Mimo jiné je zde stanoven závazek respektovat územní nedotknutelnost Tibetu a nevměšovat se do jeho správy, závazek zdržet se jakýchkoli vojenských akcí vůči Tibetu, obsazování či anexe. Upravuje také hospodářské otázky a vylučuje uzavření jiných smluv o Tibetu bez účasti Velké Británie.

území a druhá, povahou doplňková, se týkala ukončení čínsko-tibetského nepřátelství. Aby došlo k uzavření těchto dohod, musela se čínská vláda obrátit na Velkou Británii s žádostí o zprostředkování jednání s Tibetem. Toto lze považovat za další projev nezávislosti Tibetu.

Tibet uzavřel také mírové smlouvy s Nepálem. Tibet udržoval diplomatické vztahy s řadou států, což je také projevem jeho suverenity.

Nepál, potvrdil udržování diplomatických vztahů mimo jiné s Tibetem ve své žádosti o členství v OSN. Také ustanovil svého velvyslance ve Lhase.

Diplomatické mise ve Lhase měly dále Bhútán, Čína, nezávislá Indie a v letech 1933-1947 také Velká Británie.

Tibetská vláda udržovala přátelské styky s Velkou Británií. Během 1. světové války jí oficiálně nabídla, že k podpoře její pozice v Britské Indii poskytne 1000 vojáků. Britská vláda vyjádřila poděkování a prohlásila, že se na Tibet obrátí, pokud bude potřebovat.

Omezené vazby byly udržovány také se Spojenými státy americkými. V roce 1949 požádal americký prezident Franklin D. Roosevelt o udělení povolení ke vstupu dvou Američanů zastupujících Úřad strategických služeb, kteří měli zmapovat cestu pro případnou dopravu zásob. Povolení bylo uděleno.

Tibetská vláda poskytla v roce 1944 pomoc a dopravila posádku amerického letadla, které se zřítilo nad územím Tibetu, do Indie. Velvyslanectví Spojených států amerických v Indii vyslovilo tibetské vládě svůj dík a zároveň se zaručilo, že již žádná americká letadla nad tibetským územím létat nebudou. Zde lze spatřovat uznání územní svrchovanosti Tibetu.

V roce 1943 požádala Čína o udělení souhlasu s průjezdem nového styčného důstojníka do Indie. Pokud by Tibet byl čínským územím, žádné povolení by nebylo třeba. Povolení bylo uděleno.

Nezpochybnitelným dokladem nezávislosti Tibetu je jeho neutralita za 2. světové války, kterou si zachoval i přes silný tlak spojenců. Jako neutrální svrchovaný stát využil Tibet svého práva a v roce 1945 poskytl azyl Heinrich Harrerovi a Peteru Aufschnaiterovi, německým státním občanům, kteří uprchli z britského zajateckého tábora.

Tibetská vláda byla pozvána na konferenci o vztazích mezi asijskými státy

konanou v roce 1947 v Dillí v Indii. Zde ji zastupovala vlastní delegace. Ta byla jako reprezentant Tibetu přijata Mahatmou Gandim. Následně navštívila Itálii, Francii, Velkou Británii a Spojené státy americké. Všechny tyto státy uznaly tibetské pasy, jimiž byli zástupci vybavení. Téhož roku blahopřála tibetská vláda Indii k získání nezávislosti.

8) Rok 1949

Po porážce vlády Kuomintangu byla 1. října 1949 vytvořena Čínská lidová republika pod vedením komunistické strany Číny. Jako hlavní cíl si vytyčila znovupřipojení všech území, nad kterými Čína v době svého oslabení ztratila moc, k mateřské zemi. Mezi tato území byl zahrnut i Tibet a tím byl položen základ pro tzv. mírové osvobození Tibetu.

V říjnu 1949 rádio Peking uveřejnilo zprávu, v níž byl Tibet označen za součást Číny a vyhlásilo, že dojde k jeho osvobození. Tibetská vláda se neprodleně obrátila na čínskou vládu se svou reakcí, v níž odmítala, že by Tibet kdy byl součástí Číny a zdůrazňovala, že veškeré vztahy s ní navázané, měly povahu vazeb mezi lámou a patronem. Také Čínu ujistila, že se Tibet nenachází pod ničí nadvládou a není tedy od koho jej osvobozovat. Zároveň se obrátila na britského ministra zahraničí Ernesta Beviniho a požádala o podporu Velké Británie. Druhá žádost zaslána v prosinci téhož roku se obrací na britskou vládu s cílem získat její podporu ve snaze o přijetí Tibetu do OSN.

K jednání s Čínou ve věcech zachování tibetské nezávislosti byla ustavena vlastní mise, která se odebrala do Dillí, kde se setkala s čínským velvyslancem. Ten předložil čínský postulát spočívající v uznání Tibetu za součást ČLR a přenechání správy záležitosti tibetské národní obrany Číně. Tibetští zástupci požadavky okamžitě odmítli s tím, že i přesto kontaktují svou vládu k vyjádření oficiálního stanoviska. To bylo také zamítavé.

9) Rok 1950

Od roku 1949 se stupňovalo napětí mezi Čínou a Tibetem. Čínská armáda shromažďovala a rozmísťovala svá vojska na strategická místa a následně vstoupila na území Tibetu. První střety Čínské lidové osvobozené armády a armády tibetské nastaly v květnu roku 1950.

7. října 1950, tedy dříve, než mohlo být tlumočeno odmítnutí čínského návrhu prezentovaného v Dillí, zaútočily čínské jednotky o počtu 40.000 mužů na hlavní město východního Tibetu Čhamo.

Tibetská armáda čítala přibližně 8.000 vojáků, neměla tedy sílu dlouho vzdorovat a byla poražena za dva dny. Oficiální rozkaz k útoku byl vyhlášen až 21. října 1950.

Tibetská národní shromáždění se usneslo na dřívějším ustavením dalajlámy, v pořadí 14 převtělence. Obvyklý věk nástupu do „funkce“ dalajlámy je 18 let.

17. listopadu 1950, tedy o více než dva roky dříve, se vzhledem k mimořádným okolnostem v necelých 16 letech ujal své „funkce“ Jeho Svátost dalajláma.⁷

Tibetská delegace při příležitosti vyjádření stanoviska vlády k jí předloženému návrhu tlumočila vládní výzvu, aby byla čínská vojska okamžitě z území Tibetu stažena.

III. Mezinárodní reakce na vstup čínských vojsk a situaci v Tibetu

1) Organizace spojených národů

Tibetská vláda se obrátila 11. listopadu 1949, poté co ČLR začala obsazovat tibetské území, na OSN s žádostí o pomoc při obraně proti uskutečněné agresi.

Žádost mimo jiné obsahovala:

„Ozbrojená invaze do Tibetu s cílem jeho začlenění do komunistické Číny cestou vyložené fyzické síly je jasným případem agrese...Obracíme se proto Vaším

⁷ V textu užívám v případě, že se jedná o zastávanou pozici pojem dalajláma. Jeho Svátostí dalajlámou je myšlen Lhamo Thondup, který by rozpoznán jako 14. převtělenec.

*prostřednictvím na všechny národy světa, aby zakročily v náš prospěch a čínskou agresí zastavily.*⁸

Čínský akt byl za agresí označen většinou zemí. Británie a Indie v obavě z vyvolání rozsáhlého ozbrojeného konfliktu doporučili OSN zdrženlivost.

7. listopadu 1950 zaslala tibetská vláda dopis generálnímu tajemníkovi OSN s prosbou o vyjádření OSN k situaci v Tibetu.

17. listopadu 1950 Salvador oficiálně vyzval, aby byla otázka čínské agrese projednána Valným shromážděním OSN.

Na základě ujištění, které poskytl řídicímu výboru OSN indický delegát, že situaci lze mírově vyřešit i bez projednání na Valném shromáždění, tento doporučil diskuzi o situaci v Tibetu odložit.

I přes další dopis tibetské vlády zasláný 8. prosince 1950 OSN, k projednání nedošlo. Indická vláda prosadila, aby jednání proběhlo uzavřeně, pouze mezi Tibetem, Indií a Čínou.

V letech 1959, 1960, 1961 a 1965 se otázkou Tibetu zabývalo Valné shromáždění OSN.

Valné shromáždění OSN schválilo v říjnu 1959 první rezoluci k otázce Tibetu. Požaduje v ní „*respektování základních lidských práv Tibeťanů a jejich svébytné kultury a náboženství*“.⁹ Druhá rezoluce pochází z prosince 1961 a bylo v ní uznáno právo Tibetského národa na sebeurčení.¹⁰ Rezoluce z prosince 1965 opětovně vyzývá k

⁸ Tibetská stížnost ke Spojeným národům, Kalimpong, 11. listopadu 1950. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 330.

Stížnost je reakcí na vpád čínských vojsk na území Tibetu. Vysvětluje vztah tibetských dalajlámů a čínských panovníků a zdůrazňuje, že nebyly politické povahy a že veškeré vazby jsou již zpřetrhány. Poukazuje na skutečnosti svědčící o tibetské nezávislosti a popisuje události související s obsazováním Tibetu čínskými vojsky. Zmiňuje se o agresí v Koreji a vyjadřuje přesvědčení, že se Tibetu dostane stejné podpory mezinárodního společenství.

⁹ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1353/1959. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un59.html>>.

Byla vydána 21. 10. 1959 v New Yorku. OSN v ní zdůrazňuje nutnost respektovat principy Charty OSN a Všeobecné deklarace lidských práv a vyzývá k dodržování základních lidských práv Tibeťanů a jejich kulturního a náboženského života.

¹⁰ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1723/1961. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un61.html>>.

Odvolává se na rezoluci 1353/1959. Potvrzuje trvající porušování lidských práv a práva na sebeurčení Tibeťanů. Opakovaně zdůrazňuje nutnost dodržovat Chartu OSN a Všeobecnou deklaraci lidských práv a vyzývá k nápravě situace v Tibetu. Poukazuje na úlohu členských států při uskutečňování této rezoluce.

„zastavení všech praktik, které zbavují Tibeťany lidských práv a základních svobod, kterých vždy požívali“.¹¹

Většina států vyjádřila svůj negativní postoj k čínské agresi, mimo jiné Filipíny, Nikaragua, Thajsko, Spojené státy americké a Irská republika. Na straně Číny stál jen komunistický blok.

Otázka lidských práv v Tibetu však byla v OSN projednávána intenzivněji a situace je sledována. Touto problematikou se zabývá také Výbor pro lidská práva OSN, Komise proti mučení, Komise za zrušení všech forem rasové diskriminace a Výbor OSN pro dětská práva.

2) Parlamenty a vlády států a nevládní organizace

Silnou podporu vyjadřují Tibetu také parlamenty a vlády různých zemí. Jako příklad uveďme třeba Austrálii, Kanadu, Itálii, Německo či Spojené státy americké.

26. října 1950 zaslala indická vláda čínské vládě protestní nótu, v níž vyslovila nesouhlas s násilným aktem proti Tibetu. 6. listopadu 1950 vyjádřila vláda Velké Británie lítost nad čínskou invazí a připojila se ke názoru prezentovaném Indii.

Velká Británie navzdory úzkým vztahům, které s Tibetem udržovala, řadě podepsaných dohod i existenci britské stáje v Tibetu označila postavení Tibetu z právního hlediska za „ne zcela jasné“, což Tibet velmi zklamalo a zaskočilo.

V souvislosti se Spojenými státy americkými je důležité zmínit, že v roce 1991 bývalý prezident George Bush schválil usnesení kongresu, jímž byl Tibet prohlášen za okupovanou zemi a Jeho Svátost dalajláma a tibetská vláda za jeho skutečné představitele. V reakci na ostré represe roku 2008 schválila Sněmovna reprezentantů Spojených států amerických rezoluci vyzývající Čínu k okamžitému zrušení těchto opatření.¹² Proti byl pouze jediný reprezentant.

¹¹ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2079/1965. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un65.html>>.

Odvolává se na obě předešlé rezoluce a opakuje v nich obsažené výzvy. Vyjadřuje názor, že potlačování lidských práv v Tibetu zvyšuje mezinárodní napětí a důrazně apeluje na státy, aby využily všechny své prostředky k realizaci této rezoluce.

Podporu vyjadřuje taktéž Evropský parlament. Aktuálně v březnu 2009 vybídl Čínu k obnově jednání o situaci v Tibetu a doporučil vycházet z Memoranda o skutečné autonomii tibetského lidu.¹³

Také Poslanecká sněmovna České republiky zaujala oficiální stanovisko k událostem března 2008, když schválila prohlášení o dění v Tibetu obsahující výzvu k zdržení se násilí a propuštění politických vězňů a vězňů svědomí.¹⁴

Jistou solidaritu lze vyvodit i z neúčasti politických představitelů některých států na slavnostním zahájení Olympijských her v Pekingu v roce 2008.

Nejsilněji se však ozývají nevládní organizace, které se vytvořily po celém světě. Jejich pozornost se soustřeďuje zejména na porušování lidských práv. Na území České republiky působí například nadační fond Potala či Lungta. Z mezinárodních uvedme Amnesty International.

IV. Sedmnáctibodová smlouva

Významným mezníkem v tibetské problematice se stalo uzavření Sedmnáctibodové smlouvy, proto je třeba zaměřit se na ní podrobněji. Čína považuje Tibet za nedílnou součást svého území. Zastává stanovisko, že uskutečnila pouhé osvobození Tibetu, jehož oprávněnost byla stvrzena zmíněnou smlouvou.

¹² Rezoluce Sněmovny reprezentantů Spojených států amerických. <http://www.tibet.ca> [online]. 2007 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.ca/en/newsroom/wtn/5767>>.

Rezoluce byla schválena i přes nesouhlas Číny. Vyzývá ji k „*ukončení represe tibetského lidu a k okamžitému zrušení tvrdých opatření namířených proti Tibetanům*“. Pro se vyslovilo 422 reprezentantů.

¹³ Rezoluce Evropského parlamentu. <http://www.tibet.ca> [online]. 2007 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.ca/en/newsroom/wtn/5761>>.

Kromě apelu, „*aby čínská vláda zvážila využití Memoranda o skutečné autonomii tibetského lidu jako základ pro zásadní diskusi*“, klade důraz na umožnění pokojných protestů bez postihů a zmiňuje nutnost zpřístupnit Tibet mezinárodním médiím.

¹⁴ Usnesení zahraničního výboru z 22. schůze dne 19. března 2008 k návrhu Prohlášení Poslanecké sněmovny k situaci v Tibetu. <http://www.tibinfo.cz> [online]. c2005 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=613>>.

Text tohoto usnesení byl vytvořen poslaneckou Skupinou přátel Tibetu. Ke schválení došlo u příležitosti 49. výročí tibetského povstání a v reakci na násilnosti, které se v Tibetu odehrály v roce 2008. S odkazem na nezbytnost dodržování lidských práv vyzývá k vyřešení situace v Tibetu. Podporuje sino-tibetský dialog a prosazuje, aby budoucí řešení vycházelo z výsledků těchto jednání. Poukazuje na nutnost zpřístupnit Tibet nezávislým médiím. Zmiňuje podobnost s politickými procesy v bývalém Československu a požaduje propuštění všech vězňů svědomí.

1) Jak došlo k uzavření

Vzhledem k tomu, že ani Indie, ani OSN neučinily žádné konkrétní kroky na pomoc Tibetu, rozhodla se tibetská vláda jednat sama. S cílem předložit tibetská stanoviska k událostem roku 1949 a následujícím a vyslechnout čínskou stranu, vyslala tibetská vláda do Pekingu v dubnu roku 1951 pětičlennou delegaci. Zástupci úmyslně nebyli zmocněni k uzavření jakékoli smlouvy. Během jednání čínská strana předložila delegaci návrh smlouvy, který byl okamžitě odmítnut. Následně bylo předneseno upravené znění spolu s ultimátem směřujícím k jeho podpisu. Delegaci bylo znemožněno kontaktovat svou vládu, byl na ní vyvíjen nátlak nejen hrozbou fyzického násilí, ale i vojenským zásahem ve Lhase, dokonce došlo k jejich uvěznění.

Tímto postupem Čína dosáhla 23. května 1951 podepsání Smlouvy mezi ústřední lidovou vládou Čínské lidové republiky a místní tibetskou vládou o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu,¹⁵ známé jako Sedmnáctibodová smlouva. Ta opravňovala mimo jiné Čínu ke vstupu na území Tibetu, což se také stalo. Tibet byl zcela obsazen vojskem čínské lidové armády a tím bylo znemožněno jakékoli další jednání, za jehož účelem se 17. srpna 1951 vrátil Jeho svátost dalajláma do Lhasy s nadějí na vyjednání lepších podmínek.

Možnost smlouvu odmítnout získal až v souvislosti se svým útekem do indického exilu, učinil tak 20. června 1959.

2) Platnost smlouvy

Členové tibetské delegace nebyli vybaveni pravomocemi k uzavření smlouvy, na což i při podpisu čínskou stranu upozorňovali. Nemohli tak platně zavázat Tibet ani tibetskou vládu. Pomineme-li tento fakt, i tak nelze za platnou považovat smlouvu uzavřenou pod nátlakem, což je mimo jiné stanoveno i v preambuli Vídeňské úmluvy o smluvním právu.¹⁶ K uzavření smlouvy dochází oboustranným svobodným, vážným a

¹⁵ Dohoda Ústřední lidové vlády a místní vlády Tibetu o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu, Peking, 23. května 1951. COLLARD, Gilbert, VAN GRASDORFF, Gilles. *Posvácení v Rudých tmách*. [s.l.] : [s.n.], 2004, str. 149.

¹⁶ Vídeňská úmluva o smluvním právu, Vídeň, 23. května 1969. ČEPELKA, Čestmír. *Právo mezinárodních smluv. Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969) - s komentářem : První vydání*. [s.l.] : [s.n.], 1986.

jasným projevem vůle. Svobodný projev vůle musí být spojen jak s návrhem, tak s jeho přijetím.

Delegátům bylo vyhrožováno fyzickým násilím a vojenským zásahem ve Lhase. V době podpisu byla čínská vojska rozmístěna na všech strategických pozicích a okupovala velkou část tibetského území, možnost vojenského intervence ve Lhase byla tedy velmi reálná. Neplatnost smlouvy lze odvodit z článku 51 a 52 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.¹⁷ Tuto vadu není možné odstranit ani dodatečným schválení, ratifikací. Smlouva je nulitní. I v případě, že bychom Sedmnáctibodovou smlouvu považovali za platně uzavřenou, měla by tibetská vláda právo od ní odstoupit, neboť ze strany Číny dochází k neustálému porušování smluvních povinností.

3) Nesplněné čínské sliby

Jak již bylo uvedeno, Čína soustavně nedodrжуje své závazky, které pro ni vyplývají z uzavření Sedmnáctibodové smlouvy. Její chování se tak dostává do rozporu s článkem 26 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, který zakotvuje zásadu Pacta sunt servanda. Tibet tedy mohl realizovat své právo od smlouvy odstoupit, což také učinil 20. června 1959.

V úvodu Sedmnácti bodové smlouvy Ústřední vláda mimo jiné vyhlásila, že všechny národnosti na území ČLR jsou si rovné. V oblastech, kde jsou menšinové národy a národnosti soustředěny, bude prováděna národní územní autonomie a všechny menšinové národy a národnosti budou moci svobodně rozvíjet své mluvené i psané jazyky a uchovávat či reformovat své obyčeje, zvyky a náboženské vyznání. Konkrétně ve vztahu k Tibetu smluvně zakotvila, že tibetský národ má právo na zřízení národní

Tato úmluva patří mezi nejvýznamnější dokumenty mezinárodního práva. Představuje kodifikaci obyčejového práva. Lze ji uplatnit pouze na smlouvy uzavřené písemnou formou. Česká republika je jí vázána od roku 1987.

¹⁷ Vídeňská úmluva o smluvním právu Vídeň, 23. května, 1969. . ČEPELKA, Čestmír. *Právo mezinárodních smluv. Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969) - s komentářem : První vydání.* [s.l.] : [s.n.], 1986.

Článek 51- Donucení zástupce státu: „ *Souhlas státu s tím, že bude vázán smlouvou, jehož bylo dosaženo donucením zástupce státu činy nebo hrozbami, je bez jakéhokoliv právního účinku.* “

Článek 52- Donucení státu hrozbou síly nebo použitím síly: „ *Každá smlouva, jejíhož uzavření bylo dosaženo hrozbou síly nebo použitím síly za porušení zásad mezinárodního práva vtělených do Charty Organizace spojených národů, je nulitní.* “

územní autonomie pod jednotným vedením Ústřední lidové vlády. Ta nebude měnit politickou soustavu, existující v Tibetu, ani dosavadní status, funkce a pravomoc Dalajlámy. Taktéž status, funkce a pravomoc Pančenlámy zůstanou zachovány. Bude se provádět politika svobody náboženského vyznání. Náboženské vyznání, zvyky a obyčeje zůstanou v úctě, buddhistické kláštery budou mít plnou ochranu. Nebudou zavedeny žádné změny, pokud jde o důchody klášterů. Reformy mohou být prováděny jediné místní tibetskou vládou, bez jakéhokoli nátlaku, zcela dobrovolně. Do nově zřízených orgánů bude zapojen co možná největší počet místních tibetských zaměstnanců.¹⁸

V. Tibetská povstání

Výše uvedené skutečnosti se samozřejmě odrazily v tibetské společnosti. Z počátku neprovázela čínskou okupaci žádná silná povstání. Jeho Svátost dalajláma v naději v jednání s Čínou vyzýval lid k pokoji. Avšak silící represe ve všech oblastech života, neochota Číny vyjednávat, ani dodržovat závazky vyplývající ze Sedmnáctibodové smlouvy a snaha o reformaci Tibetské společnosti i cestou násilí, vyvolávaly odpor Tibetánů, který se následně projevil v řadě nepokojů.

V roce 1956 došlo k bojům v provinciích Kham a Amdo, které trpěly nejsilnějším čínským útlakem a byly také okupovány nejdéle. Čína se pokoušela potlačit veškeré projevy nesouhlasu. Násilí si vyžádalo mnoho obětí, další byly spojeny s hladomorem vyvolaným tím, že všechny zásoby potravin musely být vydány na výživu okupačního vojska. Tyto události podpořily nepokoje, které se začaly šířit po celé zemi.

Vytvořily se odbojové skupiny a rozmohl se partyzánský boj. Do hnutí odporu bylo zapojeno přibližně 80.000 bojovníků, tedy desetinásobek počtu původní tibetské armády. Tibetská nespokojenost vyvrcholila v březnu 1959.

Stále častěji docházelo k náhlým zmizením předních náboženských představitelů a Tibetáné se začali obávat o osud Jeho Svátosti dalajlámy. Když byl v březnu 1959 pozván do čínského vojenského velitelství, kam se měl dostavit bez své

¹⁸ Dohoda Ústřední lidové vlády a místní vlády Tibetu o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu, Peking, 23. května 1951. COLLARD, Gilbert, VAN GRASDORFF, Gilles. *Posvácení v Rudých tmách*. [s.l.] : [s.n.], 2004. str. 149.

osobní strážce, došlo k masovým demonstracím ve Lhase. Přes veškeré výzvy Jeho Svátosti dalajlámy k upokojení, se protesty rozšířily po celé zemi a změnily se v otevřený boj proti čínské okupaci.

Jeho Svátost dalajláma 17. března 1959 uprchl do exilu. Čínská vláda okamžitě prohlásila tibetskou vládu za rozpuštěnou. Nepokoje byly násilně potlačeny. Ze zprávy čínské vojenské rozvědky vyplývá, že jen ve Lhase a okolí bylo zabito 87.000 Tibetanů.¹⁹ Došlo k vyhlášení stanného práva. Trvalo 13 měsíců, než bylo oficiálně zrušeno. Ve skutečnosti nenastaly žádné podstatné změny v zacházení s Tibetany a opatření nastolená pro období stanného práva přetrvávala i po jeho odvolání.

Odpor Tibetanů však zlomen nebyl. K vzpourám a demonstracím různé intenzity docházelo a dochází po celém Tibetu. V letech 1987 až 1993 se konalo více než 200 povstání.²⁰ Revolta z roku 1989 vyvolala opětovné vyhlášení stanného práva.

Za třetí nejsilnější nepokoje od počátku čínské okupace lze zcela jistě považovat demonstrace z března 2008. O těch je pojednáno v samostatné kapitole.

VI. Svrchovanost-suverenita

Pro posouzení oprávněnosti jednání ČLR je podstatné, zda lze Tibet označit za svrchovaný stát. Musíme se tedy zabývat otázkou suverenity.

1) Suverenita národů

Svrchovanost národa spočívá v jeho právu svobodně si zvolit svůj status, hospodářské, politické a sociální směřování. Našla své vyjádření v zásadě na sebeurčení národů. Ta je zakotvena v článku 1 odstavci 2 Charty OSN:

¹⁹ Politický dokument čínské lidově osvobozené armády, 1960. *Pravda o Tibetu-Fakta a svědectví : Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale*. [s.l.] : [s.n.], 1999, str. 40.

²⁰ Údaj uveřejněný Tibetskou exilovou vládou. *Www.tibet.net* [online]. c2000-2009 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=149&rmenuid=11>>.

„Cíle Spojených národů jsou tyto: ...2. rozvíjetí mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činiti jiná vhodná opatření na posílení světového míru;“²¹ .

Dále v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech,²² Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech,²³ jakož i v Deklaraci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.²⁴

2) Státní suverenita

Státní suverenita patří mezi základní atributy státu. Teorie suverenity státu prošla dlouhodobým vývojem. Za jejího zakladatele se považuje Jean Bodin.

Dnes lze suverenitu vymezit jako nezávislost státní moci na jakékoli jiné moci. Zdrojem veškeré státní moci je lid, který ji propůjčuje svým reprezentantům na dobu jejich mandátu, či ji vykonává sám iniciativami a referendy, rozhodnutí z nich vzešlá jsou pro jejich reprezentanty závazná. Výkon státní moci v demokratickém státě je nutně spojen s respektováním nezadatelných lidských práv.

²¹ Charta OSN, San Francisco, 26. června 1945. VESELÝ, Zdeněk. *Smlouvy, pakty, dohody : Slovník mezinárodních a diplomatických aktů*. [s.l.] : [s.n.], 2006.

Představuje zakládající statut Organizace spojených národů. Tvoří ji preambule a sto jedenáct článků. Na základě článku 68 byla zřízena Komise pro lidská práva. Nedílnou součástí Charty je statut Mezinárodního soudního dvora. Charta je závazná pro všechny členy a má přednost před závazky z jiných mezinárodních smluv.

²² Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. prosince 1966, A/RES/2200 (XXI).

Patří mezi nejvýznamnější mezinárodní smlouvy upravující problematiku lidských práv. Na základě paktu došlo ke zřízení Výboru pro lidská práva, který dohlíží na jeho dodržování. K paktu byly přijaty dva opční protokoly. První se týká postupu, kterým Výbor přijímá a posuzuje individuální stížnosti na porušování lidských práv. Druhý stanovuje zákaz trestu smrti v signatářských státech. Část I Čl.1 odst. 1. „*Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*“

²³ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, New York, 19. prosince 1966, A/RES/2200 (XXI).

Jeho přijetí je stejně jako přijetí Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Všeobecné deklarace lidských práv a Charty OSN reakcí na 2. světovou válku. Vytyčuje rámcové závazky, které mají státy postupně realizovat. Kontrola je založena na systému podávání zpráv o uskutečněném pokroku v dané oblasti. Vykonává ji Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva složený z 18 expertů. Zprávy Výbor předkládá k posouzení Hospodářské a sociální radě.

²⁴ Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970, A/RES/2625 (XXV).

Byla vypracována a jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN. Obsahuje podrobný výklad principů Charty OSN. Zakotvila těchto sedm zásad: 1/ zásada nepoužití síly, 2/ zásada mírového urovnání sporů, 3/ zásada nevměšování, 4/ zásada spolupráce států, 5/ zásada sebeurčení národů, 6/ zásada svrchované rovnosti států, 7/ zásada poctivého dodržování závazků.

Suverenita se projevuje jako schopnost státu samostatně, závazně a s konečnou platností rozhodovat o svých záležitostech jak uvnitř, tak navenek.

Stát je omezen pouze stejnými právy ostatních států, obecným mezinárodním právem a případnými dobrovolně převzatými mezinárodními závazky.

Suverénní stát je ten, který má dle mezinárodního práva plnou způsobilost k právům a právním úkonům. Tím, že stát dobrovolně přijímá závazky uzavíráním mezinárodních smluv, projevuje svou suverenitu. Nezpůsobilost státu přijímat mezinárodněprávní závazky je projevem nedostatku suverenity.

VII. Stát

V souvislosti s úvahami o suverenitě Tibetu je třeba definovat si pojem stát a rozhodnout se, zdali jej lze na základě této definice za státní útvar považovat.

1) Obecné pojetí v mezinárodním právu

Stát z hlediska mezinárodního práva můžeme definovat jako organizované společenství lidí trvale žijících na určitém vymezeném území, jehož záležitosti v nezbytně nutné míře spravuje státní moc. Z tohoto vymezení lze odvodit základní atributy, které musí toto společenství splňovat, aby mohlo být považováno za stát.

Jsou jimi:

1. obyvatelstvo
2. území
3. organizovaná politická moc, která se uplatňuje vůči všemu obyvatelstvu a v rámci celého území

Stát je subjektem mezinárodního práva, je tedy nositelem právní subjektivity a jako takový je způsobilý samostatně vystupovat v právních vztazích v mezích svých základních práv a povinností. Také disponuje státní suverenitou, svrchovaností nad obyvatelstvem na svém území a tedy ve vnitřních věcech, i v rámci mezinárodních vztahů.

K posílení pozice státu a možnosti plného zapojení do mezinárodněprávních vztahů je třeba jeho uznání ostatními státy.

2) Uznání

Uznáním se rozumí „*volní akt státu, kterým výslovně nebo mlčky reaguje na vznik nového státu, ... vlády v exilu, ... národa...*“²⁵

Lze se setkat se dvěma druhy uznání. Uznání de jure, které je považováno za konečné a neodvolatelné a uznání de facto, jehož povaha je spíše dočasná a bývá nahrazeno uznáním de jure nebo odvoláno.

Uznání lze učinit výslovně, přímým vyjádřením vůle stát uznat, či mlčky, neboli konkludentně, činem, z něžž lze vyvodit vůli stát uznat.

3) Tibet jako stát

Aplikujeme-li výše uvedené na případ Tibetu, dojdeme k názoru, že jej lze považovat za stát, neboť splňuje všechny nezbytné náležitosti:

A) Obyvatelstvo

Obyvatelstvo Tibetu čítá přibližně 6 milionů osob. 2,09 milionů žije v Tibetské autonomní oblasti a zbytek v ostatních částech náležejícím k původnímu území Tibetu.

Početná je také tibetská exilová komunita. Oficiální údaje zveřejněné tibetskou exilovou vládou uvádí počet 145.150 osob.

Tibeťany spojuje dlouhodobá historie, z psaných záznamů je ji možné doložit více než 2000 let nazpět a lze předpokládat, že jejich existence je spojena s dobou ještě vzdálenější. Tibeťané tvoří samostatný národ odlišný jak od Číňanů, tak od ostatních. ČLR sama označuje Tibeťany za národnostní menšinu, čímž jejich odlišnost potvrzuje.

Liší je nejen etnickým původem, ale i jazykem, kulturou či náboženstvím. Tibetština patří do tibeto-barmské jazykové skupiny a používá vlastní písmo. To pochází ze 7. století a bylo odvozeno od písma indického. Nejedná se tedy o obrázkové písmo.

²⁵ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné-zvláštní část : 5., doplněné a přepracované vydání.* [s.l.] : [s.n.], 2008. 510 s., str. 24.

B) Území

Před čínskou okupací tvořilo území Tibetu 2,5 milionů kilometrů čtverečních a členilo se na provincie Ü-Cang, Kham a Amdo. Čína odtrhla Amdo a převážnou část Kham a připojila je k čínským provinciím.²⁶ Zbylé území nazvala Tibetskou autonomní oblastí, kterou považuje za jediné území tvořící Tibet, ačkoli zaujímá přibližně pouze polovinu původní rozlohy.

Tibet tvoří z velké části Tibetská náhorní plošina a je tak nejvýše položenou oblastí světa s průměrnou nadmořskou výškou 4.000 metrů nad mořem. Další prvenství se pojí s nejvyšší horou světa Mount Everest, která se nachází na hranici s Nepálem. Na Tibetské náhorní plošině pramení řada významných řek. Uveďme Žlutou řeku, Indus, Mekong, Brahmaputru nebo Jang-c-t'iang.

C) Státní moc

Původní Tibet je možné považovat za feudální stát. Hlavu světské i církevní moci představoval dalajláma. Tato funkce vychází z tradice hledání převtělců a není tedy dědičná.

Dále byl zřízen samostatný vrcholný orgán moci zákonodárné, výkonné i soudní. Státní moc vykonávala soustava úřadů, rovnoměrně spravovaných civilními úředníky, jejichž funkce byla dědičná, a mnichy.

V Tibetu se vytvořil vlastní právní systém. Zákony byly na svou dobu a ve srovnání s okolními zeměmi poměrně pokrokové. Již od dávné historie zcela vylučovaly trest smrti, týrání a diskriminaci poddaných. Těm náleželo právo obracet se přímo na dalajlámu, došlo-li k porušení.

Obyvatelstvo mělo povinnost platit daně, ať již v podobě finanční, podílu z úrody či výkonu služeb.

Tibetský stát plně rozhodoval o otázkách týkajících se tibetského teritoria a úpravy hranic, což dokazuje řada smluv obsahujících ustanovení o sporných územích. Nástup a působení 13. dalajlámy je spojeno s řadou reforem a změn. Byly zavedeny papírové bankovky a později i vlastní mince. Došlo ke zřízení poštovního systému a

²⁶ Ve své práci vycházím z původního území Tibetu.

vydávání tibetských poštovních známek. V krátké době od nastolení 14. dalajlámy do jeho nucené emigrace do Indie, bylo připraveno množství dalších reforem směřujících k modernizaci Tibetu. Mimo jiné vydala vláda první tibetské cestovní pasy, které byly akceptovány jako platné cestovní doklady některými státy. V roce 1947 v souvislosti s účastí na konferenci v Indii a v roce 1948 v rámci návštěvy tibetské delegace v Itálii, Francii, Velké Británii a Spojených státech amerických.

Tibet také disponoval vlastní armádou v počtu přibližně 8.000 vojáků.

Po odchodu Jeho Svátosti dalajlámy do vyhnanství se vytvořila exilová vláda se sídlem v Indii. Její existence byla deklarována v prohlášení ze dne 20. června 1959. V současné době spravuje veškeré tibetské záležitosti a je tibetským lidem považována za jediného legitimního představitele Tibetu. V přímém uplatňování své výlučné moci nad tibetským obyvatelstvem a teritoriem je však omezena čínskou okupační mocí. Mezinárodní právo nestanoví povinnost, že by vláda musela vykonávat své funkce ze svého území.

D) Vztahy s jinými státy²⁷

Tibet se vyvíjel poměrně uzavřeně, avšak i přesto, jako subjekt mezinárodního práva, navazoval během své nezávislé existence samozřejmě také vztahy s ostatními státy. Jednalo se zejména o blízké nebo sousední země, tedy o Britskou a později nezávislou Indii, Bhútán, Nepál, Sikkim, Čínu a Mongolsko. Častým důvodem vzájemných kontaktů byly náboženské otázky, obchod či kulturní styky. Docházelo také k úpravě týkající se sporných hraničních území.

Z významných smluv novodobé historie uveďme mírové smlouvy s Nepálem z let 1788, 1792 a 1856²⁸. Dále smlouvy mezi Tibetem a Ladakem z let 1842 a 1853²⁹.

²⁷ Informace o jednotlivých smlouvách byly čerpány z publikace W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001.

²⁸ Smlouva Tibetu a Nepálu, Kjirong, 1788. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 145.

Smlouva Tibetu a Nepálu, Theepung, 1792. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 150.

Smlouva Tibetu a Nepálu, Lhasa, 1856. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 159.

Všechny tři smlouvy se týkají úpravy sporných hranic s Nepálem. V 18. a 19. století Tibet vedl několikrát válku s nepálskými Gurkhy, kteří okupovali tibetské provincie. Konečná úprava této problematiky je obsažena v mírové smlouvě z roku 1856. Tibet tak nabyl nazpět své území, Nepál získal roční tribut a právo exterritoriality v Tibetu.

Lhaská úmluva³⁰ byla uzavřena roku 1904 mezi Velkou Británií a Tibetem. V roce 1912 uzavřel Tibet a Mongolsko smlouvu o přátelství a spojení³¹. Z téhož roku pochází dohoda o kapitulaci Číny a stažení čínských vojsk z Tibetu³². Výsledkem účasti Tibetu na konferenci v Simle v roce 1913 byla tzv. Simelská dohoda³³ uzavřená s účinky pro Tibet a Velkou Británii. V souvislosti s vytlačení zbylých čínských vojsk zdržujících se na území provincie Kham byly v roce 1918 podepsány dvě dohody mezi Tibetem a Čínou³⁴.

V roce 1933 Tibet a Čína uzavřely smlouvu upravující sporné územní nároky³⁵. Tibet se také jak již bylo zmíněno zúčastnil Simelské konference v roce 1913. Dále v roce 1947 konference o vztazích mezi asijskými státy v Dillí v Indii.

Tibet udržoval diplomatické vztahy s řadou států. Svého velvyslance měl ve Lhase například Nepál. Diplomatické mise ve Lhase měly dále Bhútán, Čína, nezávislá Indie a v letech 1933- 1947 také Velká Británie.

²⁹ Smlouva Tibetu a Ladaku, Le, 1842. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 158.

Smlouva Tibetu s Ladaku, 1853. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 159.

První z těchto smluv byla podepsána v rámci jednání následujících po neoprávněném vstupu ladackých a sikhimských vojenských oddílů do Tibetu v roce 1841 a s tím spojených bojích. Obsahuje závazek stažení vojsk a výměny zajatců. Druhá upravuje vzájemné obchodní vztahy.

³⁰ Lhaská úmluva, Lhasa, 7.9.1904. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 315. Viz poznámka číslo 4.

³¹ Smlouva o přátelství a spojení mezi vládou Mongolska a Tibetem, Urga, 29. prosince 1912. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 326. Viz poznámka číslo 5.

³² Čínsko- tibetská smlouva, Lhasa, 3. 9.1912. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 209.

Čínská kapitulace a s tím spojené uzavření uvedené smlouvy byla vyvolána revolucí a svržením mandžuské dynastie v roce 1911. Číňané se zavázali opustit Lhasu do 15 dnů rozdělení do třech skupin. Jejich odchod se opozdil o 5 měsíců.

³³ Dohoda mezi Velkou Británií, Čínou a Tibetem, Simla, 1914. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 327. Viz poznámka číslo 6.

³⁴ Čínsko- tibetské smlouvy, 1918. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 224.

První smlouva obsahuje rozdělení sporných území. Hranici tvořila přibližně řeka Dičhu. Oblast na východ od ní připadla Číně s tím, že Tibeťanům zůstala kontrola nad všemi kláštery v tomto teritoriu. Druhá povahou doplňková dohoda vyzývá ke stažení vojsk a ukončení vzájemného nepřátelství.

³⁵ Čínsko- tibetská smlouva, Nangčhen, 15.6.1933. 1918. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 229.

Byla uzavřena po ukončení bojů ve sporné oblasti kolem řeky Dičhu. Zakotvuje obnovení hranic, které mezi Tibetem a Čínou existovaly před těmito střety a stanovuje sankce pro případ jejího nedodržení. Strana, která by smlouvu porušila by musela druhému státu vydat ve smlouvě určená území.

E) Uznání Tibetu

Tibet splňuje všechny náležitosti státu. Pro plné zapojení do mezinárodních vztahů vyžaduje mezinárodní právo, aby byl stát uznán ostatními státy. Toto je bod, o němž se opírají teze zpochybňující samostatnou existenci Tibetu. Zejména Čína se často dovolává toho, že Tibet nebyl uznán žádným státem. Je pravdou, že k výslovnému uznání Tibetu nedošlo.

Mezinárodní právo však zakotvuje také možnost uznat jiný stát konkludentně. Za takovéto uznání lze považovat například uzavření smlouvy s tímto státem, nikoli však mnohostranné. Jak již bylo uvedeno, Tibet byl smluvní stranou řady smluv, z čehož lze vyvodit, že byl těmito státy uznán.

Konkludentní uznání může také spočívat v navázání diplomatických styků s uznávaným státem. Nepál, potvrdil udržování diplomatických vztahů mimo jiné s Tibetem ve své žádosti o členství v OSN. Také ustanovil svého velvyslance ve Lhase. Diplomatické mise ve Lhase měly dále Bhútán, Čína, nezávislá Indie a v letech 1933-1947 také Velká Británie.

F) Otázka svrchovanosti Tibetu

Z uvedených skutečností vyplývá závěr, že Tibet byl v době před vpádem čínské armády svrchovaným státem. Čína samozřejmě tuto skutečnost popírá a svůj údajný nárok na tibetské území odvozuje od vztahů čhō-jön udržovaných mezi Tibetany a Mongoly (vznikl ve 13. století) a Tibetany a Mandžuy (zejména v 18. století).

Již samotnou existencí stát nabývá svých základních práv a jakýkoli zásah jiného státu vůči jeho území či politické nezávislosti lze považovat za agresí a tím za porušení mezinárodního práva. Čína se tedy svým chováním dopustila vůči Tibetu agrese a jeho území okupuje bez právního důvodu.

Každý stát ve své historii prošel různými obdobími. Nejinak tomu bylo i v případě Tibetu. Zformování tibetského státu datujeme do 7. století n. l. Počátek historie tohoto útvaru charakterizuje jeho silné postavení projevující se řadou výbojů

k rozšíření svého teritoria. Mimo jiné získala tibetská armáda vliv nad částí čínského území a dobila tehdejší hlavní město Číny. Mírová smlouva vyjadřující vzájemné uznání svrchovanosti obou států byla uzavřena roku 821.³⁶ Zároveň ze vzájemných bojů a měnicí se pozice dominance můžeme vyvodit, že se nejednalo o totožné státní útvary.

Pod vlivem tibetského buddhismu se z mocných bojovníků stal mírumilovný národ řídicí se zásadou nenásilí vůči veškerým živým tvorům.

K částečnému omezení samostatnosti došlo ve 12. století, kdy se Tibet formálně podrobil Mongolské říši a tím byl v podstatě oficiálně založen protektorátní vztah. Ke skutečnému zasahování do tibetských záležitostí však nikdy nedošlo a Tibet nadále vystupoval jako samostatný stát. Tento poměr trval velmi krátce a byl nahrazen ryze osobní vazbou tibetských lámů a mongolských vládců, čhō-jön.

Čína odvozuje své údajné nároky o to, že Tibet i Čína byly v téže době součástí Mongolské říše. Tibet však nikdy nebyl částí území Číny a měl v rámci Mongolské říše zcela odlišné postavení, než Čína, která byla Mongoly podrobena a ovládána. Tibet nebyl pod přímou kontrolou Mongolské říše a i v tomto období si veškeré své záležitosti spravoval samostatně.

Důležitým mezníkem je rok 1642, kdy byl nastolen první dalajláma jako vrcholný představitel duchovní i světské moci.

Čína své požadavky vůči Tibetu opírá o čhō-jön. Druhý tento vztah byl nastolen v 17. století k mandžuské dynastii. Není třeba zdůrazňovat, že Tibet i v této době požíval plné nezávislosti a že také v tomto případě se jednalo o zcela mimo státnickou úroveň. V 18. století došlo třikrát k naplnění čhō-jön, což se projevilo vstupem čínských vojsk na území Tibetu.

Mohlo by se zdát, že v důsledku těchto aktů byla omezena tibetská nezávislost, proto je třeba připomenout, že zásahy čínského vojska vycházely vždy z výslovné žádosti představitelů Tibetu a byly pouze splněním povinnosti vyplývající z čhō-jön.

³⁶ Čínsko- tibetská smlouva, 821. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001. str. 311. Viz poznámka číslo 3.

Úzké vztahy navázal počátkem 20. století Tibet s Velkou Británií. Byly založeny Lhaskou úmluvou³⁷ podepsanou roku 1904 a měly podobu blízkou protektorátu, neboť Tibet se zavázal jednat s třetími státy s ohledem na postoj Velké Británie.

Pro posouzení čínských nároků vůči Tibetu a stanovení jeho statusu jsou rozhodné novodobé dějiny. Tibetská nezávislost byla znovu výslovně potvrzena v prohlášení 13. dalajlámy v roce 1913. Po stabilizaci situace v Číně počátkem 20. století se představitelé Kuomintangu opakovaně pokoušeli kontaktovat tibetskou vládu a vyzývali ji k připojení Tibetu k Číně. Je tedy patrné, že Tibet nebyl považován za součást čínského území. Tibet vykazoval všechny znaky nezávislosti.

Uvedme názor, na kterém se v této otázce shodla Mezinárodní komise Právníků a který presentovala ve své zprávě z roku 1960:

„V roce 1950 existoval na tomto teritoriu lid a fungující vláda tohoto teritoria, která řídila vnitřní záležitosti bez asistence vnější autority. Od roku 1913 do roku 1950 byly zahraniční vztahy Tibetu řízeny pouze tibetskou vládou a podle oficiálních dokumentů země, se kterými Tibet udržoval zahraniční vztahy, uznávaly Tibet jako nezávislý stát.“³⁸

Dokladů nezávislosti Tibetu lze najít řadu.

V souvislosti se snahou Kuomintangu o připojení Tibetu k Číně byla tibetská vláda kontaktována oficiální cestou. Čínští zástupci museli žádat o povolení ke vstupu do země, jehož udělení jim bylo po dlouhou dobu odmítáno, konkrétně v mezi lety 1912 až 1934. Také další státy, pokud měly zájem o návštěvu země, potřebovaly získat povolení. Tibet tedy zcela samostatně rozhodoval, zda dovolí vstup cizích státních příslušníků na své území.

Tibet byl smluvní stranou řady dohod, které uzavřel jako rovnocenný smluvní partner, čímž ho tyto státy uznaly. V roce 1912 podepsal Tibet a Mongolsko smlouvu o přátelství a spojení obsahující vzájemné oficiální uznání nezávislosti.³⁹ Z roku 1918 pochází dvě dohody s Čínou týkající se zejména řešení územních sporů. Tibet tedy

³⁷ Lhaská úmluva, Lhasa, 7.9.1904. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 315. Viz poznámka číslo 4.

³⁸ International Commission of Jurists: Report on Tibet and Chinese People's Republic, Ženeva, 1960. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/icj60.html>>.

³⁹ Smlouva o přátelství a spojení podepsaná mezi vládou Mongolska a Tibetem, Urga, 29. prosince 1912. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 326. Viz poznámka číslo 5.

samostatně rozhodoval o úpravě svých hranic. K jejich uzavření Čína využila zprostředkování Velké Británie, což také ukazuje na to, že Tibet byl samostatným nezávislým státem. Vzpomeňme také mírové smlouvy s Nepálem. V roce 1913 byl Tibet oficiálně pozván, aby se účastnil konference v Simle spolu s Čínou a Velkou Británií. Všechny tři země měly stejné, rovnocenné postavení. Zde byla signována Simelská dohoda s účinky pro Tibet a Velkou Británii.⁴⁰

Tibet udržoval diplomatické styky s ostatními zeměmi, což lze také vykládat jako jeho konkludentní uznání těmito státy. Nepál, ve své žádosti o přijetí do OSN mimo jiné uvedl, že udržuje diplomatické styky s Tibetem. Také ustanovil svého velvyslance ve Lhase. Diplomatické mise ve Lhase měly dále Bhútán, Čína, nezávislá Indie a v letech 1933-1947 také Velká Británie. Čína dnes tvrdí, že se jednalo pouze o pobočku Vládní komise pro záležitosti Tibetu a Mongolska. Tento útvar byl však považován za diplomatickou misi a jeho představitelé měli rovnocenné postavení s diplomatickými zástupci ostatních zemí. Významné jsou vztahy s Velkou Británií poskytující důkazy o úzkých kontaktech obou vlád. Uveďme oficiální návrh tibetské vlády za 1. světové války, že dá k dispozici 1000 svých vojáků Velké Británii a odpověď britské vlády. Mezivládní komunikace probíhala také se Spojenými státy americkými.

Zásadním projevem tibetské svrchovanosti je zachovávání neutrality během 2. světové války. Za zmínku potvrzující předchozí tvrzení, stojí udělení azylu dvěma německým státním občanům v roce 1945. Právo udělit azyl náleží každému svrchovanému státu.

Zástupci tibetské vlády se v roce 1947 zúčastnili konference o vztazích mezi asijskými státy. Měli zde zcela rovnocenné postavení. Delegace se prokazovala tibetskými cestovními pasy, které byly uznány za platné. Tibet také jako nezávislý stát reagoval na čínskou agresi a prostřednictvím vládní delegace se pokoušel s Čínou jednat.

⁴⁰ Dohoda mezi Velkou Británií, Čínou a Tibetem, Simla, 1914. W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001, str. 327. Viz poznámka číslo 6.

Z výše uvedených základních skutečností lze vyvodit, že Tibet byl minimálně v období mezi lety 1913 a 1951 nezávislým státem. Zcela rozhodoval o veškerých svých záležitostech v zahraniční i vnitrostátní oblasti. Nezávislost tibetského státu potvrdila také převážná většina zemí během diskuzí o Tibetu na Valném shromáždění OSN v letech 1959, 1960, 1961 a 1965.

Dokonce Mao Ce-tung neúmyslně potvrdil existenci Tibetu jako samostatného státu, když poté, co byl pohoštěn místním tibetským obyvatelstvem prohlásil:

„ Toto je náš jediný zahraniční dluh, který musíme jednou splatit Mandžuiům a Tibeťanům za potraviny, které jsme byli nuceni si od nich vzít.“⁴¹

Dle některých názorů se Tibet vzdal své nezávislosti podpisem Sedmnáctibodové smlouvy v roce 1951. Pokud bychom ji považovali za platnou, o čemž je pojednáno v samostatné kapitole, bylo by její uzavření projevem práva na sebeurčení, které požíval Tibet jako nezávislý svrchovaný stát. Smlouva však byla oprávněně vypovězena 1. března 1959 z důvodu neustálého porušování smluvních závazků čínskou stranou. Nejpozději tímto datem byla tedy nezávislost Tibetu znovu obnovena a trvá do dnes. Má svou vlastní vládu i hlavu státu, vycházející z demokratických principů moderních států. Tato vláda vykonává své funkce z exilu a je dokladem kontinuity okupovaného Tibetu.

Tibet je tedy okupován Čínou v rozporu s mezinárodním právem, která mu dlouhodobě upírá jeho právo na sebeurčení.

VIII. Tibetský exil

1) Exilová komunita

Vývoj události v Tibetu donutil Jeho Svátost dalajlámu uchýlit se do exilu. Ten našel v Indii, ve městě Dharamsala. V nejbližší době ho následovalo přibližně 80.000 Tibeťanů. Stálý příliv uprchlíků lze pozorovat od 80. let. Často také rodiče, pro které je útěk nemožný, odesílají samotné děti, roste tedy počet nezletilých exulantů. Tibetská exilová vláda uvádí, že jejich počet přesahuje 10.000. Jen mezi lety 1991 a

⁴¹ SNOW, Edgar. *Rudá hvězda nad Čínou*. [s.l.] : [s.n.], 1961., str. 214.

2004 tvořili děti a mladiství do 26 let téměř 60 procent všech příchozích. Exilová řeholní populace narůstá ročně o 7 procent.

Podle údajů tibetské exilové vlády, žije v současné době v exilu asi 145.150 Tibetanů. Převážná většina se nachází v Indii (101.242 lidí), dále v Nepálu (16.313 lidí) a Bhútánu (1.883 lidí). Zbytek je rozptýlen po celém světě (25.712 lidí). V Evropě žije nejvíce Tibetanů ve Švýcarsku.

Tibetská exilová vláda zřídila četné uprchlické osady, v rámci nichž Tibetanům poskytuje zdravotní péči a vzdělání. V současnosti funguje v Indii, Nepálu a Bhútánu 87 škol, které navštěvuje přibližně 30 000 studentů. Základního vzdělání se dostane 85 až 90 procentům dětí školního věku, což je nesrovnatelné s gramotností dosahovanou tibetskými dětmi v Tibetu, a to z převážné části v tibetských školách financovaných tibetskou exilovou vládou.

Tibetská exilová vláda se zasazuje o zachování tibetské kultury a identity.

V souvislosti s tím byla založena a je jí spravována řada institucí. Jedná se především o Tibetský institut múzických umění, Centrální institut vyšších tibetských studií, Knihovnu tibetských děl a archiválií, Tibetský dům, Tibetské kulturní nakladatelství a Institut tibetské medicíny a astrologie. Důležitou funkci plní také Tibetská dětská vesnice. Jedná se o neziskovou organizaci, které pečuje o tibetské sirotky či opuštěné děti v exilu. Funguje na principu náhradních rodin. Vždy dva pěstouni mají na starost několik dětí, jimž nahrazují rodinné zázemí. Cílem je mimo jiné zajistit dětským exulantům kvalitní vzdělání, vštěpovat jim vědomí o jejich příslušnosti k tibetskému národu a naučit je sounáležitosti. Hlavním sídlem Vesnice je Dharamsala, po celé Indii však existuje mnoho poboček, což umožňuje poskytnout útočiště více než 11.000 dětí.

2) Ústřední tibetská správa v exilu

Tibetskou exilovou komunitu lze považovat za jednu z mála, která vytvořila orgány reprezentující všechny tři moci, tedy zákonodárnou, výkonnou i soudní. Systém vlády je založen na demokratických principech. Moc zákonodárnou vykonává tibetské Národní shromáždění. Orgánem moci výkone je Kašag a moci soudní Tibetská nejvyšší soudní komise. Sídlem vlády je město je Dharamsala.

A) Tibetské Národní shromáždění (Shromáždění tibetských lidových zástupců)

Nejvyšší zákonodárný orgán byl ustaven v roce 1960 a má veškerou zákonodárnou pravomoc, k přijetí zákona se vyžaduje schválení dalajlámou.. Tvoří ho 46 volených členů. Ti reprezentují jednotlivé kraje a pět hlavních konfesijních škol. Jednotlivé kraje, Ü-cang, Amdo a Kham, zastupuje vždy 10 poslanců. Po dvou poslancích připadá na každou z hlavních náboženských škol. 3 poslanci reprezentují exilovou komunitu. 43 zástupců je voleno přímo exilovou populací, 3 nominuje dalajláma. Tibeťané starší 18 let mají aktivní volební právo, pasivní volební právo nabývají dosažením věku 25 let.

B) Kašag (Ministerská rada)

Představuje nejvyšší výkonný orgán Ústřední tibetské správy. Je odpovědný přímo dalajlámovi. Tvoří ho 7 ministrů, kteří řídí jednotlivá ministerstva (ministerstvo náboženství a kultury, exilu a domova, financí, školství, bezpečnosti, zdravotnictví, informací a zahraničních věcí).

Původně byl Kašag volen Shromážděním lidových zástupců. Kandidáty doporučoval dalajláma a členové vlády se ve svých funkcích vždy po roce střídali. V roce 2000 byla schválena změna zákonů týkajících se volby exilové vlády a ministrů a tím došlo k zavedení přímé volby lidem. Funkční období je nyní pětileté.

C) Tibetská nejvyšší soudní komise

Tento orgán zřízený v roce 1992 je reprezentantem nejvyšší soudní moci. V jeho pravomoci je rozhodování sporů občanského charakteru, které jsou vnitřními záležitostmi tibetské komunity. Soudní soustavu tvoří šest obvodních komisí rozdělených dle územních zón a místní soudní komise v každé osadě.

D) Tibetská reprezentace

Stávající hlavou státu je Jeho Svátost 14. dalajláma, jenž je oficiálně vrcholným představitelem státní moci v Tibetu i v cizině.

Zahraniční tibetské mise se nacházejí v jedenácti světových městech- v New Yorku, Ženevě, Londýně, Paříži, Curychu, Budapešti, Moskvě, Tokiu, Canbeře, Washingtonu a Káthmándú.

Shromáždění tibetských lidových zástupců přijalo novou demokratickou ústavu, Chartu Tibetanů v exilu, která vychází z Všeobecně deklarace lidských práv. Ačkoli nebyla Ústřední tibetská správa uznána žádným státem světa, je považována Tibetany v Tibetu i v exilu za jediného legitimního představitele tibetského lidu. KAM S TIM?

IX. Právo na sebeurčení národů

V kontextu výše uvedených skutečností se nabízí otázka, zda Tibetané požívají právo na sebeurčení.

1) Obecné pojetí v mezinárodním právu

Právo na sebeurčení národů je obsaženo v Chartě OSN⁴², avšak pouze ve velmi obecné podobě. Protože tvoří, spolu s dalšími principy, nejdůležitější součást a kostru soudobého mezinárodního práva, bylo podrobněji vyloženo v Deklaraci zásad mezinárodního práva⁴³, kterou jednomyslně schválilo Valné shromáždění OSN 24. 10. 1970. V této deklaraci je zakotveno celkem 7 hlavních principů mezinárodního práva.

Podle zásady sebeurčení národů mají všechny národy bez rozdílu právo svobodně rozhodovat, bez zásahu zvenčí, o svém politickém statusu a volit si svobodně

⁴² Charta OSN, San Francisko, 26. června 1945. VESELÝ, Zdeněk. *Smlouvy, pakty, dohody : Slovník mezinárodních a diplomatických aktů*. [s.l.] : [s.n.], 2006. Viz poznámka číslo 21.

⁴³ Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970, A/RES/2625 (XXV). Viz poznámka číslo 24.

cesty svého hospodářského, společenského a kulturního rozvoje,⁴⁴ čemuž odpovídá povinnost všech států toto právo respektovat.

Z uvedené definice lze vyvodit, že právo na sebeurčení obsahuje mimo jiné právo samostatně rozhodovat o svém statusu, právo vytvořit si vlastní stát, právo postavit se proti okupaci a vymanit se z ní, právo požádat ostatní státy o pomoc proti okupační moci a ty jsou oprávněny pomoc poskytnout, právo podílet se na moci zákonodárné, výkonné i soudní.

Právo na sebeurčení národů se začalo formulovat především v 19. století a hojně se uplatnilo při rozpadu mocností této doby a vzniku samostatných států založených na národním principu. Mimo jiné o něj opírá svou legitimitu i ČR.

Deklarace zásad mezinárodního práva považuje nedodržování tohoto práva, a s tím spojené porobení jakéhokoli národa, za porušení základních lidských práv. Krom obecné povinnosti všech států toto právo respektovat, mu odpovídá taktéž řada konkrétních povinností. Směřují k vytvoření podmínek pro jeho uplatnění. Jedná se, mimo jiné, např. o povinnost ovládajícího státu ukončit koloniální panství nad porobeným národem a poskytnout mu nezávislost a svobodu. Zároveň každý národ je oprávněn postavit se proti násilnému jednání státu majícímu za následek omezení či ohrožení práva na sebeurčení a žádat pomoc od ostatních států.⁴⁵

Realizace práva na sebeurčení nemusí spočívat pouze ve vytvoření samostatného nezávislého státu. Projevem práva na sebeurčení je i jiné zcela svobodné rozhodnutí, učiněné bez jakéhokoli nátlaku ovládajícího státu, o svém politickém statusu, například o svobodném sdružení či spojení s odlišným státním útvarem. Je nutné zdůraznit, že toto právo náleží pouze národu, nikoli tedy etnické či jiné menšině. Ty mohou požadovat autonomii, nikoli však odtržení a nezávislost. Stejně tak se na něj nelze odvolávat v případě národa, který žije ve státě, jenž se chová v souladu s tímto principem a má vládu zastupující všechny lid, pokud by toto směřovalo proti jeho územní celistvosti.

⁴⁴ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné- zvláštní část : 5., doplněné a přepracované vydání.* [s.l.] : [s.n.], 2008. 510 s. , str. 2.

⁴⁵ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné- zvláštní část : 5., doplněné a přepracované vydání.* [s.l.] : [s.n.], 2008. 510 s., str. 2.

2) Národ

Klíčové pro určení, komu náleží právo na sebeurčení, je vysvětlení pojmu národ. Moderní pojetí tohoto pojmu je spojeno s průmyslovou revolucí, formuje se v 18.- 19. století. V mnoha jazycích pojem národ splývá s označením lid.

Obecná definice v mezinárodním právu neexistuje. Rozšířené je použití definice obsažené v závěrech Setkání odborníků na další studium práv lidu UNESCO , které se konalo v Paříži v únoru 1990. Stanovila základní charakteristické znaky, jež musí určitá skupina splňovat, aby ji bylo možné označit za národ.

Základní rysy jsou následující:

- a. společná historická tradice
- b. rasová či etnická identita
- c. kulturní homogenita
- d. jazyková jednotnost
- e. náboženská či ideologická příbuznost
- f. teritoriální propojenost
- g. společný ekonomický život.⁴⁶

Takováto skupina musí mít určité množství příslušníků, dostatečné k odlišení od pouhého sdružení, avšak nikoli příliš vysoké, což dokazuje například existence mikrostátů. Významná je společná vůle celku být rozeznáván jako národ či jeho vědomí, že národ tvoří. Může také vytvářet své vlastní instituce.

Některé názory prosazují i další předpoklady, uveďme určitou míru mezinárodního uznání, vůli k dodržování základních lidských práv a k uspořádání referenda umožňující projev vůle jednotlivých příslušníků či částečnou hospodářskou soběstačnost.

3) Tibet'ané jako národ

Zohledníme-li výše uvedena kritéria zakotvená Setkáním odborníků na další studium práv lidu, lze zcela bez pochyby říci, že Tibet'ané všem vytyčeným podmínkám

⁴⁶ Závěry Setkání odborníků na další studium práv lidu UNESCO, Paříž, 1990. *Wwww.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

vyhovují a lze je tedy považovat za národ z hlediska mezinárodního práva. Dokonce splňují i ostatní zmíněné, avšak do definice nezahrnuté předpoklady. Diskuze se vedou v souvislosti s mezinárodním uznáním, neboť od vpádu čínských vojsk žádný stát Tibet oficiálně neuznal, existují však důkazy, z nichž lze vyvodit, že k uznání došlo již dříve. O tom je pojednáno samostatně.

Sama ČLR se k Tibetánům chová jako k odlišné skupině uvnitř státu. Patrné je to i z označení Tibetská autonomní oblast, neboť autonomii dle čínské legislativy požívají skupiny odlišných národů obývajících celistvé území.

Status Tibetánů jakožto národa potvrzují také rezoluce přijaté Valným shromážděním OSN. Rezoluce číslo 1353 z roku 1959 obsahuje mimo jiné výzvu k dodržování základních lidských práv Tibetánů, jejich kultury a náboženství.⁴⁷ Rezoluce číslo 1723 z roku 1961 výslovně Tibetánům přiznává právo na sebeurčení.⁴⁸ Rezoluce číslo 2079 z roku 1965 opětovně apeluje na respektování lidských práv Tibetánů.⁴⁹

4) Právo na sebeurčení národů v případě Tibetu

Jak již bylo zmíněno, právo národů na sebeurčení je nezadatelné a náleží každé skupině, která splňuje vytýčené podmínky a je tedy z hlediska mezinárodního práva národem. Je tudíž nesporné, že Tibetánům toto právo náleží.

Odpovídající stanovisko vyjádřilo jak Valné shromáždění OSN schválením rezoluce číslo 1723/ 1959 a jejím potvrzením rezolucí 2079/ 1965, tak například mezinárodní komise právníků, která se sešla roku 1993 na konferenci týkající se situaci Tibetu a jeho práva na sebeurčení v Londýně.

⁴⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1353/1959. . *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un59.html>>. Viz poznámka číslo 9.

⁴⁸ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1723/1961. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un61.html>>. Viz poznámka číslo 10.

⁴⁹ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2079/1965. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un65.html>>. Viz poznámka číslo 11.

5) Postoj Číny

ČLR však i přesto nadále popírá právo Tibetanů na sebeurčení. Vzhledem k tomu, že Tibetané jsou národem dle mezinárodního práva, náleží jim právo na sebeurčení bez ohledu na názor jakéhokoli jiného státu.

Čína dále prohlašuje, že neexistují žádné snahy Tibetanů o realizaci svého práva. Vstup čínských vojsk byl proveden pouze za cílem mírového osvobození Tibetu a v souladu s přáním tibetského lidu. Jednání Tibetanů označuje za separatistické akty malé skupiny podporované a řízené Jeho Svatostí dalajlámou. Pro tato tvrzení však nemají žádnou oporu. Jako důkaz opaku se jeví odmítavý postoj ČLR k uspořádání referenda za účelem zjištění většinového názoru.

Také snahy Tibetanů jak v Tibetu, tak v exilu vyvrací stanoviska Číny a potvrzují trvalou touhu po znovuoobnovení nezávislého státu bez čínského vlivu, nastolení svobody a dodržování lidských práv.

6) Princip územní celistvosti

Mluvíme-li o právu národů na sebeurčení, objeví se vždy úvahy o nedotknutelnosti teritoria státu, v němž daný národ žije. Územní celistvost je totiž také chráněna mezinárodním právem. Mezinárodní společenství států má silný zájem na zachování stávající politické mapy světa v podobě nastolené po 2. světové válce a snaží se zamezit možnému rozdrobení jednotlivých států. Tímto se naskýtá otázka, zda právo na sebeurčení národů, jak bylo vyloženo výše, obsahuje také právo na odtržení, neboli secesi, od území původního státu. Toto právo však není zakotveno v žádné ze závazných mezinárodních úmluv.

Deklarace zásad mezinárodního práva, týkající se mírových, přátelských vztahů a spolupráce mezi státy⁵⁰ chrání princip územní celistvosti v rámci zásady nepoužití síly. Chráněna je územní celistvost státu, který efektivně vykonává veškerou státní moc⁵¹ a plní tak své povinnosti vůči obyvatelstvu, chrání jej, stará se o jeho blaho

⁵⁰ Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970, A/RES/2625 (XXV). Viz poznámka číslo 24.

⁵¹ SEIDL- HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné* : 3. vydání. [s.l.] : [s.n.], 2006, marg. 629.

a umožňuje mu všestranný rozvoj. Takovýto stát je řádným reprezentantem lidu v zahraničí.

Pokud stát své povinnosti závažným způsobem porušuje, zejména v případě hrubého potlačování základních lidských práv, je možné uznat právo secese. Takovéto uznání není v rozporu s ochranou územní celistvosti. Je však nutné zohlednit okolnosti konkrétního případu.

Se zřetelem na zájem států na neměnnosti hranic lze přepokládat, že akceptování práva na secesi jednoho státu nezaloží precedens, na který by se úspěšně mohly odvolávat státy další. Tato obava je aktuálně spjata zejména s očekávaným rozhodnutím Mezinárodního soudního dvora v Haagu ve věci Kosova. Srbsko předložilo Valnému shromáždění OSN návrh rezoluce směřující k tomu, aby byl status Kosova posouzen Mezinárodním soudním dvorem v Haagu. Tato rezoluce byla schválena 8. října 2008.⁵²

Byly stanoveny lhůty pro podání písemných prohlášení týkajících se této otázky a k vyjádření stanoviska k podaným proklamacím. Této možnosti využilo celkem 36 států, včetně České Republiky. Obsah těchto prohlášení je tajný a bude projednáván spolu s otázkou, zda je „jednorázové vyhlášení nezávislosti provizorní ústavou samosprávy Kosova v souladu s mezinárodním právem“⁵³.

X. Mezinárodní komise právníků

V souvislosti s rostoucím útlakem tibetského obyvatelstva, který byl nastolen po čínské okupaci a porušování lidských práv, pověřilo OSN nezávislou mezinárodní komisi právníků, aby prošetřila vzniklou situaci a podezření, že se Čína dopouští mezinárodních zločinů.

⁵² Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 63/3, 8.10.2008, A/RES/63/3. *Www.un.org* [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW:
<<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/470/97/PDF/N0847097.pdf?OpenElement>>.

Valné shromáždění OSN jejím prostřednictvím žádá o poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora ohledně toho, zda je jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova v souladu s mezinárodním právem.

⁵³ Tato otázka je definována v rezoluci Valného shromáždění OSN č. 63/3, A/RES/63/3.

1) Závěry mezinárodní komise právníků z roku 1959 a 1960

Ve své zprávě komise mimo jiné uvedla, že na základě předložených důkazů vyvozuje, že Čína porušuje své povinnosti vyplývající ze Sedmnáctibodové smlouvy.

Akt, kterým tibetská vláda v roce 1959 odmítla tuto smlouvu, lze chápat jako odstoupení od smlouvy, v jejímž důsledku došlo k obnovení nezávislosti. Komise také shledala trvale porušování základních lidských práv a svobod Tibetanů.

Došlo také k prošetření podezření ze spáchání zločinu genocidy. Komise vyjádřila svůj názor, že ke spáchání genocidy došlo a požádala Právní informační komisi, aby prověřila důkazní materiály, které k tomuto závěru vedly a provedla další šetření vedoucí k objasnění. Právní informační komise uskutečnila potřebné kroky a potvrdila názor vyslovený mezinárodní komisi právníků, že došlo ke spáchání zločinu genocidy. Také vyslovila souhlas s tím, že Tibet byl před rokem 1951 de facto nezávislým státem. Svě nezávislosti se dle názoru komise vzdal uzavřením Sedmnáctibodové smlouvy, avšak opětovně ji nabyl odstoupením od ní, na což měl plně právo.⁵⁴

2) Zpráva mezinárodní komise právníků z konference roku 1993

Z důkazů, které pečlivě prostudovala k tomuto účelu zřízená vyšetřovací komise pro otázku lidských práv a komise pro otázku sebeurčení, dospěla mezinárodní komise právníků k závěru, že Tibetané tvoří národ ve smyslu mezinárodního práva a požívají tedy právo na sebeurčení. Jeho výkon je jim dlouhodobě znemožňován Čínou. Komise shledala, že Tibet byl před rokem 1949-1950 nezávislým státem a Čína se jeho okupací dopustila aktu agrese. Potvrdila také, že došlo ke změně hranic včleněním části tibetského území do čínských provincií, a to nikoli jako výsledek realizace práva na sebeurčení a jako takové v rozporu s mezinárodním právem.

V rozporu s mezinárodním právem došlo k vládou plánovanému a podporovanému přesunu čínského obyvatelstva na území Tibetu s cílem znemožnit

⁵⁴ International Commission of Jurists: Report on the Question of Tibet, Ženeva 1959. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un59.html>>; International Commission of Jurists: Report on Tibet and Chinese People's Republic, Ženeva 1960. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/icj60.html>>.

Tibetánům výkon práva na sebeurčení. Komise potvrdila též trvajících porušování lidských práv.⁵⁵

3) Reakce OSN

Ačkoli všechny zprávy vyvodily, že Čína porušuje mezinárodní právo a vyzvaly OSN, jakožto organizaci, která se zavázala chránit mezinárodní mír a lidská práva, k učinění nezbytných opatření, výsledkem bylo pouze vydání neurčitých rezolucí vyzývajících Čínu k dodržování lidských práv. OSN sice pokračuje ve sledování vývoje situace v Tibetu, žádné konkrétní kroky však nepodnikla.

XI. Jeho Svátost dalajláma a politika střední cesty

S problematikou Tibetu je neodmyslitelně spjata osobnost Jeho Svátosti dalajlámy, který je hlavním mluvčím tibetského lidu a iniciátorem jednání s ČLR. Již od počátku čínské invaze zastával politiku nenásilí a pokoušel se vzniklou situaci řešit dialogem. S vědomím vojenské síly Číny vyzýval lid k pokoji a snažil se zabránit vzájemným střetům.

Po odchodu do exilu byly dočasně dialogy přerušeny. K znovunavázání kontaktů došlo v roce 1978, kdy byl starší bratr Jeho Svátosti dalajlámy pozván k jednání do Pekingu. Výsledkem tohoto jednání bylo čínské svolení s vysláním tří delegací Tibetské exilové vlády v letech 1979 a 1980 do Tibetu, aby se samy přesvědčily o situaci v zemi. Vyjednávání později pokračovalo také návštěvou Pekingu v letech 1982 a 1984.

Veškeré tibetské snahy o vyřešení čínsko tibetských sporů však nikam nevedly. Čína odmítala jakékoliv ústupky a problém minimalizovala pouze na otázku postavení Jeho Svátosti dalajlámy. V září 1987 přednesl Jeho Svátost dalajláma svůj Pětibodový mírový plán. Jeho název je odvozen od pěti základních problémů, které je třeba mít při řešení tibetské otázky na zřeteli:

⁵⁵ International Commission of Jurist, Londýn 1993; *Www.tibinfo.cz* [online]. 2005 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

- 1) Tibet v celém svém původním rozsahu, tedy včetně krajů Kham a Amdo, se má změnit v mírové pásmo.
- 2) Je nutné ukončit přesuny čínské populace na území Tibetu.
- 3) Čína musí dodržovat základní lidská práva a svobody Tibetánů.
- 4) Pozornost je třeba věnovat ochraně životního prostředí.
- 5) Je nezbytné zahájit skutečné rozhovory o budoucnosti Tibetu a tibetského lidu.⁵⁶

Formální návrh k tomuto vyjednávání přednesl jeho Svátost dalajláma Evropském parlamentu ve Štrasburku na jaře 1988.

Navzdory přetrvávajícím tvrzením čínské vlády je hlavním cílem politiky střední cesty, hlášané Jeho Svátosti dalajládou, dosažení autonomie Tibetu v rámci práv garantovaných ústavou Čínské lidové republiky, nikoli snaha o odtržení a nezávislost.

Po téměř desetiletém přerušení došlo v roce 2002 k obnovení vyjednávání, v jehož rámci Jeho Svátost dalajláma 31. října 2008 čínskému vedení předložil Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ. Další kolo jednání se uskutečnilo v roce 2003, 2004 a 2005. Přes veškeré úsilí zástupců Tibetu bylo memorandum odmítnuto.

Ústava ČLR zakotvuje základní princip autonomie a práva na samosprávu. K realizaci tohoto práva je nezbytné uznat a zachovat integritu tibetského národa, která byla narušena mimo jiné rozčleněním tibetského území a připojením k čínským provinciím Čínská lidová republika považuje tibetské obyvatelstvo za jeden z 55 menšinových národů, s ohledem na fakt, že Tibetané tvoří jednotný národ obývající celistvé území Tibetské náhorní plošiny.

Dle politiky střední cesty je plné respektování teritoriální celistvosti Čínskou lidovou republikou spojeno s žádostí, aby ústřední vláda nezasahovala do celistvosti tibetského národa a umožnila skutečnou realizaci jeho práva na autonomii v rámci ČLR.

Samospráva by se měla týkat těchto oblastí:

- 1) Jazyk
- 2) Kultura
- 3) Náboženství
- 4) Vzdělávání

⁵⁶ Jeho Svátost dalajláma, Pětibodový mírový plán, 1987. GJAMCCHO, Tändzin. *Svoboda v exilu : Autobiografie 14. dalajlámy*. [s.l.] : [s.n.], 1992, str. 230.

- 5) Ochrana životního prostředí
- 6) Využívání přírodních zdrojů
- 7) Ekonomický rozvoj a obchod
- 8) Zdravotnictví
- 9) Veřejný pořádek
- 10) Řízení migrace obyvatel
- 11) Výměna s jinými zeměmi v oblasti kultury, náboženství a vzdělávání⁵⁷

XII. Ústava budoucího Tibetu

Za zmínku jistě stojí také ústavodárné snahy tibetského lidu v exilu, v rámci nichž byl vytvořen návrh Ústavy budoucího Tibetu s povahou prozatímní ústavy. Její první podobu schválila Jeho Svátost dalajláma v roce 1961. Další přepracovanou a podstatně rozšířenou verzi představuje návrh vyhlášený roku 1963. V roce 1990 Jeho Svátost dalajláma ustavil Tibetský přípravný ústavní výbor, aby formuloval koncept ústavy odpovídající soudobým potřebám.

Všechny návrhy vycházejí z demokratických hodnot. Za stěžejní považují dělbu moci, pluralitu politických stran a prosazování lidských práv. V období po znovunabytí nezávislosti bude v Tibetu ustavena prozatímní vláda v čele s prozatímním prezidentem. Jejím hlavním úkolem se stane sestavení Ústavodárného shromáždění reprezentujícího celý Tibet. Toto shromáždění vypracuje návrh nové ústavy vycházející z různých variant připravených v exilu. K přijetí ústavy bude třeba souhlasu prozatímního prezidenta. Následně dojde dle nové ústavy k jmenování volební komise pro volbu vlády.

Tibetská exilová vláda ztratí své pravomoci okamžikem, kdy Jeho Svátost dalajláma vybere z navržených kandidátů prozatímního prezidenta, na něž přejde veškerá jeho pravomoc. Tímto okamžikem se exilová vláda považuje za rozpuštěnou.

Podstatou tohoto postupu je možnost tibetského lidu svobodně rozhodnout o tom, jaký systém vlády bude nastolen.

⁵⁷ Jeho Svátost dalajláma, Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ, Phayul, listopad 2008. *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.

XIII. Podoba budoucího Tibetu

Bez ohledu na úspěšnost sino-tibetského dialogu a na fakt, zda se Tibet vymaní z čínské nadvlády, je nezbytné uvážit možnosti jeho uspořádání. Definitivní podoba budoucího Tibetu bude svobodně určena na základě rozhodnutí Tibetanů. Politika střední cesty, na níž je založeno vyjednávání s ČLR vychází z následující představy: Tibet by měl plně respektovat hodnoty a zásady moderní demokracie. Jeho území má být zcela demilitarizováno a tvořit tak mírové pásmo.

Jeho Svátost dalajláma se zavázal, že v budoucím Tibetu nebude zastávat žádné politické funkce.

XIV. Možnosti řešení tibetské otázky

V obecné rovině lze nastínit tři hlavní potenciální směry k vyřešení tibetské otázky.

Nejméně pravděpodobnou se jeví vytvoření, či spíše obnovení, nezávislého suverénního tibetského státu. Ačkoli především v posledních letech sílí hlasy kritizující postup Jeho svatosti dalajlámy a volající po získání plné samostatnosti Tibetu, ať již cestou nenásilí či jinými prostředky. Důvodem je obava, že Čína nemá zájem na jakémkoli oboustranně vhodném postupu a usiluje o násilnou a úplnou asimilaci Tibetu. Šance na toto řešení je vzhledem k postoji a moci Číny mizivá.

Tibet má stále strategickou hodnotu a uvolnění tohoto prostoru může Čína spojovat s nebezpečím, že nad ním získá vliv jiná konkurenční mocnost. Další obava může být spojena s tím, že tento akt by mohl být pochopen jako signál či naděje na osamostatnění jiných čínských území osídlených národnostními menšinami.

Druhou možností je autonomie Tibetu, mimo jiné smluvně zakotvena již ve sporné Sedmnáctibodové smlouvě. Tento způsob řešení dlouhodobě prosazuje i Jeho Svátost dalajláma. Ústřední vláda by nadále spravovala jen věci vojenské, bezpečnostní a zahraniční politiku. Ostatní záležitosti by připadly Tibetanům. Krom jiného je toto řešení spojeno s problematickým vymezením oblasti, které by se této autonomie mělo

dostat, neboť Čína ztotožňuje Tibet s jí vymezenou Tibetskou autonomní oblastí a zbylé části historicky náležející k území Tibetu začlenila do přilehlých čínských provincií.

Pokud by Čína nepřistoupila ani na jednu z uvedených změn, jistě by k částečnému zlepšení vedlo i omezení etnických přesunů a útlaku a dodržování základních práv a lidských svobod, i v těch neobecnějších rysech.

XIV. Zavedení jednotné autonomní správy tibetského národa

Jak již bylo uvedeno, dojde-li ke změně poměrů v Tibetu, jeví se jako nejrealnější uskutečnění proklamované samosprávy. Požadavek autonomní správy v rámci ČLR se opírá o článek 4 odstavec 2 Ústavy:

„ Regionální autonomie se uskutečňuje v oblastech, kde žijí příslušníci národních menšin v kompaktních komunitách; v těchto oblastech jsou k výkonu práva na autonomii ustaveny orgány samosprávy...“⁵⁸

Dále je zakotven v článku 2 Zákona o regionální národní autonomii. V preambuli tohoto zákona stojí:

„Menšinové národy pod jednotným vedením státu uplatňují regionální autonomii prostřednictvím samosprávných orgánů zřizovaných v oblastech, kde tvoří celistvé osídlení. Regionální národní autonomie je výrazem plného uznání práva národních menšin na správu vlastních vnitřních záležitostí a věrnosti státu principům rovnosti, jednoty a společné prosperity všech národů“⁵⁹

Problematické je, že Tibeťané nejsou Čínou vnímáni jako jeden národ, ale jako několik menšinových národností, ačkoli nesou všechny rysy národa dle definice

⁵⁸ Ústava Čínské lidové republiky, 1982. *Ústavy Čínské lidové republiky*. Praha : [s.n.], 1983.

Jedná se o poměrně dobře zpracovaný dokument, který nahradil předchozí nevyhovující ústavu. Čína je v ní označena za socialistický stát uplatňující nad svým lidem demokratickou diktaturu. Obsahuje většinu práv a svobod, které bývají součástí ústav demokratických států, včetně náboženské svobody a svobody vyznání, projevu či sdružování. Ústava však zůstává v praxi v podstatě nerealizována.

⁵⁹ Zákon Čínské lidové republiky o regionální autonomii, 1984. *Www.china.org.cn* [online]. 1984 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.china.org.cn/english/government/207138.htm>>.

Zákon v teoretické rovině zakotvuje autonomii národnostních menšin žijících na území ČLR. Vychází ze třech základních principů: 1) všechny národy jsou si rovny, 2) v oblastech, hustě obydlených příslušníky národnostních menšin, působí autonomní orgány, které podle zákona uplatňují samosprávu, neboli regionální autonomii, 3) tyto oblasti jsou neoddělitelnou součástí ČLR, podléhají jednotnému vedení ústřední lidové vlády. Tato právní úprava by mohla být dostačující, není však v praxi uskutečňována. Údajná autonomie v rámci ČLR je ve skutečnosti pouhá fikce zakrývající úplnou čínskou nadvládu.

obsažené v závěrech Setkání odborníků na další studium práv lidu Unesco. Realizace spočívá ve vytvoření jednotného územně-správního celku, který by zahrnoval všechny současné vládou ČLR uznané tibetské autonomní regiony. Vzhledem k zásahům do správního členění původního tibetského území, by zřejmě muselo dojít k úpravám hranic autonomní oblasti. Zákon o regionální autonomii to připouští.

Nezbytné je vytvoření regionální vlády a vládních úřadů, shromáždění zástupců lidu a dalších orgánů samosprávy svobodně Tibetány. Je třeba, aby shromáždění bylo oprávněno vydávat zákony a výkonným orgánům musí být dána pravomoc tyto zákony provádět. Na ústavní úrovni je třeba zakotvit nemožnost jednostranným rozhodnutím ústřední vlády zasahovat do práv garantovaných samosprávě. Tibetané by také měli mít své zástupce v ústředních orgánech.⁶⁰

Nyní se budeme zabývat hlavními oblastmi, v nichž čínská legislativa přislíbuj samosprávu:

XVI. Jazyk

Jazyk je nejpodstatnějším znakem národní identity Tibetánů. Tibetština patří do skupiny tibeto-barmských jazyků a spolu se sino-thajskou větví tvoří sino-tibetskou lingvistickou rodinu a je tedy velmi vzdáleným příbuzným jazyka čínského. Příbuznost jazyků v tibeto-barmské větve je na rozdíl od jazyků sino-thajských poměrně volná. Psaná forma je kodifikována a neměnná již od 7. století a vychází z indického sanskrtu.

Požadavek uznání tibetštiny jako hlavního úředního jazyka v tibetských autonomních oblastech a hlavního vyučovacího jazyka, má svou oporu mimo jiné v těchto zákonných ustanoveních:

Článek 4 Ústavy Čínské lidové republiky garantuje svobodu všech národů „*používat a rozvíjet svůj vlastní mluvený a psaný jazyk...*“⁶¹

⁶⁰ Jeho Svátost dalajláma Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ, Phayul, listopad 2008. *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.

⁶¹ Ústava Čínské lidové republiky, 1982. *Ústava Čínské lidové republiky*. Praha : [s.n.], 1983. Viz poznámka číslo 58.

Článek 121 Ústavy stanoví, že „*Orgány samosprávy národních autonomních oblastí využívají při komunikaci na místní úrovni obvyklý mluvený a psaný jazyk dané oblasti.*“²⁷

Článek 10 Zákona o regionální národní autonomii uvádí, že tyto orgány „*garantují právo národů obývajících autonomní oblasti používat a rozvíjet své mluvené a psané jazyky...*“⁶²

Článek 36 zákon o regionální národní autonomii umožňuje autonomním správním orgánům zvolit „*...jazyk používaný ve výuce a v přijímacích řízeních ve vzdělávání.*“²⁸

Sešmáctibodová smlouva zakotvuje právo všech menšinových národů svobodně rozvíjet své mluvené i psané jazyky.

XVII. Kultura

Tibetská kultura se vyvíjela velmi uzavřené po tisíciletí, což mělo vliv na její specifickou. Za neoddelitelné součásti své kultury považují Tibetané náboženství, tradici, jazyk a identitu.

Čínským vlivem dochází cíleně k potlačování tibetské kultury, což by mohlo mít za následek její zánik. Je nezbytné, aby byly kultury menšinových národů uchovány. Oporu najdeme v Ústavě ČLR, která se o uchování kultury zmiňuje v článcích 22, 47 a 119 a Zákoně o regionální národní autonomii v článku 38. Tuto úpravu je však třeba rozpracovat konkrétními zákony.

⁶² Zákon Čínské lidové republiky o regionální autonomii 1984. *Www.china.org.cn* [online]. 1984 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.china.org.cn/english/government/207138.htm>>. Viz poznámka číslo 59.

XVIII. Náboženství

Nejstarším náboženstvím Tibetu je böň. Od 7. století, kdy se v Tibetu rozšiřoval buddhismus, jeho význam upadal, přesto však podstatně ovlivnil výjimečnou podobu tibetského buddhismu a i ve své čisté formě má řadu stoupců dodnes. V Tibetu žilo i malé množství muslimů, křesťanu a hinduistů.

Od roku 1642 došlo ke splnutí náboženské a světské moci nástupem dalajlámy. Buddhismus zaujímá v životě Tibetanů zcela výjimečné postavení, ovlivňuje všechny sféry života. Národní identita Tibetanů je od buddhismu neoddělitelná

Tibet je těsně spjat s tradicí klášterního života. V roce 1959 žilo v 6259 tibetských klášterech 592 558 mnichů a mnišek. Kláštery byly také centrem vzdělanosti a rozvoje kultury, mimo jiné plnily funkci škol.

Ústava ČLR uznává význam náboženství a zakotvuje právo náboženství vyznávat. Svobodu náboženského vyznání garantuje článek 36 Ústavy. „*Nikdo nesmí nikoho nutit nevěřit či věřit v to či ono náboženství. Diskriminace na základě náboženského vyznání je nepřijatelná.*“⁶³

Výklad podle mezinárodních standardů ukazuje, že toto ústavní právo zahrnuje i svobodu vyjádření náboženské víry či vyznání. Do této kategorie spadá právo klášterů organizovat a řídit klášterní život v souladu s tradicí buddhistického monasticismu,⁶⁴ právo studovat náboženství a účastnit se náboženského vyučování a právo přijímat do klášterů jakékoli množství mnichů a mnišek v libovolném věku. Patří sem i právo organizovat tradiční veřejná shromáždění za účelem náboženské výuky a udělování zasvěcení. Stát nesmí zasahovat do náboženských záležitostí, jako například do vztahů mezi učitelem a žákem, řízení klášterních institucí a rozpoznávání převtělenců.

⁶³ Ústava Čínské lidové republiky 1982. *Ústavy Čínské lidové republiky*. Praha : [s.n.], 1983. Viz poznámka číslo 58.

⁶⁴ Jeho Svátost dalajláma, Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ, Phayul, listopad 2008. *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.

Monasticismus neboli mnišský způsob života spočívá v zasvěcení se Bohu. Vyznačuje se zejména askézí. Mniši pobývají v malých společenstvích či o samotě jako poustevníci.

XIX. Vzdělávání

Původní centrum vzdělanosti v Tibetu představovaly kláštery. Tam byl zaručen přístup ke vzdělání všem bez rozdílu. Dále zde existoval systém světských škol, řízených vládou či jednotlivci. Čínská politika tento systém však zcela odsoudila a dle oficiálního stanoviska vzdělání nyní úspěšně poskytují lidové školy. Skutečnost je však taková, že většina těchto škol má velmi nízkou úroveň a nekvalifikovaný personál, který mnohdy neovládá ani základy Tibetštiny. Téměř 55 procent dětí nezíská ani základní vzdělání. Příjímací zkoušky na vysokou školu jsou pouze v čínštině a tento trend se začíná objevovat i na ostatních stupních, což značně ztěžuje přístup Tibetanů nejen k vysokoškolskému vzdělání.

Úroveň poskytovaného vzdělání se značně liší dle cílové skupiny studentů, rozdíl je v tom, zda se jedná o Tibetany nebo Číňany. V rámci zlepšení vzdělanosti jsou vybraní Tibetané posílány studovat do Číny. Důvodem je však především snaha o převýchovu a jejich následné působení na ostatní Tibetany.

Dle článku 19 Ústavy ČLR má stát plnou odpovědnost za zajištění vzdělání svých občanů, článek 119 zakotvuje princip „nezávislé správy vzdělávání“⁶⁵ samosprávnými orgány národních autonomních oblastí na jejich území. Tento princip je obsažen také v článku 36 Zákona o regionální národní autonomii. Ústava v článku 119 a Zákon o regionální národní autonomii v článku 39 jednoznačně deklarují právo autonomních oblastí na vědeckotechnický rozvoj. Toto však zajištěno a dodržováno v současné době není.

XX. Ochrana životního prostředí

Tibetská vztah k životnímu prostředí vychází z buddhistického náboženství. Celá staletí žili Tibetané v harmonii s přírodou, díky čemuž se na Tibetské náhorní plošině vytvořil unikátní ekosystém s řadou rostlinných i živočišných endemitů.

⁶⁵ Ústava Čínské lidové republiky, 1982. *Ústavy Čínské lidové republiky*. Praha : [s.n.], 1983. Viz poznámka číslo 58.

Pramení zde velké asijské řeky a rozprostírají se nejvyšší hory světa. Přes 70 procent plochy tvoří pastviny a louky, na nichž je závislá obživa téměř miliónů pastevců. Tradiční způsob života byl spojován s přesouváním stád a ponecháváním části pastvin ladem.

Intenzivní hospodářství zavedené Čínou spojené s rostoucím zalidňováním s sebou přineslo vyčerpání půdního fondu, následné zpustnutí a půda se stala nepoužitelná jak pro zemědělské účely, tak pro pastevectví.

S tím je spojené také neúspěšně zavádění hybridních semen. Tradiční ječmen je nahrazován pšenicí, významnou plodinou na čínském jídelníčku, která však není schopná v tibetských podmínkách přežít, tím dochází k vytlačování původních rostlin. Dále jsou užívány pesticidy a chemická hnojiva, které jsou mnohdy životu nebezpečné.

Čínská nadvláda je spojena také s rozsáhlým odlesňováním. Většina lesů se nachází na strmých svazích řek, jejichž opětovně zalesnění bude velmi obtížné, ne-li nemožné.

Dle údajů zveřejněných tibetskou exilovou vládou tvořilo v roce 1959 Tibet 25.2 milionů hektarů pralesa. V roce 1985 v důsledku čínské těžby rozloha zalesněné plochy klesla na 13.57 milionů hektarů. Tak bylo zničeno přes 46 procent tibetského pralesu. V některých oblastech bylo vykáceno až 80 procent porostu. Čína tak v tomto období vydělala na úkor Tibetanů přibližně 54 bilionů amerických dolarů. Důsledkem rozsáhlého odlesňování je degradace půdy, desertifikace a zvyšující se zanášení řek bahnem.

Tibet je hlavní zásobárnou vody Asie, tato úloha stoupá zejména v období sucha, kdy se často stává zdrojem jediným. V okolí zde pramenících vodních toků žije a je na nich závislých 50 procent lidské populace. Zanášení řek má za následek rozsáhlé záplavy v řadě oblastí. Dochází také ke znečišťování ostatních vodních zdrojů.

Nešetrným přístupem bylo vyhubeno již mnoho rostlinných a živočišných druhů a nespočet dalších se dostal na pokraj vyhynutí. Důkazem je zařazení 30 druhů zvířat žijících v Tibetu na červený seznam ohrožených druhů. Za zmínku nepochybně stojí také vládou organizované „safari“ pro zámožné turisty nejen z Číny, ale také z Evropy a Ameriky. Trofejemi se stávají zejména ohrožené druhy zvířat.

Samostatnou kapitolu tvoří jaderný a toxický odpad, který je na území Tibetské náhorní plošiny bez jakýchkoli bezpečnostních opatření ukládán. Dochází zde k rození deformovaných zvířat i lidí.

Násilné čínské zásahy do tibetské krajiny mohou mít dalekosáhlý dopad v podobě vlivu na globální klima. Zákon o regionální národní autonomii ve člancích 45 a 66 zakotvuje právo menšiny rozhodovat o otázkách životního prostředí.

XXI. Využívání přírodních zdrojů

Dle čínských oficiálních prohlášení se v Tibetu nachází zásoby 126 nerostných surovin. Zásoby uranu, lithia, chrómu, mědi, boraxu a železa jsou jedny z nejvýznamnějších na světě. Důležitá jsou také ropná pole v Amdu. Čínské zdroje nerostného bohatství budou brzy zcela zužitkovány. K vyčerpání některých již došlo, proto je pro Čínu Tibet velmi hodnotný.

Objem těžby v Tibetu je však neustále radikálně zvyšován bez ohledu na dopady na životní prostředí i ohrožení lidského zdraví a životů. V dolech pracují z velké části političtí vězni, na bezpečnostní opatření není kladen žádný důraz. V souvislosti s uranovými doly nelze opomenout vypouštění rtuti využívané při jeho zpracování do vodních zdrojů, což již způsobilo otravu místních obyvatel s následkem smrti.

Články 27, 28, 45 a 66 Zákona o regionální národní autonomii a článek 118 Ústavy, svěřují autonomním orgánům v tomto směru jen omezené pravomoci. Zakotvují povinnost náležitým způsobem brát v úvahu zájmy národních autonomních oblastí, povinnost chránit lesy a pastviny a pečovat o ně a upřednostňovat rozumné využívání a zužitkování přírodních zdrojů, které jsou povinny rozvíjet, avšak pouze v rámci státních plánů a dohod uzavřených ústřední vládou. Z toho lze vyvodit právo autonomních orgánů podílet se na rozhodování ohledně využití přírodních zdrojů, v mezích státních plánů. V článku 9 Ústavy je stanovena rozhodující role ústřední vlády v řešení těchto otázek.

XXII. Ekonomický rozvoj a obchod

ČLR velmi často uvádí výši investic, které byly v Tibetu použity na jeho rozvoj. Mezi hlavními uvádí stavbu železnice a silnic. Je důležité se zamyslet nad důvody, které ji k těmto investicím vedly.

Pokud se podíváme na silniční síť, mapuje v podstatě všechny hlavní naleziště surovin. Železnice byla naopak zřízena především pro usnadnění přesunu čínského obyvatelstva a jeho usídlování v Tibetu. Oba tyto projekty samozřejmě napomáhají rozvoji turismu, ze kterého ale po finanční stránce profituje především Čína.

Příchodem čínských přistěhovalců došlo k vytěsnění tibetské populace na venkov. Ti, kteří zůstali ve městech, vykonávají podřadné práce. Převážnou část všech pracovních míst obsadili Číňané a ta lukrativnější jsou dostupná pouze jim. Ačkoli neustále roste počet obchodů a vytvářejí se nová pracovní místa, Tibetané k nim mají mizivý přístup. Důvodem je sílící příliv přistěhovalců a neznalost čínštiny.

Na Tibetany je často vytvářen nátlak v rámci kampaně tzv. vlastenecké převýchovy, pod pohrůžkou ztráty zaměstnání jsou nuceni vzdát se podpory Jeho Svátosti dalajlámy a tím i části své identity a ztotožnit se s čínskou propagandou. Roste nezaměstnanost tibetského obyvatelstva. Proklamovaný růst životní úrovně se ho téměř vůbec netýká, v průměru lze sledovat spíše opak.

Těživá ekonomická situace dopadá především na Tibetany žijící na venkově, jejichž obživou je zemědělství či pastevectví. Žije zde 85 procent všech Tibetanů z Tibetské autonomní oblasti a 90 procent z nich jsou zemědělci a pastevci. Pod hranici chudoby (635 jüanů za rok na osobu, tj. 1782 Kč) se nachází přes 70 procent Tibetanů, pod absolutní hranici chudoby (865 jüanů za rok na osobu, tj. 2427 Kč) 24,5 procent obyvatel venkova. Stejně tak jsou na tom nezaměstnaní ve městech.

Obecně lze říct, že z čínských investic, bez ohledu na oblast, do níž směřují, mají prospěch převážně pouze čínští přistěhovalci. Článek 118 Ústavy a článek 25 Zákona o regionální národní autonomii uznává úlohu správních orgánů autonomní oblasti v jejím ekonomickém rozvoji, uskutečňovaném dle místních specifik a potřeb. Článek 117 Ústavy a článek 32 Zákona o regionální národní autonomii používá princip autonomie na správu financí. Článek 122 Ústavy a článek 22 Zákona o regionální národní autonomii klade důraz na státního financování a pomoc státu pro urychlení

rozvoje autonomních oblastí. Článek 31 Zákona o regionální národní autonomii zakotvuje právo autonomních oblastí sousedících s jinými státy navazovat obchodní styky se sousedy a s dalšími cizími zeměmi.

XXIII. Zdravotnictví

Další oblastí, do níž dle oficiálních zpráv plyne velké množství investic, je zdravotnictví. Původní tibetské lékařství je úzce spjato s přírodou. V rámci čínské reformy zdravotnictví bylo mnoho tibetských lékařů a studentů medicíny zatknuto, uvězněno a posléze zabito. V následujících letech čínské úřady zničily nepřeberné množství léků, textů a obrazového materiálu. Síť zdravotnických zařízení stejně jako jejich úroveň a rozdělování investic je značně nerovnoměrné.

Až 90 procent investic plyne do městských zařízení, které poskytují péči bohatým Číňanům. Tibetané na rozdíl od čínských pacientů musí hradit celé léčebné náklady, které jsou velmi vysoké a představují častý důvod, proč Tibetané nevyhledají lékařskou pomoc nebo je jim ošetření odmítnuto. Jen poplatek za přijetí do nemocnice se pohybuje v rozmezí 800-1000 jüanu (2245- 2800 Kč). Lékařská péče je tedy pro většinu Tibetanů tak drahá, že si ji nemohou dovolit. Přesto ani úroveň městských nemocnic, ačkoli je nesrovnatelně vyšší, než na venkově, není dobrá a i sami Číňané často radši volí cestu do vzdálenějších zařízení na území Číny. Pouhých 10 procent dohromady z celkového objemu investic připadá na všechny venkovské oblasti.

Kvalifikace lékařů je více než pochybná. Řada z nich vůbec neukončila lékařské vzdělání nebo absolvovala pouze základní tříletý zdravotnický kurz přímo v Tibetu. Výjimečně nejsou ani případy, kdy se čínští „lékaři“ učí na Tibetánech léčit. Ti se často podrobují zákrokům, které vůbec nesouvisejí s jejich potížemi a nejsou potřebné. „Lékařské zákroky“ ve vězeních velmi často končí úmrtím a evokují úvahy, zda se nejedná spíše o pokusy na lidech.

Ještě alespoň okrajově se zmiňme o „péči“ věnované ženám, zejména těhotným. V rámci represivní demografické politiky Číny dochází k nuceným sterilizacím a přerušování těhotenství, nezřídka dokonce bez souhlasu postižené ženy.

Článek 21 Ústavy deklaruje zodpovědnost státu za poskytování zdravotní péče. Článkem 119 je tato zodpovědnost svěřena autonomním oblastem. Článek 40

Zákona o regionální národní autonomii taktéž přiznává samosprávným orgánům autonomních oblastí právo „*samostatně rozhodovat o rozvoji místních zdravotnických služeb a podpoře moderní i tradiční medicíny.*“⁶⁶

XXIV. Veřejný pořádek

Pro udržení veřejného pořádku je důležité, aby bezpečnostní složky z převážné části tvořili Tibeťané, neboť ti nejlépe znají místní poměry, rozumí tradicím a zvykům a respektují je. V současnosti tomu tak však není. Téměř veškerí příslušníci bezpečnostních sborů na tibetském území, ať již policie či vojska, jsou Číňané. Výjimečně se objevují také například tibetští policisté, pokud splňují ideologické předpoklady. Většinou se jedná o mladíky úspěšně převychované v Číně zcela zbavené národního povědomí a sounáležitosti, což jim umožňuje bez dalšího tvrdě potlačovat jakékoli projevy tibetské národní identity.

Článek 120 Ústavy a článek 24 Zákona o regionální národní autonomii zdůrazňují důležitost účasti místních obyvatel na udržování veřejného pořádku a povolují autonomním oblastem realizovat vlastní bezpečnostní strategii v rámci „*bezpečnostních struktur státu, s ohledem na specifické potřeby a se souhlasem Státní rady.*“⁶⁷

XXV. Řízení migrace obyvatelstva

Přestože Čína popírá, že by docházelo k plánovaným přesunům čínského obyvatelstva na území Tibetu, je to nesporný a doložitelný fakt. V současné době se počet přistěhovalců jen v Tibetské autonomní oblasti odhaduje kolem 8 miliónů. Hlavní město Lhasu tvoří pouze méně než jedna třetina tibetského obyvatelstva. Tibeťané čítající přibližně 6 miliónů, se tak stali menšinou ve své vlastní zemi. Ještě podstatnější

⁶⁶ Zákon Čínské lidové republiky o regionální autonomii, 1984. *Www.china.org.cn* [online]. 1984 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.china.org.cn/english/government/207138.htm>>. Viz poznámka číslo 59.

⁶⁷ Jeho Svátost dalajláma, Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ, Phayul, listopad 2008. *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.

rozdíl je v poměru Tibetanů a Číňanů v oblastech Kham a Amdo. Toto lze považovat za hlavní riziko a důvod možného zániku tibetské kultury a entity.

Číňané jsou podporováni a lákáni k přesunu do Tibetu řadou zvýhodnění, které jim vláda poskytuje, ať již ve sféře vzdělání, kultury, zdravotní péče či bydlení. Silnou motivací představují platy, které jsou až o 80 procent vyšší, než v Číně. Také dovolená je podstatně delší a umožňuje tak návrat do Číny až na dva měsíce v roce. Náklady spojené s cestou i s touto dovolenou jsou hrazeny čínskou vládou.

Velké etnické přesuny s sebou však přináší krom tlaku směřujícího k asimilaci původního obyvatelstva také řadu dalších problémů. Uvedme dopad na životní prostředí, znehodnocování půdy s cílem vyprodukovat dostatek potravy pro nové obyvatele. Dále bezpochyby zhoršování životních podmínek Tibetanů spojených s obsazováním rentabilních pracovních míst Číňany, což vede k jejich přesunu na venkov.

V červenci 2006 byl slavnostně zahájen provoz železniční tratě spojující města Gormo a Lhasu. Došlo tím k podstatnému usnadnění migrace Číňanů na území Tibetu. Tibetská exilová vláda zveřejnila údaje, které uvádějí, že denně takto přicestuje do Lhasy 5.000 až 6.000 Číňanů, přičemž pouze 2.000 až 3.000 se jich vrací do Číny, zbytek se trvale usazuje v Tibetu.

Dle článku 49 čtvrté Ženevské konvence⁶⁸ z roku 1949, kterou Čína ratifikovala, se považují přesuny vlastního civilního obyvatelstva na okupované území za porušení mezinárodního práva. Bez pochyby se jedná o jednu z nejsilnějších zbraní Číny k ovládnutí a porobení Tibetanů a může tak představovat „konečné řešení“ tzv. tibetské otázky.

Hlavním cílem regionální národní autonomie a samosprávy je zachování identity, kultury, jazyka a dalších hodnot menšinových národů. Tohoto nemůže být dosaženo, je-li povoleno a podporováno osidlování autonomní oblasti velkým počtem příslušníků většinového národa, v tomto případě chanských Číňanů, a dalších národů.

⁶⁸ Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války, Ženeva, 1949. JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly*. [s.l.] : [s.n.], 1969.

Jedná se o čtvrtou z Ženevských úmluv na ochranu obětí války. Spolu s dodatkovými protokoly představují tyto smlouvy základní pilíř mezinárodního humanitárního práva. Hlavním principem je ochrana lidské důstojnosti a respektování toho, že ozbrojené konflikty se nemají vztahovat na osoby, které se jich přímo neúčastní, tedy především civilních osob a dále osob zraněných, nemocných či zajatých. Zásady v nich obsažené jsou součástí mezinárodního obyčejového práva a jsou tedy všeobecně závazné. Jejich porušení zakládá mezinárodní zločin.

Ústava jako podmínku pro uplatnění práva na autonomii stanovuje „celistvost osídlení“ autonomní oblasti menšinovým národem, což může být rozsáhlými přesuny většinového čínského obyvatelstva značně ztíženo a v konečném důsledku i znemožněno. Orgány samosprávy by tedy měly mít pravomoc regulovat přistěhovalectví, osidlování a výdělečné aktivity osob stěhujících se do Tibetu z jiných oblastí ČLR.

XXVI. Změna správního členění a území Tibetu

Provádět územní změny je možné, pokud nejsou uskutečňovány svrchovaným státem samotným, pouze na základě realizace práva na sebeurčení. Čína v rozporu s mezinárodním právem aniž by umožnila Tibetánům výkon tohoto práva, pozměnila hranice Tibetu. Původní území Tibetu bylo tvořeno oblastmi Ü-Cang, Kham a Amdo. Čína Amdo a převážnou část Khamu připojila ke svým provinciím a zbylé území, které zaujímá přibližně jednu polovinu původní rozlohy, sjednotila pod názvem Tibetská autonomní oblast.

Tímto zásahem byla velká část tibetské populace vytržena z tibetského prostředí a dostala se do přímého čínského vlivu. Namísto původního většinového obyvatelstva, představují pouhou zanedbatelnou menšinu v čínských provinciích. Řada etnických skupin, které se považovaly za Tibetány, byla čínskou vládou označena za nepatrné menšiny ve snaze zbavit je jejich tibetské identity.

XXVII. Výměna s jinými zeměmi v oblasti kultury, vzdělávání a náboženství

Vývoj Tibetu je charakteristický poměrnou uzavřeností, přesto však byly udržovány vazby s jinými státy. Jednalo se zejména o spolupráci duchovní. Zahrnovala výměny a školení mnichů, společné náboženské oslavy a další aktivity rozvíjející buddhismus. V současné době jsou veškeré styky, i jiné než duchovní povahy, s okolními zeměmi omezovány.

Článek 42 Zákona o regionální národní autonomii upravuje možnost uskutečňovat výměnu a spolupráci s jinými státy, stejně jako s čínskými provinciemi.

Tyto vztahy lze navazovat v oblastech, na něž se vztahuje princip samosprávy, například v kultuře, umění, vzdělávání, vědě, zdravotnictví, sportu, náboženství, životním prostředí nebo ekonomii.⁶⁹

XXVIII. Základní lidská práva

Zabýváme-li se tibetskou problematikou, jeví se jako nemyslitelné nepoukázat na úroveň dodržování lidských práv a svobod.

1) Obecné vymezení

Základní lidská práva se začala výrazněji prosazovat v období osvícenectví v 18. století. Jedná se o práva a svobody náležející každé lidské bytosti. Jsou přirozená, nezadatelná a nepromlčitelná. Nabývají se narozením, již samou existencí člověka. Každý stát je povinen dodržovat lidská práva bez ohledu na to, zda je vázán tou kterou mezinárodní smlouvou, jež je zakotvuje.

Nejnámější katalog lidských práv obsahuje Všeobecná deklarace lidských práv⁷⁰, která byla schválena Valným shromážděním OSN 10. 12. 1948. Pro její přijetí hlasovala také Čína.

ČLR je smluvní stranou řady dalších mezinárodních smluv v oblasti lidských práv. V roce 1998 podepsala Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁷¹, který ale dosud neratifikovala. V roce 2001 ratifikovala Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech⁷².

Dále se jedná o Úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace⁷³, Úmluvu o právech dítěte⁷⁴, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či

⁶⁹ Jeho Svátost dalajláma, Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ, Phayul, listopad 2008. *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW:

<<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.

⁷⁰ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III).

Představuje první mezinárodní dokument, který obsahuje ucelenou úpravu lidských práv, jež náleží každému jednotlivci. Jedná se o nezávazný dokument, který byl přijat ve formě rezoluce Valného shromáždění OSN, je však vysoce autoritativní.

⁷¹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. prosince 1966, A/RES/2200 (XXI). Viz poznámka číslo 22.

⁷² Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, New York, 19. prosince 1966, A/RES/2200 (XXI). Viz poznámka číslo 23.

ponižujícím zacházení nebo trestání⁷⁵, Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen⁷⁶.

2) Čína a její chápání základních lidských práv

Úroveň ochrany základních lidských práv je na celém území Číny velmi špatná. Obecně lze však říci, že represe uplatňované vůči Tibetanům jsou silnější než vůči čínským politickým odpůrcům. Počet osob uvězněných z politických důvodů je mnohem vyšší, než v ostatních oblastech pod čínskou kontrolou.

Čínské pojetí lidských práv má materiální charakter. Na prvním místě se prosazuje ekonomický rozvoj a lidská práva jsou eliminována na nárok na stejnou životní úroveň jako mají obyvatelé západních zemí.

Čínská vláda prohlašuje, že míra lidských práv v Tibetu se od čínské okupace neustále zvyšuje. Přiznává, že dosažená úroveň není zcela dostačující. Důvodem je prý historické zpoždění tibetské oblasti, které ji brání v pokroku.

⁷³ Úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace, New York, 1965, A/RES/2106 (XX).

Úmluva označila rasovou diskriminaci za zakázanou a zavázala signatářské státy k přijetí nezbytné legislativní úpravy umožňující realizaci práv a svobod bez diskriminace. Kontrolním orgánem je Výbor pro odstranění rasové diskriminace, jemuž smluvní státy předkládají zprávy o úrovni naplňování úmluvy.

⁷⁴ Úmluva o právech dítěte, New York, 1989, A/RES/44/25.

Zakotvuje občanská, politická, sociální, kulturní a ekonomická práva dítěte. K úmluvě byly přijaty dva opční protokoly, první se týká zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, druhý prodeje dětí, dětské prostituce a pornografie. Kontrolním orgánem je Výbor pro práva dítěte. Kontrola probíhá formou podávání zpráv o úrovni realizace úmluvy a jejich hodnocením.

⁷⁵ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, New York, 1984, A/RES/39/46.

Obsahuje závazek smluvních států zabránit v rámci své jurisdikce mučení a dalším vyjmenovaným praktikám. Kontrolním orgánem je Výbor proti mučení. Státy předkládají každé čtyři roky zprávu, Výbor ji zhodnotí a vydá závěrečné doporučení. Při kontrole může Výbor vycházet také z informací získaných od jiných orgánů či nevládních organizací, přistoupit k provedení důvěrného šetření či posouzení oznámení státu nebo jednotlivců.

⁷⁶ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, New York, 1979, A/RES/34/180.

Úmluva se zaměřuje na předcházení a odstranění diskriminace na základě pohlaví. Kontrolním orgánem je Výbor pro odstranění diskriminace žen. Jemu smluvní státy pravidelně předkládají zprávy. Jejich vyhodnocení má podobu závěrečných doporučení.

3) Jednotlivá porušovaná práva

A) Článek 1⁷⁷

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv.

Článek 2⁷⁸

Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

S výše uvedenými články je spojen zákaz diskriminace. Tibetané jsou však diskriminováni ve všech oblastech života. Nejpodstatněji se to projevuje v přístupu ke vzdělání a zaměstnání. Krom známého potlačování svobody projevu, vyznání, shromažďování a dalších garantovaných práv a svobod, jsou omezována také jejich práva na přiměřeně bydlení, základní lékařskou péči či nezávadné životní prostředí.

Tyto jevy způsobuje zejména migrace čínského obyvatelstva, státní podnikání vyznačující se nerovnoměrností zejména při využívání investic a masivní bezohlednou industrializací.

⁷⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁷⁸ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

B) Článek 3⁷⁹

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

V důsledku čínské okupace zemřelo jen v letech 1949-1979 v Tibetu více než 1,2 miliónů Tibetanů, velké množství jich zmizelo. Je možné, že jsou drzeni ve věznicích či pracovních táborech nebo mrtví. Vzhledem k nedostatečné kapacitě věznic se Čína dokonce uchýlila k vyvražďování vězňů.

Obrovské ztráty na životech si vyžádal boj proti tibetskému náboženství spojený s bombardováním klášterů, pronásledováním, vražděním či zavíráním mnichů a mnišek a dalších náboženských představitelů a vzdělavců.

Dokladováno je také vyhlazování táborů nomádů. Vymazána byla celá etnika, například Ngolové. V roce 1957 jich v kraji Východní Kham a Amdo žilo přes 120 tisíc. Dnes, pokud vůbec, čítají několik set osob.⁸⁰

Příčiny úmrtí jsou různé. Na prvním místě je zabití v boji, následuje smrt vyhladověním, umučení ve vězení, popravy, smrt vysílením a sebevraždy.⁸¹

zbrojené nepokoje/povstání	432 705
Hladomor	342 970
Věznice a koncentrační tábory	173 221
Popravy	156 758
Mučení	92 731
Sebevražda	9 002
CELKEM	1 207 387

Čína sama přiznala, že počet obyvatel klesl v letech 1951-59 o 7,5 procent, údajně z důvodů nepříznivých životních podmínek. Toto číslo, jako většina oficiálních

⁷⁹ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸⁰ COLLARD, Gilbert, VAN GRASDORFF, Gilles. *Posvácení v Rudých tmách*. [s.l.] : [s.n.], 2004.

⁸¹ Údaje zveřejněné tibetskou exilovou vládou. *Www.tibet.com* [online]. 1996 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/WhitePaper/white5.html>>.

údajů o Tibetu poskytnutých Čínou pravděpodobně ani zdánlivě neodpovídá skutečnosti.

C) Článek 5⁸²

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání.

O tom, že po okupaci Tibetu docházelo k častému mučení, není pochyb. Obrovský nárůst těchto praktik lze sledovat za kulturní revoluce. Nelze je však spojovat pouze s tímto obdobím, o což se Čína pokouší, neboť tato zvěrstva se děla jak před ní, tak bohužel i po ní, a to až do současnosti.

Přesto, že od 12. 12. 1986 je Čína signatářem Konvence proti mučení a k jejímu dodržování se zavázala od roku 1988, nemá tento fakt na ní žádný vliv. Znamé jsou velmi vynalézavé a zvláště kruté způsoby mučení. Patřilo mezi ně bití čímkoli, včetně elektrických bodců na dobytek, kopání, mlácení pažbami pušek, železnými tyčemi, zohavování, štvání psů, odpírání spánku a další. Obzvláště perverzní bylo zacházení se ženami, znásilňování, spalování kůže cigaretami, způsobování potratů a jiné. Těchto praktik se užívalo nejen vůči vězňům, kde se jednalo o hlavní prostředek k získání doznání, ale často i bezdůvodně vůči ostatnímu obyvatelstvu, včetně žen a dětí.

V této souvislosti se pořádala zvláštní shromáždění zvané Thamdzing. Jejich smyslem bylo donutit příbuzné, děti či sousedy mučit a vraždit údajné „odpůrce režimu“ a „zrádce“.⁸³

⁸² Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸³ Údaje zveřejněné tibetskou exilovou vládou vycházející ze svědectví Tibetanů, kterým se podařilo uprchnout do exilu. Svědectví o těchto událostech jsou zpracována také v řadě publikací, např. COLLARD, Gilbert, VAN GRASDORFF, Gilles. *Posvácení v Rudých tmách*. [s.l.] : [s.n.], 2004.

D) Článek 9⁸⁴

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

Svévolně zatýkání v Tibetu je běžnou skutečností. O příčinách zatčení nejsou vězni informováni. Jejich rodiny se o osudu svých blízkých, nejsou-li událostem přítomni, často dozví pouhou náhodou či vůbec ne. Mizení vězňů, dlouhotrvající věznění bez obvinění či soudního přelíčení a mučení, konstatovala ve svých zprávách i například Amnesty International.

Zatčení je prováděno policií bez jakéhokoli vlivu soudní moci a její rozsáhlé pravomoci se projevují také v libovolné době trvání, dny, měsíce či roky. Důvody pro zatčení jsou různé a nepředvídatelné. Může jít o hovor s cizinci, zpěv vlasteneckých písní, vylepování plakátů, držení výtisků životopisu Jeho Svátosti dalajlámy či jeho fotografie. V mnoha případech není potřeba žádného důvodu.

Masové zatýkání provázelo a stále provází jakýkoli projev nespokojenosti, včetně pokojných pochodu či demonstrací.

E) Článek 7⁸⁵

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování.

Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

Článek 8⁸⁶

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

⁸⁴ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸⁵ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸⁶ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

Článek 10⁸⁷

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

Článek 11⁸⁸

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

Čínský právní systém tato základní práva neuznává. Zatčení bývá většinou oznámeno až několik dní před soudním procesem. Řada zadržovaných vůbec před soud postavena není a zmizí v pracovních táborech či je na nich vykonán okamžitý trest smrti.

Úloha soudců se omezuje na vyhlášení rozsudku určeného politickými orgány. Obžalovaný nemá žádnou možnost jakkoli prokázat svou nevinu, vina je automatická a předem stanovená. Prosazuje se presumpce viny. Odvolání není prakticky realizovatelné. Za zmínku stojí také veřejné lidové soudy, které obvykle končí smrtí „obžalovaných“. Zadržené osoby jsou, aniž by jim bylo sděleno obvinění či prokázána vina, umístovány do vězení či pracovních táborů, kde je s nimi zacházeno, jako by již byli odsouzeni. Úroveň těchto zařízení označovaných slovem Lao-kaj je katastrofální a lze je srovnat s evropskými koncentračními tábory či sovětskými gulagy. Téměř bez výjimky zde dochází k situaci, kdy vězni trpí, nedostatečné přiděly jídla, těžká fyzická práce, žádná zdravotní péče a mučení má za následek že se úmrtnost dle odhadů přeživších pohybuje kolem 70 procent. Postupem Číny došlo zcela jistě k zásadnímu porušení principů Standardu OSN o minimálních pravidlech pro zacházení s vězni⁸⁹.

⁸⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸⁸ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁸⁹ Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, New York, 1958. *Ad.vscr.cz* [online]. neuveden [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <http://ad.vscr.cz/news_files/SMPRE.DOC>.

Vychází ze Standard o zacházení s vězni formulovaných Mezinárodní trestní a penitenciární komisí. Neobsahují konkrétní podrobnou úpravu vězeňství, ale spíše se snaží nastínit vhodný způsob

Existují svědectví o lékařských pokusech prováděných na věznicích a o kvetoucím obchodu s lidskými orgány, které pocházejí často právě od vězňů.

F) Článek 12⁹⁰

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst.

Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Soukromý život v Tibetu prakticky neexistuje. Domovní prohlídky jsou prováděny kdykoli bez důvodů a privátní sféra, lze-li ji tak vůbec nazývat, je podrobena neustálému dohledu. Například pouhá návštěva v Indii, pokud ji lze vůbec uskutečnit, může být důvodem k zatčení.

Dochází k násilnému rozdělování rodin, ať již odebráním dětí či odvozem rodičů. Děti směřují převážně na převýchovu do Číny.

G) Článek 13⁹¹

Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.

Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

Čína zavedla řadu nařízení omezujících svobodu pohybu. Lidé musí být registrováni na určitém místě a pouze tam jsou oprávněni bydlet a nakupovat potraviny dle přidělu. Pro jakékoli cesty je třeba úřední povolení. Nespočet Tibetánů byl vykázán z měst do svých rodných vesnic, ať již jako trest či proto, že měla Čína s jimi obývanou oblastí jiný záměr. Dle oficiálně zveřejněných údajů přestěhovala čínská vláda během roku 2008 více než 52 000 tibetských nomádů a zemědělců do stálých obydlí.⁹²

zacházení s vězni. Zdůrazňují, že s ohledem na rozdílnost jednotlivých zemí, nelze vždy a všude aplikovat tyto zásady shodně.

⁹⁰ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁹¹ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁹² Zpráva Čínské lidové republiky, Peking, 2008. *Www.phayul.com* [online]. c2004-2009 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.phayul.com/news/article.aspx?id=16790&t=1&c=1>>.

Tyto přesuny jsou organizovány od roku 2006, údajně z důvodů zlepšení životních podmínek populace. Cílem je do konce roku 2010 vybudovat 220 000 obydlí, do nichž bude umístěno přibližně 80 procent obyvatel této oblasti.

Vázány na přísný povolovací proces jsou jakékoli styky se zahraničím. V praxi to znamená téměř úplné znemožnění návštěv mezi tibetským rodinami a jejich příbuznými v exilu. V rámci kampaně „tvrdý úder“ byly v první polovině roku 2007 posíleny hraniční stráže a opatření k zamezení jakýchkoli pokusů o překročení hranic.

H) Článek 16⁹³

Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu.

Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

Čína se snaží zamezit uzavírání sňatku Tibetanů. Prosazuje smíšená manželství Tibetanů a Číňanů. Omezuje se tak svoboda rozhodnutí o vstupu do manželství. Opačným příkladem restrikcí se stala nucená manželství uzavřená mnichy.

Tibetská rodina zcela jistě žádné ochrany nepožívá. Krom nucených potratů a sterilizaci, o nichž se zmiňují i jinde, dochází k násilnému odebírání dětí rodičům. Z počátku se jednalo zejména o kojence, později také o děti školního věku. Ty jsou odváženy do Číny, kde jim údajně bude poskytnuto vzdělání. V lepších případech se stanou předměty převýchovy a následné manipulace, v horších bezplatnou pracovní silou. K návratu těchto dětí do Tibetu nedochází.

⁹³ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

I) Článek 17⁹⁴

Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

V souvislosti s reformami a bojem proti feudalismu byla šlechtická a církevní půda zkonfiskována a údajně přidělena lidu, ten pak vytvořil lidové komuny a JZD. Taktéž došlo k zabavení stád patřících nomádům a farmářům. Kolektivizační opatření způsobila rozsáhlé hladomory.

Obrovské majetkové ztráty jsou spojeny s bombardováním a ničením klášterů a rozkrádáním náboženského majetku. Veškeré hodnotné náboženské předměty, především ze zlata a jiných drahých kovů odvezli vojáci do Číny. Odtud pak byly buď prodány do zahraničí, či roztaveny na zlaté či stříbrné cihly na výrobu zbraní a jiné účely.

Věci, které se za cenné nepovažovaly, bez ohledu na jejich historickou či duchovní hodnotu, byly zničeny, či použity na ponižující a znehodnocující účely, například na stavbu záchodu, chlívků, chodníků a jiné.

J) Článek 18⁹⁵

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje... i svobodu projevovat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

Mezi oblast lidských práv, která je v Tibetu nejzávažněji porušována, patří beze sporu svoboda náboženství. Tibetský lid je neodmyslitelně spjat s buddhistickým náboženstvím, které se zde téměř nerušeně rozvíjelo již od 7. století a prolíná všechny sféry jejich života. Národní identitu Tibeťanů nelze od buddhismu oddělit. Protože náboženství představovalo a stále představuje hlavní překážku ovládnutí Tibetu, směřují veškeré snahy k jeho odstranění.

⁹⁴ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁹⁵ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

Ačkoli se Čína pokouší hlavní odpovědnost svést na „chyby“ v době kulturní revoluce, byla většina kulturních a náboženských památek zničena v letech 1955-1961. Kulturní revoluce však tuto zkázu jen dokonala. Bombardování klášterů, rabování a jejich ničení mělo katastrofální následky. Čína oficiálně přiznává, že z původního počtu 6259 klášterů nebylo zničeno pouze osm.

V souvislosti se snahou vlády vyvolat zdání uvolnění politiky vůči Tibetu byla povolena oprava vybraných objektů a tak vzrostl jejich počet na 1787 v roce 1997. Veškeré renovace jsou prováděny Tibetany a z převážné části jimi také financovány. Čína přispívá pouze symbolickými částkami, ačkoli jí plynou i příjmy získané z turistických návštěv těchto míst.

Pronásledování a zadržování mnichů a mnišek, jejich umísťování do pracovních táborů bez řádného soudního procesu, vraždy a veřejné ponižování nejsou výjimkou ani dnes, i když je patrné alespoň částečné zlepšení. Počet mnichů je přísně stanoven, stejně jako podmínky, které musí kandidát pro přijetí do mnišského stavu splňovat. Z původního počtu cca. 600.000 mnichů a mnišek jich dnes zůstalo přibližně 50.000.

Restriktivní opatření se vztahují nejen na představitele náboženského života, ale i na laiky. Za významný zásah do náboženské svobody Tibetanů lze považovat určení „čínského“ pančenlámy. Poté, co byl Jeho Svátostí dalajlámou rozpoznán převtělenec 10. pančenlámy a označen za pančenlámu 11., byl unesen i s celou rodinou a dodnes je zadržován na neznámém místě. Čínská vláda oficiálně určila za 11. pančenlámu jí vybraného „stranicky vhodného“ chlapce, který musí být Tibetany respektován jako pravý pančenláma. Tím se Čína snaží získat nad Tibetany vliv zevnitř. „Čínský“ pančenláma však lidem nikdy přijat nebyl.

Původní absolutní zákaz náboženských praktik, držení jakýchkoli náboženských předmětů a násilné potlačování veškerých projevů náboženství je postupně nahrazován nátlakem skrytým.

Od ukončení kulturní revoluce a zejména po smrti Mao Ce-tunga v roce 1979 došlo k uvolnění a omezení represí.

V souvislosti s proti čínskými demonstracemi v 90. letech a opětovné silné vlně odporu v roce 2008 došlo k podstatnému zpřísnění opatření a obnovení útlaku v rámci vyhlášené kampaně „Tvrký úder“. Rozšířila se tzv. „vlastenecká převýchova“,

zaměřená především na mnichy a mnišky. Její intenzita postupně upadá. Aplikována je vždy v případě, že dojde k „separatistickým akcím“, avšak i mimo tyto případy trvale působí na státní zaměstnance a úředníky.

Některé náboženské úkony byly sice povoleny, hlavní složka buddhismu, tedy vztah mezi mistrem a studentem a hluboké vzdělávání je však stále zakázáno. Obsah veškerého náboženského učení podléhá přísné kontrole čínských úřadů, stejně jako obsazování vyšších klášterních pozic. Mezi mnichy jsou také často nasazováni čínští zvědi. Byla stanovena věková hranice pro vstup do klášterů znemožňující Tibetánům mladším 16 let jejich návštěvu.

Restrikce mají nejrůznější podobu, často jde o ekonomické sankce, hrozbu ztráty zaměstnání či nemožnosti studia. Důsledkem tohoto nepřímého působení je stále se zvyšující počet mnichů a mnišek opouštějících údajně „dobrovolně“ kláštery.

Uvězňování kvůli vyznávání náboženství stále pokračuje. Obžaloby, dojde-li k nim vůbec, nejčastěji obsahují neurčité široce formulované trestné činy typu „podněcování separatistických akcí“, „činy narušující celistvost země a jednotu lidu“ nebo „ohrožení státní bezpečnosti“.

Nadále je zakázáno držet fotografie či díla Jeho Svátosti dalajlámy a 11. pančenlámy, taktéž se za ně modlit nebo konat náboženské obřady. Čínská vláda vynakládá velké úsilí na očernění Jeho Svátosti dalajlámy a potlačení sympatií, které k němu Tibetané chovají. V květnu 2005 rozhodla pekingská vláda o posílení útoků na osobu Jeho Svátosti dalajlámy a vyhlásila mu „boj na život a na smrt“.⁹⁶ To se samozřejmě citelně dotýká nejširších vrstev společnosti, neboť dalajláma v ní má výjimečné postavení vyplývající z faktu, že je již 350 let nejvyšším představitelem duchovní i světské moci. V červnu 2007 čínská vláda vydala závazná pravidla, podle nichž mají být rozpoznáváni převtělenci lámů a dalších náboženských představitelů.

⁹⁶ Tento termín v anglickém originálu „fight to the death“ je výslovně použit na oficiálních stránkách Tibetské exilové vlády. *Www.tibet.net* [online]. 2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=7&rmenuid=8>>.

K) Článek 19⁹⁷

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Článek 20⁹⁸

*Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.
Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.*

Od vpádu čínských vojsk opakovaně dochází k otevřeným projevům nesouhlasu Tibetánů. Přes údajné zlepšení podmínek po smrti Mao Ce-tunga proběhlo jen v letech 1987-1993 přes 200 demonstrací. ezi nejsilnější se zařadily březnové demonstrace roku 1989, které vedly k vyhlášení stanného práva a roku 2008. Podrobnosti jsou uvedeny v samostatné kapitole.

Společným rysem je, že všechny typy manifestací vyjadřující nespokojenost se situací v Tibetu, ať již v podobě demonstrací či politických protestů, pokojné či jiné, jsou tvrdě trestány. Čína je označuje za ilegální separatistické aktivity. Proti účastníkům zasahují vládní ozbrojené složky, které početně mnohonásobně převažují demonstranty. Dochází k násilnému potlačování, zabíjení a zatýkání vedeném snahou vyvolat mezi Tibetány atmosféru strachu a tak zlomit jejich odpor. Demonstranti bývají obviňováni z nejasně vymezených trestných činů, jako je „vyzrazení státního tajemství“, „podvratná činnost“ a „ohrožení státní bezpečnosti“. Omezována jsou veškerá shromáždění, bez ohledu na jejich důvod. Protestní, náboženská i jiná.

⁹⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

⁹⁸ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

L) Článek 21⁹⁹

Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.

Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

Pokud bychom považovali Tibet za součást Číny, lze označit účast Tibetanů na správě země, tedy ČLR, za nulovou. Podstatný rozdíl v možnosti účasti na vládě nezpozorujeme ani v rámci Tibetu. Původní území Tibetu bylo rozděleno. Tak se přibližně polovina jeho obyvatel stala součástí čínských provincií, kde tvoří nepatrnou menšinu. V Tibetské autonomní oblasti dochází k majorizaci cíleně usídlovaného čínského obyvatelstva. Tento trend je patrný ve všech městech.

Ačkoli už z názvu je zřejmé, že se má jednat o autonomní oblast, ve skutečnosti zde žádná samospráva realizována není. Tibetané v podstatě nemohou ovlivňovat dění ve své zemi, rozhodování zcela náleží prvnímu tajemníkovi komunistické strany Číny. Tibetští představitelé jsou sice dosazováni do některých úřadů, i když v malé míře, ale faktickou rozhodovací pravomoc nemají. I pokud jde o vysoké úředníky, vždy je zde převaha Číňanů a jiný úředník, třeba i s nižší funkcí, který však vykonává reálnou moc. Veškerá rozhodnutí jsou předem zpracována a předložena ustředím, nepřipouští se žádné změny, protinávrhy či nesouhlas. Musí být schválena.

Pokud dochází k volbě zástupců, jsou vítězové vždy předem určeni. Jako vzorový příklad údajné účasti Tibetanů na správě věcí veřejných lze uvést ustavení Přípravného výboru Autonomní oblasti v roce 1956. Funkci předsedy zastával Jeho Svátost dalajláma, místopředsedy Pančenláma. Z celkového počtu 51 členů zastupovalo

⁹⁹ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

pouze 15 tibetskou vládu. Všichni kandidáti byli nejprve schvalováni čínskými úředníky.

„...členové vdělili za svá místa hlavně čínské podpoře a sami měli na oplátku podporovat každý čínský návrh... byla to pouhá fasáda tibetské reprezentace, za kterou veškerou moc vykonávali Číňané. O základní politice ve skutečnosti rozhodoval jiný útvar, zvaný Pracovní výbor Komunistické strany Číny v Tibetu, v němž nebyli zadní tibetští členové.“¹⁰⁰

V poslední době mezi Tibetány posiluje snaha o vyhlášení referenda, jako způsobu svobodné volby dalšího osudu Tibetu. Čína samozřejmě odmítá.

M) Článek 22¹⁰¹

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

Neboť jsem se o většině těchto práv zmínila v souvislosti s jinými ustanoveními, uvedu jen právo každého účastnit se kulturního života, užívat plodů vědeckého pokroku a požívat ochrany zájmů, které jsou spojeny s jeho vědeckou, literární či uměleckou tvorbou. Pro jejich realizaci je nutné prosazovat opatření směřující k zachování, rozvoji a šíření vědy a kultury.

Tibet ovládá čínská snaha o potlačení či vymýcení veškeré jeho kultury. Jakékoli projevy, ať již v podobě národních písní, opery, tance nebo tradičních náboženských obřadů, které jsou neodmyslitelnou součástí kultury, jsou zakázány nebo vylučovány nepřímým nátlakem. Prosazování tibetské kultury se často stává důvodem uvěznění. Centrum vědy původně představovaly kláštery, tato jejich funkce je však nyní zcela potlačena. Tibetané prosluli svými znalostmi a vědeckými díly zejména v oblasti medicíny a astrologie. Tibetská kultura a věda přežívá především díky Tibetské exilové vládě.

¹⁰⁰GJAMCCHO, Tändzin. *My land and my people*. [s.l.] : [s.n.], 1962, str.33.

¹⁰¹ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

N) Článek 23¹⁰²

Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti, a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

Přes proklamovanou rovnost v přístupu k zaměstnání jsou Tibetané často oproti Čínským přistěhovalcům diskriminováni. Většinu pracovních míst zaujímají Číňané, kteří nejen, že jsou v početní převaze, ve městech tvoří Tibetané pouze zlomek obyvatelstva, ale jsou dále zvýhodněni znalostí čínštiny, jíž převážná část Tibetanů dobře neovládá, ačkoli je častou podmínkou pro získání pracovního místa. Dále je samozřejmě zohledněna politická vhodnost a postoj k oficiální politice čínské vlády.

Tibetané také nemají stejnou možnost získat odpovídající vzdělání, což se odráží v rozložení pracovních sil. Svobodná volba zaměstnání se realizuje velmi obtížně.

Za zmínku stojí omezení a podmínky stanované vládou pro vstup do mnišského stavu. Rozhodujícím hlediskem je „vlastenecké založení“ a „dobrý politický profil“, ostatně tato kritéria se uplatňují i pro přístup k jiným pracovním místům, zejména veřejným funkcím.

Mzda Tibetanů často vůbec neodpovídá vykonávané práci, výjimečně nejsou ani situace, kdy za odvedenou práci mzda poskytována není. Pomineme-li pracovní tábory, kde vězňům a zadrženým žádná odměna nenáleží, setkáme se s pracovní povinností i mezi ostatním obyvatelstvem. Například v rámci kolektivizačních procesů byla vytvářena JZD a nomádi byli rozděleni do pracovních skupin. Tibetané vykonávali převážně tutéž práci, jako před kolektivizací, avšak bez nároku na odpovídající podíl z výnosu.

Pracovní podmínky a především bezpečnost a nezávadnost pracovního prostředí není ve většině případů vůbec zajištěna. Tato situace dopadá zejména na důlní

¹⁰² Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

dělníky a pracovníky dalších průmyslových odvětví. Bezpečnostní opatření v dolech jsou nedostačující, ve většině případů žádná. Často dochází k úmrtí, ať již přímo na pracovišti či například následkem ozáření při práci s uranem.

Další velmi problematickou oblastí je práce s jaderným a toxickým odpadem. Ovlivnění nejsou pouze dělníci, ale i obyvatelstvo žijící v přilehlém okolí.

O) Článek 25¹⁰³

Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

Životní úroveň Tibetánů je velmi nízká. Většina Tibetánů žije na venkově a živí se zemědělstvím či pastevectvím, zde je také situace nejzávažnější. Důkazem je, že pod absolutní hranicí chudoby se zde nachází 24,5 procent obyvatel. Totéž platí pro nezaměstnané ve městech. Přibližně 70 procent celkového počtu Tibetánů žije pod hranicí chudoby.

Zohledněním příjmů na osobu, gramotnosti a průměrného věku se Tibet zařadil na 153. místo ve světě, mezi Čad a Džibutsko.¹⁰⁴ Přesto, že tyto údaje pochází z roku 1990, tak i pokud přihlédneme k předpokládanému zlepšení stavu, je životní úroveň Tibetánů špatná. Důvodem je nejen neustále rostoucí množství čínských přistěhovalců, ale také zničení tradičního naturálního hospodářství, které nahradila tržní ekonomika, na níž se ale Tibetané téměř nepodílejí.

¹⁰³ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

¹⁰⁴ Tibet podle údajů z roku 1990 dosáhl na indexu UNDP hodnoty 0.087.

UNDP je zkratka označující Program Spojených národů pro rozvoj. V rámci tohoto programu byl pro porovnání celkového rozvoje zaveden index lidského rozvoje (Human Development Index), který zohledňuje ekonomický pokrok, zdraví a vzdělání. Toto zahrnuje také délku života, gramotnost a délku školní docházky.

Vysoké je také daňové zatížení, které dosahuje až poloviny platu. Znemožnění získávání obživy tradičním způsobem, tedy převážně pastevečtvím a neintenzivním zemědělstvím, a kolektivizace měly za následek rozsáhlé hladomory v letech 1961-1964 a 1968-1973 během kterých zemřelo 342 972 Tibetanů.¹⁰⁵ Porušováno je také právo na bydlení.

Čínský postoj vůči mateřství se odvíjí od restriktivní demografické politiky a snahy eliminovat tibetskou populaci, jež jsou spojeny s nucenými přerušováními těhotenství a sterilizacemi, popřípadě s ekonomickými sankcemi. Děti nepožívají žádné ochrany. Známa je řada případů, kdy právě děti byly předmětem politických represí a zatýkání.

P) Článek 26¹⁰⁶

Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.

Tibetané jsou silně diskriminováni také v přístupu ke vzdělávání. Převážná většina jich žije na venkově, kde je úroveň škol téměř nulová. Oficiální údaje poskytované čínskou vládou o počtu škol zřízených na území Tibetu vůbec neodpovídají skutečnosti. Řada z těch, které skutečně založeny byly, brzy zanikla, neboť neposkytovala Tibetanům potřebné vzdělání a nebyl o ně tedy zájem. Učitelé

¹⁰⁵ Údaj zveřejněný tibetskou exilovou vládou. [Http://www.tibet.net](http://www.tibet.net) [online]. c2000-2009 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=150&rmenuid=11>>.

¹⁰⁶ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

obvykle nemají žádnou kvalifikaci a z velké části neovládají ani základy tibetštiny, což je zejména na úrovni základního školství nezbytné.

Pouze 45 procent dětí ve školním věku navštěvuje základní školu. Počet středních škol v Tibetské autonomní oblasti se podle nezávislých odhadů pohybuje kolem 60. Přibližně 90 procent pastevců a zemědělců nezíská ani nižší střední vzdělání. Negramotnost lidí žijících na venkově se pohybuje kolem 50 procent.

Vysoké školy se nacházejí pouze v největších městech, většinovými studenty jsou Číňané. Oficiálně je Tibetanům vyhrazen určitý počet míst, což však není v praxi dodržováno. Krom jiného je překážkou také to, že přijímací zkoušky jsou pouze v čínštině.

Ve „smíšených“ školách se Tibetané a Číňané učí v oddělených třídách, nejlepší učitelé vyučují pouze čínské žáky. Také jídelny jsou oddělené dle národností.

V rámci čínské „snahy“ o zvýšení vzdělanosti, jsou děti posílány do Číny. Hlavní smyslem však zůstává jejich převýchova a následné využití k rozšiřování čínského vlivu mezi ostatní obyvatelstvo. Vzdělání je vhodným prostředkem pro potlačování tibetské národní identity. Děje se tak na všech stupních. Děti nejsou vůbec seznamovány se svou kulturou, dějinami či jazykem, a pokud ano, jsou jim prezentovány pouze jako snůška bludů. Naopak oficiální politika je vyzdvihována a prosazována. Druhým způsobem využití vzdělání k manipulaci je vytváření nátlaku v podobě kritérií stanovených pro přístup ke studiu.

Úroveň gramotnosti ve srovnání s dobou před čínskou okupací prudce klesla. Nemožnost získat řádné vzdělání je častým důvodem emigrace rodin či rozhodnutí rodičů poslat děti do exilu.

Q) Článek 27¹⁰⁷

Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

¹⁰⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

Tibeťanům je zcela znemožněna účast na kulturním životě. Veškeré projevy tibetské kultury jsou pronásledovány. Důvodem pro uvěznění, samozřejmě pod jinou oficiální záminkou či zcela bez udání důvodů, je například nošení tibetských krojů či zpěv národních písní. Lidová tvorba je potlačována a díla ničena. Projevuje se snaha o úplné vymýcení tibetské kultury.

V souvislosti se úsilím Číny nalákat do Tibetu turisty a tím profitovat opět na úkor Tibeťanů dochází ke zdánlivému uvolnění a některé tradiční činnosti jsou jako atrakce povoleny.

R) Článek 28¹⁰⁸

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

Jak bylo výše na konkrétních příkladech naznačeno, Tibeťané nemají možnost většinu svých práv vůbec realizovat.

4) Práva žen a dětí

ČLR ratifikovala v roce 1980 Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen. Kromě omezování svobody projevu i náboženství, za jejichž uplatňování se ženy často ocitají ve vězení či pracovních táborech, se projevuje diskriminace prakticky ve všech oblastech života. Toto je však shodné pro veškeré tibetské obyvatelstvo, bez rozdílu pohlaví.

Nejzávažnějším problémem v souvislosti s právy žen je prosazování čínské demografické politiky. Ačkoliv je na zákonné úrovni zakotveno, že z této politiky jsou vyňaty národnostní menšiny, vztahuje se jen na národy mající více než 10 miliónů příslušníků, v praxi je v Tibetu uskutečňována. Tibet zcela jistě netrpí přelidněním, a to i v případě, že zohledníme počet čínských přistěhovalců čítající odhadovaných 8 miliónů. Původní populace tvoří přibližně 6 miliónů. Neexistuje tedy žádný důvod pro řízení porodnosti.

¹⁰⁸ Všeobecná deklarace lidských práv, Helsinky, 1948, A/RES/217 (III). Viz poznámka číslo 70.

Zde je třeba spatřovat úzkou souvislost s řízenou migrací čínské populace a snahou o asimilaci a Tibetánů.

Článek 16 písmeno e) výše uvedené úmluvy zakotvuje stejná práva může i ženy svobodně se rozhodnout o počtu a době narození jejich dětí. Od roku 1955 jsou v Tibetu prováděny nucené potraty a sterilizace žen. V roce 1984 vstoupilo v platnost čínské nařízení, že tibetské ženy smějí mít jen jedno nebo dvě děti, v té době stanovenému kritériu dvou dětí odpovídalo pouze 12 procent Tibetánek. Konkrétní provádění tohoto nařízení a tedy také stanovení, zda je dovoleno mít jedno či dvě děti je v rukou místních úřadů. Ačkoli platí shodně pro čínské i tibetské rodiny, ve skutečnosti je Číňanům poskytována řada výjimek a jejich lepší ekonomická situace jim umožňuje vyžití rozsáhlé korupce.

Kroky ke kontrole porodnosti se různí. Hlavní způsob tvoří nedobrovolné potraty a sterilizace, či nedobrovolné užití antikoncepčních prostředků. Zákroky provádí personál bez potřebné odbornosti a v nevyhovujících podmínkách. Ženám také nebývá poskytována téměř žádná následná péče. Známý jsou případy přerušeni těhotenství až do 34. týdne od početí. Uskutečňování těchto zásahů zjednodušuje povinnost ohlašovat těhotenství. Je na rozhodnutí lékaře, zda zákrok provede. Kritériem je zejména stranický postoj dotyčné ženy. Skupiny zdravotníků navštěvují venkovské oblasti a realizují tato opatření.

Ženám, je-li jim umožněno alespoň částečně samostatné rozhodnutí, jsou poskytovány zavádějící informace. Nemají právo rozhodnout se, jakou metodu ochrany před početím chtějí použít. Strach z těchto zákroků je často důvodem, proč nevyhledají lékařskou pomoc ani v jiných případech, což má závažné následky.

Porušení politiky stanoveného počtu dětí je trestáno také ekonomickými sankcemi. Snižováním platů až o 50 procent či jeho úplným odebráním na určitou dobu, pokutami 500-4000 jüanů (1400-11.100 Kč). Pro „nadlimitní“ děti je obtížné získat potraviny, ztížen je i jejich přístup ke vzdělání, lékařské péči a jsou i jinak diskriminovány.

Čína je také smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte. V článku 6 odstavci 1 je zakotveno právo dítěte na život. Ačkoli svá práva dítěte nabývá narozením, nabízí se zde otázka, zda přerušování těhotenství v tak pokročilém stadiu, jako je známo z Tibetu

(34. týden od početí), není v rozporu s právem na život. V demokratických státech je zákonem pevně stanovena hranice, do kdy lze přerušeni provést. Další porušování tohoto práva je spojeno s nelegálním obchodem s orgány.

V článku 9 se státy zavázaly zajistit, že dítě nemůže být odděleno od rodičů proti jejich vůli. S násilným odebráním dětí se však v Tibetu setkáváme. Jedná se o nemluvňata, i několik dní po porodu, i starší děti. Údajně jsou zasilány do Číny, kde jim má být poskytnuto vzdělání. Tyto děti se domů nevracejí.

Článek 32 obsahuje ochranu dětí před hospodářským vykořisťováním a vykonáváním práce, která je pro ně nebezpečná, zdraví škodlivá či brání jejich vzdělávání. Dětská práce je v Tibetu běžná a nepostradatelná vzhledem k ekonomickým poměrům Tibetanů. Objevily se však zprávy, že odebrané děti jsou v Číně využívány pro práci v zemědělství a dalších oborech, jako neplacená pracovní síla.

Děti jsou zadržovány a vězněny v souvislosti s uplatňováním svých práv. Jako i v případech dospělých nejsou dodržovány žádné procesní postupy a práva. Nejznámějším „dětským“ vězněm je 11. pančenláma, o jehož osudu jsou poskytovány jen mlhavé zprávy. Vězněn je od svých 6 let.

Mimo to dochází k porušování dalších práv a diskriminaci, s čímž se setkáváme u všech vrstev tibetské společnosti. Zmíňme právo na svobodu projevu, myšlení, náboženství, na přístup k informacím, svobodu sdružování a shromažďování, na ochranu soukromí a další.

XXIX. Genocida

S ohledem na získané informace vyvstává úvaha, co Čínu vede k tak razantnímu postupu vůči Tibetanům a jaký je její konečný cíl. Řada odborníků se domnívá, že toto jednání má genocidiální povahu. Zaměříme se tedy na uvedenou problematiku blíže.

1) Obecné vymezení

Potřeba definovat tento zločin byla spojena s nacistickým vyhlazováním Židů za 2. světové války. Právní zakotvení je obsaženo v Úmluvě o zabránění a trestání

zločinu genocidia¹⁰⁹ přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1948. Dle článku 2 se genocidiem rozumí „...kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;
- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.“⁴⁶

Smluvní strany této dohody mají povinnost zasáhnout a učinit opatření v případě, že dojde k páčání genocidy. Normy upravující zločin genocidy jsou kogentní povahy a jako takové jsou závazné pro všechny státy bez ohledu na to, zda jsou signatáři výše zmíněné Úmluvy.

2) *Genocida v Tibetu*

Mezinárodní komise právníků ve své zprávě z roku 1959 na základě předložených důkazů uvedla, že Čína spáchala v Tibetu zločin genocidy. Důkazy potvrdily, že k naplnění objektivní stránka zločinu došlo pronásledováním a zabíjením tibetských lámů a dalších duchovních představitelů, rozsáhlým zabíjením civilního obyvatelstva a násilnými deportacemi tibetských dětí.¹¹⁰

¹⁰⁹ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, New York, 1948, A/RES/260 (III).

Tato úmluva jako první zakotvuje pojem genocida. Vznikla jako reakce na nacistické vyhlazování Židů za 2. světové války. S genocidou se však setkáváme již dříve. První případ 20. století bylo vyhlazení arménského obyvatelstva v Turecku.

Genocidu lze spáchat nejen za války, ale i v době míru. Jedná se o nepromlčitelný zločin. Jeho pachatele je možné dle úmluvy soudit před mezinárodním trestním soudem. Jen ve 20. století došlo k řadě případů, které naplňují znaky genocidy, kromě Tibetu jmenujme jednání Rudých Khmerů v Kambodže, vyvražďování v Súdánu či Rwandě. Přesto byl první trestní tribunál ustaven teprve v roce 1993 v souvislosti s genocidou v bývalé Jugoslávii.

¹¹⁰ International Commission of Jurists: Report on the Question of Tibet, Ženeva 1959. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un59.html>> .

Prokázání subjektivní stránky, tedy úmyslu zničit určitou náboženskou, etnickou, rasovou či národnostní skupinu jako takovou, je mnohem obtížnější. Nevyžaduje se však existence přímých důkazů. Neexistence prohlášení Číny, že jednala ve výše uvedeném úmyslu, nevylučuje spáchání genocidy.

Komise došla k závěru, že subjektivní stránka zločinu byla naplněna. Čína jednala v úmyslu vyhladit Tibetany jako náboženskou a národnostní skupinu a dopustila se tak zločinu genocidy usmrcením příslušníků této skupiny (článek II, písmeno a) Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia) a násilným převáděním dětí s jedné skupiny do jiné (článek II, písmeno e) Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia).

K prošetření tohoto závěru a materiálu, z nichž závěr vycházel, jakož i konkrétní situace vyzvala právní informační komisi. Ta ve své zprávě z roku 1960 potvrzuje, že došlo ke spáchání genocidy. Za prokázané považuje snahu vyhladit Tibetany jako náboženskou skupinu.

Objektivní stránku spatřuje ve snahách Číny vymýtit v Tibetu náboženství, zakázání náboženských praktik, pronásledování a zabíjení náboženských představitelů a systematickou převýchovu tibetských dětí a za tímto účelem uskutečňované odebrání dětí.¹¹¹

Zvažujeme-li, zda byl v Tibetu skutečně spáchán zločin genocidy, musíme prozkoumat, jestli jsou naplněny všechny znaky, které Úmluva stanovuje. V první řadě se musíme zamyslet nad tím, zda Tibetané tvoří náboženskou skupinu. Vzhledem k významu náboženství, které je neodmyslitelnou součástí života všech Tibetanů a je hlavní složkou tibetské identity, což již bylo přiblíženo v jiné části mé práce, lze bezesporu prohlásit, že Tibetané tvoří náboženskou skupinu. Důkazy o zabíjení, mučení a týrání mnichů, náboženských představitelů, ale i laických věřících poskytuje mnoho shodných tvrzení přeživších obětí či svědků, kteří uprchli do exilu. Konkrétní čísla lze vzhledem k nespolupráci Číny jen těžko stanovit. Odhaduje se ale, že zemřelo 1,2 miliónů Tibetanů, tedy přibližně jedna pětina celkové populace.

¹¹¹ International Commission of Jurists: Report on Tibet and Chinese People's Republic, Ženeva 1960. *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/icj60.html>>.

Je nepochybné, že jednání Číny dosáhlo alarmujících rozměrů a nepředstavuje pouze pár samostatných případů. Rozhodující intenzity dosáhly tyto útoky mezi lety 1959, kdy Čína získala kompletní moc nad Tibetem, a 1979, kdy zemřel Moa Ce-tung. Tím byla naplněna objektivní stránka zločinu genocidy, konkrétně článku II, písm. a), b) a e) Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.

Zda došlo k naplnění subjektivní stránky, je nutné vyvodit z nepřímých důkazů, neboť přímé neexistují. Z několika prohlášení čínských oficiálních představitelů je patrné, jaký vztah zastávala ČLR k náboženství jako takovému i k tibetskému buddhismu. Náboženství je v komunistické ideologii považováno za podřadný a zbytečný přežitek, který brání pokroku a je jej třeba vymýtit. Nejinak na něj nahlíží Komunistická strana Číny.

Z intenzity útoků a precizních vládních plánů, podle nichž byly realizovány ve spojení s výše uvedeným vládním postojem k náboženství, je možné dospět k názoru, že úmyslem čínského počínání bylo vyhladit Tibetany jako náboženskou skupinu. Ačkoliv Tibetané zcela jistě tvoří samostatnou, od Číňanů odlišnou, národnostní, rasovou i etnickou skupinu, nelze prokázat, že pronásledování bylo vedeno právě z důvodů jejich příslušnosti k této odlišné skupině. K úmrtí tibetského obyvatelstva docházelo pravděpodobně jako následek snahy o odstranění Tibetanů jako náboženské skupiny a náboženství jako takového.

XXX. Stávající poměry v Tibetu

K získání přehledu o tibetské otázce je nezbytné seznámit se s aktuálním vývojem situace v Tibetu. Čína se snaží světové veřejnosti prezentovat svou politiku vůči menšinám jako zdařilou. Území osídlená menšinovými národy mají podobu autonomních oblastí, v rámci nichž tyto národy své záležitosti údajně spravují samostatně. Toto zdání je podpořeno obsazením samosprávných orgánů příslušníky dané menšiny, v našem případě Tibetany. Není však třeba zdůrazňovat, že se jedná o pouhé „loutky“ bez faktických pravomocí a jakéhokoli vlivu na rozhodování.

Oficiální zprávy čínské vlády se samozřejmě týkají především jejich „úspěchů“. Zaměřují se zejména na ekonomický rozvoj a údajnou modernizaci. Uvádějí vysoké částky investované v Tibetské autonomní oblasti, aniž by zmiňovaly celkový

dopad těchto zásahů na Tibet a Tibetany. Čínská politika spočívající v silné podpoře ekonomického rozvoje však stále opomíjí dodržování základních lidských práv a svobod. Navíc převážná část Tibetanů z těchto opatření neprofituje, na rozdíl od neustále se zvyšujícího počtu čínských přistěhovalců.

Skutečným kritériem pro posouzení čínského postupu se může stát nespokojenost Tibetského obyvatelstva. Jeho Svátost dalajláma prosazuje nenásilí a hledání všestranně vhodného řešení formou dialogu. S tím souvisí úsilí tibetské veřejnosti, aby jí bylo umožněno vyjádřit svůj názor formou referenda. Stále více především mladých Tibetanů však odmítá pasivní čekání a přiklání se k radikálnějšímu řešení.

Rostoucí nespokojenost se projevila v silných nepokojích, které zasáhly nejen Tibetskou autonomní oblast, ale také ostatní oblasti obývané tibetskou populací. Vzhledem k intenzivním snahám Číny utajit či zkreslit informace o dění v Tibetu je obtížné zjistit přesnou podobu těchto událostí.

Silné protesty začaly 10. března 2008, v den 49. výročí „mírového osvobození“. Následovala jedna z nejrozsáhlejších vojenských a bezpečnostních operací za řadu posledních let. Do Tibetu byly přesunuty tisíce příslušníků vojska, vojenské policie a dalších bezpečnostních sborů.

Protesty začaly v centru Lhasy pokojnou poutí mnichů, která byla vyjádřením nesouhlasu s potlačováním náboženské svobody, politickou a vojenskou kontrolou klášterů a odmítnutím nařízení vlády, aby mniši podepsali dokument hanobící Dalajlámu. Během své cesty bylo zatčeno přibližně 60 mnichů, což se stalo spouštěcím mechanismem dalších demonstrací.

Veškeré tyto projevy nesouhlasu měly pokojný charakter. Přesto vojáci protestující násilně rozháněli, za užití slzného plynu, bití a střelení do davu ostrými náboji. Za oběť padlo přes 100 Tibetanů, řada demonstrantů byla zadržena.

Následující den vlivem tvrdého zásahu čínských orgánů se demonstrace na několika místech ve Lhase změnila v násilnou. Cílem se staly především obchody čínských přistěhovalců. Oficiální čínské zdroje uvádí 10 mrtvých Číňanů, o počtu tibetských obětí však mlčí. Dle tibetské exilové vlády jich bylo zabito 203. Tyto nepokoje lze považovat za největší od roku 1989. Policejní síly obsadily tři hlavní kláštery ve Lhase, aby měly mnichy pod kontrolou, kterou si získávaly mimo jiné bitím.

Zásah ozbrojených sil zcela jistě nebyl přiměřený situaci. Počet zadržených osob není znám, zahraniční média byla vykázána a Lhasa neprodyšně uzavřena. V následujících dnech policie nedovoleně vnikala do obydlí Tibetanů a hledala osoby údajně spojené s protestními akcemi, ačkoli již žádné demonstrace neprobíhaly. Úřady byly vyzvány k přijetí čtyř rychlých opatření, mimo jiné rychlé nastolení pořádku, rychlé zatýkání a rychlé soudní procesy.

23.6.2008 čínská média oznámila propuštění 1157 osob zadržených v souvislosti s těmito protesty. Nejde však o konečné číslo, není určen přesný počet zadržených, mnoho lidí zmizelo. Zadrženým hrozí mučení, které je v Číně stále rozšířeno a takto získaná doznání jsou soudy uznávána jako důkaz, a s tím spojené nespravedlivé soudní procesy s rozsudky ukládajícími tresty smrti.

Podle Komise Spojených států pro Čínu se v této souvislosti pohřešuje více než 1000 Tibetanů. Tomu odpovídají i údaje uveřejněné Amnesty International, z celkového počtu 4434 zadržených bylo propuštěno 3027. Dle oficiálních zpráv zveřejněných čínskými úřady k dubnu tohoto roku bylo zatím ve spojitosti s loňskými demonstracemi odsouzeno 76 osob. Rozsudky se pohybují v rozmezí tříletého vězení až doživotního trestu a znějí na zločiny „zhářství, rabování, provokování nepokojů, shromažďování proti státním orgánům, porušování veřejného pořádku a krádeže“, výjimkou není ani „špionáž“ či „nezákonné předávání informací organizacím či jedincům mimo Čínu“.

Nárůst počtu politických vězňů je patrně nejvyšší za poslední desítky let.¹¹² Stejně tak, jako v případě dřívějších nepokojů a protestů v Tibetu, označuje i nyní Čína tyto události za pouhou sérii kriminálních činů páchanou hrstkou separatistů. Ačkoli se jedná o značné zlehčování situace a trvajícím odmítáním pochopit podstatu stavu v Tibetu, připustíme-li pravdivost tvrzení Číny, nelze nedospět k závěru, že ji to usvědčuje ze zásadního neúspěchu uplatňované politiky.

Mohlo by se zdát, že se jednalo o náhlý projev nesouhlasu s poměry nastolenými v Tibetu a že za uplynulý rok došlo ke zklidnění a zlepšení situace. Čína přislíbila, že do konání Olympijských her, tedy do června 2008 napraví závažné nedostatky, které byly zjištěny v oblasti lidských práv. Žádné konkrétní posuny však

¹¹² Uvedená čísla se opírají např. o zprávy Amnesty International, Tibetské exilové vlády a čínských médií.

dosud nejsou patrné. Ačkoli přijala národní akční plán pro posílení lidských práv, represe vůči tibetské identitě a kultuře stále sílí.

V rámci „příprav“ na 50. výročí tibetské okupace vyhlásily 18. ledna 2008 čínské úřady dvaadvacetidenní kampaň nazvanou „Tvrký úder“, během níž došlo k zatčení více než 5766 Tibetanů. Tento razantní zákrok vyvolal mezi tibetským obyvatelstvem strach. Došlo také k posílení Lidové ozbrojené policie, jejíž počet zde od loňských nepokojů v podstatě neklesl. Zvýšil se také počet Tibetanů, kteří zmizeli a pravděpodobně skončili v neoficiálních věznicích. Nejasný zůstává stále osud přibližně 1200 zadržených. Postihy se netýkají pouze mnichů a mnišek či lidí zapojených do protestů, které jsou stále znovu organizovány, od března 2008 bylo zaznamenáno 130-200 protestů. Zaměřeny jsou na jakékoli snahy o udržení tibetské kultury, tedy na umělce, zpěváky či spisovatele.

Obecně lze zaznamenat posun v čínské „taktice“. Dochází k určitému uvolňování, je podporován ekonomický rozvoj a turistika. Toto je spojeno i s propouštěním politických vězňů. Většina Tibetanů však oficiálně uvězněna není a neexistují o nich žádné zprávy.

Nadále dochází k zadržování duchovních učitelů a významných náboženských osobností, stejně tak jako i laiků. Dostačujícím důvodem je účast na náboženských obřadech. Nejasná zůstává také situace kolem jedenáctého pančenlámy Gendün Čhökji Němy. Tento chlapec bývá, dnes již poněkud nepřesně, označován za nejmladšího politického vězně. K jeho únosu došlo v roce 1995, kdy mu bylo 6 let. Spolu s ním zmizela i jeho rodina. Důvodem byl akt uznání tohoto dítěte Dalajlámou za jedenácté vtělení linie pančenlámů. Pančenláma představuje po Dalajlámovi druhou nejvýznamnější náboženskou osobnost Tibetu. Za několik měsíců Čína jmenovala svého vlastního pančenlámu. Jedná se o projev snahy ovládnout Tibetany zevnitř, prostřednictvím náboženství.

Hrubé násilí je nahrazováno jemnějšími méně viditelnými formami. Masivní převýchova částečně ustoupila do pozadí. Využívá se vlivu tibetských studentů, kterým je poskytnuto vzdělání v Číně založené na důkladné znalosti stranických hodnot. Mocnou zbraní je působení prostřednictvím elektronických sdělovacích prostředků. K podpoře šíření své propagandy čínská vláda dotuje ceny televizorů a distribuuje satelitní přijímače umožňující sledování čínských programů. Tak jsou postupně,

zejména méně vzdělaným Tibetanům, velmi účinně vštěpovány čínské ideály. Sdělovací prostředky jsou plně pod kontrolou státu a cenzurovány.

Jednu z mála možností získání objektivních informací poskytují Rádio svobodná Asie, Hlas Tibetu a Hlas Ameriky, které jsou úřady rušené, nebo použití internetu. Čínská vláda se velmi intenzívně pokouší o internetovou cenzuru, blokuje „nebezpečné“ odkazy a adresy a zavedla nutnost registrace pro užívání internetu usnadňující identifikaci.

Některé tradiční náboženské úkony byly povoleny, taktéž rekonstrukce vybraných klášterů. Jedná se však pouze o vnější projevy náboženského života. Buddhismus vychází z intenzivního studia a cvičení. Rozšiřování buddhistického učení je stále přísně zakázáno a kontrolováno. Rekonstrukce i výběr klášterů byly uskutečněny za cílem jejich následného turistického využití, to se jeví také jako hlavní důvod povolení některých náboženských úkonů. Kláštery jsou pod kontrolou vlády, prověřován je i obsah náboženského učení. Počet mnichů je přísně stanoven, stejně jako kritéria jejich přijetí, mezi nimiž má dominantní postavení „politická vhodnost“. Největším zásahem státní moci do náboženského života Tibetanů bylo zničení kláštera Serthar v létě 2001, který byl tak významným náboženským centrem, že se stal pro Ústřední vládu „nebezpečným“.

V souvislosti s rozvojem turismu a rostoucím počtem čínského obyvatelstva se v Tibetu objevují nové problémy. Všude se rozrůstá korupce. Zejména ve Lhase, ale i v dalších větších tibetských městech lze poměrně jednoduše narazit na prostituci. Do té jsou zapojeny z velké části především Čínanky. Jsou-li přistiženy při prostituci v Číně, za trest se musí odebrat do Tibetu k uspokojování potřeb turistů a čínských vojáků. S prostitucí se spojuje rychlé šíření AIDS. Rozmáhá se pěstování a užívání konopí a opia. Zvyšuje se počet závislých a ruku v ruce s tím stoupá kriminalita.

Z uvedených skutečností vyplývá, že situace v Tibetu se nelepší. Nespokojenost a napětí mezi tibetským obyvatelstvem trvá. Neochabují snahy o obnovení samostatnosti nebo alespoň o realizaci přislíbené autonomie.

Tibetané se stále spoléhají na vyjednávání s Čínou a snaží se o řešení mírovou cestou. Nejsou však jedinou menšinou na území ČLR a události z počátku července 2009 potvrdily, že čínská menšinová politika zcela selhala.

Neuspokojivá úroveň lidských práv a pouhé proklamování autonomie bez možnosti ji skutečně realizovat se projevilo v bouřlivých demonstracích a nepokojích, které se odehrály v čínské provincii Sin-t'iang osídlené muslimskými Ujgury. Podrobněji v následující kapitole.

XXXIII. Stručný nástin osudu některých dalších menšin v ČLR

Čína se rozkládá na území o přibližné rozloze 9,5 milionů kilometrů čtverečních a počtem obyvatel stojí na prvním místě na světě. Je samozřejmé, že ji netvoří pouze etničtí Číňané, ale také řada menšinových národů. V souvislosti s mou snahou alespoň částečně přiblížit situaci v Tibetu, bych se ráda okrajově zmínila o méně diskutovaných otázkách čínského vlivu na některá další etnika či menšinové národy. Zaměříme se na tři nejzřetelnější případy.

Mongolové obývají převážně oblast Vnitřního Mongolsko, které je součástí Čínské lidové republiky. Zaujímá plochu 1,2 milionů kilometrů čtverečních a s počtem přibližně 24 milionů mongolských obyvatel se řadí mezi významné etnikum žijící na území ČLR, není třeba zdůrazňovat, že zcela odlišné od Číňanů, nejen původem, ale i kulturou či jazykem.

Dalším výrazným etnikem jsou Mandžuoové, kteří obývají severní Čínu. Jejich počet se odhaduje na téměř 10 milionů a tvoří tak třetí nejpočetnější skupinu. Během své dlouhé historie byl jejich vliv v této oblasti proměnlivý. V letech 1644 až 1912 vládla v Číně mandžuská dynastie Čching. Mandžuoové mají svou vlastní kulturu i jazyk, který patří do mandžusko-tunguzské větve, altajské jazykové rodiny.

Oblast Východního Turkestánu je trvale osídlena velmi výrazným etnikem Ujgurů, dosahují počtu přibližně 7 milionů.

Všechny spojuje trvalá a bohužel do značné míry úspěšná snaha čínské vlády o „začlenění“ do většinové čínské společnosti, kterým je chápána v podstatě jejich asimilace. Důsledkem je pak zánik starodávných kultur, jazyků a tradic.

V případě Mongolů i Mandžuoů došlo k téměř úplnému splynutí s majoritním obyvatelstvem ČLR. Například mandžuský jazyk dnes již téměř není používán a mladá generace jej vůbec nezná. Postup Číny je vždy obdobný, jako v Tibetu. O to hrozivější se jeví pravděpodobnost jejího úspěchu i v tomto případě. Území obývaná zmíněnými

etniky mají oficiálně statut autonomních oblastí. Ve skutečnosti, tak jako v Tibetu, se jedná o pouhou zástěrku a obyvatelé nemají žádnou možnost uskutečňovat svou samosprávu. Čína i zde použila svou taktiku přesunu civilního obyvatelstva, aby tím potlačila identitu těchto národů. Osvědčily se také represe postihující nejen veškeré projevy odporu, ale také kultury či náboženství.

Podrobněji se budeme zabývat Ujgury.

Ujgurská historie sahá 2200 let nazpět. Ujgurové jsou turkické etnikum, jež z větší části tvoří muslimové. Z hlediska etnického, náboženského ani jazykového nejsou nikterak spojeni s Číňany. Ujgurskou abecedu tvoří arabské písmo, kultura a zvyky jsou blízké tureckým. Ačkoli Ujgurové až na krátké období mezi lety 1944 až 1949 nevytvořily svůj vlastní stát a jejich území bylo ovládáno různými turkickými kmeny, z celé historie byli pod čínským vlivem pouze přibližně 570 let, pokud započítáme i současnou trvající nadvládu. Východní Turkeistán vždy tvořil oddělený region a nebyl součástí území Číny.

Čínský postup po získání převahy nad Východním Turkeistánem je velmi podobný opatřením zaváděným v Tibetu. Po připojení Východo-turkeistánské republiky v roce 1949 Čína oficiálně přislíbila, že nebude zasahovat do náboženských ani kulturních záležitostí Ujgurů. Došlo ke změně názvu oblasti a oficiálnímu zřízení autonomního regionu.

Sliby však dodrženy nebyly. Čína zahájila rozsáhlé restriktce a pronásledování veškerých náboženských projevů. Došlo k uzavření mešit a náboženských škol. Rozšířilo se zatýkání církevních představitelů. Řada z nich byla odsouzena k trestu smrti a více než 54.000 k převýchově v pracovních táborech¹¹³, většinou za neurčité formulované trestné činy. Náboženská svoboda je potlačována také formou vysokých daní, které jsou povinni Ujgurové platit, pokud se pokouší dodržovat své zvyklosti.

Veřejné náboženské projevy jsou zakázány. Na legislativní úrovni je zakotven zákaz studování Koránu pro osoby mladší 18 let. Porušením tohoto zákazu se děti, bez ohledu na věk, vystavují riziku zatčení. Případy mučení nejsou nikterak výjimečné.

¹¹³ Harun Yahya *W*www.harunyahya.com [online]. c2009 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <http://www.harunyahya.com/other/czech/books/vychodnim_turkeistanu/vychodnim_turkeistanu_03.php>.

Došlo k rozsáhlým kampaním podporujícím přesídlení čínského obyvatelstva do Východního Turkestánu, čímž se postavení Ujgurů nadále zhoršovalo. Podle oficiálních čínských statistik v provincii žije 8,7 milionu Ujgurů a 7,5 milionu Číňanů. Do tohoto počtu však nejsou zahrnuti čínští dělníci, kteří zde také z velké části žijí, tak se Ujgurové stávají menšinou.¹¹⁴ Také zde je aplikována čínská demografická politika omezující turkickou populaci.

Ujgurové trpí vysokou nezaměstnaností a nízkou úrovní poskytovaného vzdělání. 80 procent obyvatelstva žije pod hranicí chudoby. Čínské postupy mohou vyvolávat dojem, že podstatou je snaha o vyhlazení Ujgurského etnika. Čína však na veškeré výtky týkající se porušování lidských práv reaguje tím, že Východní Turkestán tvoří součást jejího teritoria a že se tedy jedná o vnitrostátní záležitosti.

Východní Turkestán představuje pro Čínu strategické území. Je její spojnicí se Západem a také veškeré případné ropovody z tureckých středoasijských států musí vést přes tuto oblast. Nalézají se zde významné zásoby ropy, zemního plynu, uranu, zlata a stříbra. Ze 148 druhů minerálů, které se dobývají v Číně, 118 pochází z Východního Turkestánu, jedná se tedy o 85 procent. Nachází se zde 2 biliony tun uhlí, polovina z celkových čínských zásob.

Také ze zemědělského hlediska je území velmi úrodné a je největším čínským producentem bavlny. Východní Turkestán tvoří poměrně rozlehlé území, které je velmi řídké osídleno. Skýtá tak přelidněné Číně možnost přesunout sem část své stále rostoucí populace.

ČLR jako záminku k pronásledování muslimských Ujgurů mimo jiné využila teroristické útoky z 11. září.¹¹⁵ Ujgurové si i přes značné čínské úsilí stále zachovávají svou identitu a pokoušejí se formou nejrůznějších odbojových skupin zbavit čínského vlivu. Na rozdíl od Tibetanů však nevolí cestu pokojného vyjednávání, v důsledku čehož se tato oblast stala poměrně nestabilní.

Číně se až donedávna dařilo bránit pronikání informací o situaci Ujgurů a světové povědomí o tomto etniku bylo mizivé. K podstatné změně však došlo

¹¹⁴ Údaj uvedený ujjurskou političkou Rbijou Kadír. SPENCEROVÁ, Tereza. *Http://www.czechfp.cz* [online]. c2008 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechfp.cz/site/?p=461>>.

¹¹⁵ Údaj uvedený na stránkách Informačního centra Východního Turkestánu. *Http://www.uygur.org* [online]. c2002 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <http://www.uygur.org/enorg/h_rights/report_9_11_2002.html>.

v souvislosti s nepokoji, které se v Ujgurské autonomní oblasti tvořící čínskou provincií Sin-ťiang odehrály 5.-8. července 2009. Protože i v tomto případě se setkáváme s nedostatkem nestranných údajů, zmíním pouze stručně základní fakta. Počátkem července se v médiích rozšířily zprávy o nepokojích v Číně. Existují dvě verze událostí.

Čína tvrdí, že se jedná o separatistické snahy a že celá „akce“ byla naplánována a řízena ze zahraniční ujgurským exilem a že byla nucena zasáhnout proti Ujgurům, kteří rabovali, ničili majetek čínských přistěhovalců a napadali je.

Představitelé ujgurského exilu prohlašují, že došlo k násilnému potlačení poklidného pochodu. Ujgurové zorganizovali tento pochod údajně proto, aby vyzvali Čínu k vyšetření smrti několika ujgurských dělníků.

Násilí, které bylo užito ze strany ozbrojených složek vůči demonstrantům, vyvolalo bouřlivou reakci a vedlo k útokům proti chanským přistěhovalcům. Také údaje o počtu obětí se různí. Čínská média zveřejnila, že zemřelo 156 osob, zástupci Ujgurů uvádí až trojnásobek. Ze zpráv Agentury Nová Čína vyplývá, že několik set lidí bylo zraněno a 1434 osob bylo zatčeno.¹¹⁶ Dle oficiálních údajů došlo v Sin-ťiangy k obnovení pořádku. Lze se domnívat, že byl použit stejný postup jako proti demonstrantům v Tibetu a pronásledování Ujgurů tak zdaleka nekončí. Pravděpodobnost, že represe a snaha o potlačení veškerého odporu a asimilaci podstatně zesílí, je značná. Vývoj však bude zřejmě bouřlivější, neboť Tibetané jsou na rozdíl od Ujgurů vyzýváni k pokoji Jeho Svátostí dalajlámou. Prostředky volené Ujgury k prosazení jejich zájmů jsou podstatně razantnější. Výjimečné nejsou ani teroristické útoky páchané nejradičálnější odbojovou organizací nazvanou Islámské hnutí Východního Turkestánu (ETIM).

¹¹⁶ BUCKLEY, Chris. *Http://www.reuters.com* [online]. neuveden [cit. 2009-07-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.reuters.com/article/topNews/idUSTRE5650SW20090708>>.

XXXIV. Závěr

V průběhu své práce jsem již částečně vyvodila závěry týkající se jednotlivých problematik. Proto provedu nyní pouze stručnou rekapitulaci s odkazem na obsah práce samotné, popřípadě zmíním skutečnosti v ní neuvedené.

Shrneme-li fakta uvedená výše, dojdeme k závěru, že Čína svým počínáním porušila mezinárodní právo v řadě případů. Zaměříme se postupně na okruhy vytýčené v úvodu.

1) Je Tibet suverénním státem?

Tibet splňuje veškeré atributy, které podle mezinárodního práva musí mít útvar, aby jej bylo možné považovat za stát.

Tibet má své území, obyvatelstvo i státní moc, která je nad ním výlučně uplatňována. V současné době vykonává státní moc exilová vláda, neboť jejímu přímému uplatňování brání přítomnost čínských vojsk.

Tibet také udržoval kontakty s jinými státy. Účastnil se mezinárodních konferencí. Byl signatářem řady úmluv a udržoval diplomatické styky, z čehož lze vyvodit jeho konkludentní uznání. Lze prohlásit, že byl minimálně v období mezi lety 1913 a 1951 nezávislým státem.

2) Tvoří Tibetánské národ a náleží jim tedy právo na sebeurčení?

Tibetánské naplňují všechny prvky stanovené v definici národu obsažené v závěrech Setkání odborníků na další studium práv lidu UNESCO (Paříž, únor 1990).

Tibetánské tedy tvoří národ a náleží jim právo na sebeurčení. To jim mimo jiné přiznává rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 1723/ 1961, která byla potvrzena rezolucí 2079/ 1965. K témuž závěru došla také například Mezinárodní komise právníků, která se sešla roku 1993 v Londýně na konferenci týkající se situace Tibetu a jeho práva na sebeurčení.

3) Lze považovat akt Číny za agresi?

Valné shromáždění OSN roku 1974 vymezilo agresi jako použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti nebo politické nezávislosti jiného státu. Mimo jiné za ni považujeme „*invazi nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území druhého státu; ... vojenskou okupaci; ... bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu; ... použití jakýchkoliv zbraní jednoho státu proti území druhého státu...*“¹¹⁷

Tibet lze považovat za suverénní stát. Každý svrchovaný stát požívá ochrany svého území, je chráněn před zásahy jiných států. Výjimku tvoří případy legálního použití síly. Do této skupiny lze zařadit výkon práva sebeobrany nebo donucovací vojenské akce Rady bezpečnosti. Je zřejmé, že se zde nejedná o žádný případ legálního použití síly. Čína provedla ozbrojený útok na území nezávislého státu Tibet, které stále okupuje a tak naplnila znaky aktu agrese. Takový postup je z pohledu mezinárodního práva nedovolený.

4) Dopouští se Čína jednání v rozporu s mezinárodním právem a jakých?

Kromě agrese, která se přičí zásadě nepoužití síly zakotvené v Chartě OSN, v Deklaraci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, a dalších, porušila Čína řadu mezinárodních úmluv. V souvislosti s neplněním svých závazků vyplývajících například ze Sedmnáctibodové smlouvy se Čína dostává do rozporu s principem *pacta sunt servanda*, který je mimo jiné zakotvena ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

Jednání s vězni a zadrženými odporuje Standardu OSN o minimálních pravidlech pro zacházení s vězni. ČLR organizuje přesuny vlastního civilního obyvatelstva na okupované území, ačkoli je to zakázáno článkem 49 čtvrté Ženevské konvence.

Je také signatářem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech, Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy proti

¹¹⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314, 14. 12. 1974, A/RES/3314/XXIX. Viz poznámka číslo 2.

mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen. Hlasovala pro přijetí nezávazné Všeobecná deklarace lidských práv. Přestože se uvedené úmluvy se řadí mezi stěžejní dokumenty mezinárodního práva, neplní ČLR převážnou většinu svých povinností, které jsou v nich zakotvené a nereaguje ani na opakující se výzvy ke zjednání nápravy, s nimiž se na ní obrací OSN, jednotlivé státy i nevládní organizace.

Dále také změnila hranice Tibetu navzdory mezinárodně právní úpravě, neboť tak učinila, aniž by umožnila Tibetánům výkon práva na sebeurčení. Právo na sebeurčení, které tibetskému národu náleží, mu dlouhodobě odpírá, což je také v rozporu s mezinárodním právem. Toto jsou jen některé z aktů, kterými Čína mezinárodní právo porušuje.

Mezinárodní komise právníků došla k závěru, že se Čína dopustila zločinu genocidy v úmyslu vyhladit Tibetány jako náboženskou skupinu a porušila tak článek II, písmeno a) a e) Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Tato úmluva je všeobecně závazná.

Pokud by ČLR vyvozovala svůj nárok na tibetské území a legitimitu pobytu svých vojsk v Tibetské autonomní oblasti od Sedmnáctibodové smlouvy, byla by pozice Tibetu složitější. Ačkoliv většinové mínění potvrzuje právo tuto smlouvu z důvodu jejího nedodržování ze strany Číny vypovědět, jak se také stalo, byl by v takovém případě minimálně vstup vojsk na území Tibetu a jejich setrvání až do vypovězení této smlouvy legální. Čína se však odvolává na neexistující vztahy s Tibetem ve 13. a 18. století. Jak již bylo vysvětleno výše, netvořil Tibet nikdy integrální součást Číny, ani jí nebyl podroben či ovládán. Vztahy Čchö-jön, na které je poukazováno, měly osobní povahu a nebyly mezi Tibetány a Číňany, nýbrž mezi tibetskými duchovními a Mongoly, později Mandžuy. Každý stát se ve své historii dostával do vlivu jiných států a byla ovlivňována jeho samostatnost. Suverenitu tibetského státu před rokem 1951 potvrdila mimo jiné Mezinárodní komise právníků.

Osobně se domnívám, že lze doložit tibetskou nezávislou existenci po delší dobu, než pouze v letech 1913 až 1951, avšak i v případě, že budeme za prokazatelné považovat jen tuto periodu, jedná se o úsek dostatečně dlouhý. Řada dnes suverénních států požívala v uvedeném období samostatnost kratší dobu. Není tedy možné popřít, že Tibet je nezávislým státem.

Pokud bychom vycházeli z tvrzení Číny a považovali Tibet za součást jejího území, přestože pro to neexistují žádné důkazy, bylo by nezbytné položit si otázku, zda by tato skutečnost měla vliv na právo Tibeťanů na sebeurčení. Toto právo náleží každému národu bez ohledu na to, zda je součástí jiného státu. Každý národ je oprávněn svobodně rozhodnout o svém dalším směřování. Mezinárodní právo chrání územní celistvost států. Proto se tohoto práva nemůže dovolávat národ, který žije ve státě, jenž se chová v souladu s principem sebeurčení a má vládu zastupující všechny lid, pokud by to směřovalo proti jeho územní celistvosti. Chráněna je tedy nedotknutelnost teritoria státu, který řádně plní povinnosti vůči svým občanům a respektuje jejich práva. Mezinárodní právo však v omezené míře uznává možnost secese od státu v případě nejzávažnějších porušování lidských práv. K tomu v Tibetu bez pochyby dochází a jeho odtržení by tedy nemělo být považováno za protiprávní.

Je nutné si však připomenout, že politika Střední cesty, z které vychází dialog s Čínou, prosazuje pouze autonomii Tibetu. Nedošlo by tedy k žádnému zásahu do územní celistvosti Číny a nárok na realizaci práva na sebeurčení touto formou Tibeťanům beze sporu náleží i v případě, že bychom odmítly jejich právo secese.

Osobně jsem došla k závěru, že Tibet není součástí Číny a je jako suverénní stát protiprávně okupován, proto v těchto souvislostech nelze mluvit o secesi, ale pouze o osvobození od čínské okupační moci.

Zarážející se může jevit nečinnost mezinárodního společenství. Přestože byla vydána řada výzev a rezolucí, nedošlo ke stanovení žádných sankcí a Čína je úspěšně ignoruje. Je zřejmé, že tvrzení ČLR, že se jedná o její vnitřní záležitosti je nepodložené. Navíc porušování lidských práv dosahuje takové míry, že i pokud by se dělo ve vnitrostátním rámci, nelze jen nečinně přihlížet. Na mezinárodní úrovni se stále častěji upřednostňuje ochrana lidských práv před suverenitou státu.

Preambule Charty OSN vyjadřuje „*víru v základní lidská práva, důstojnost a jedinečnost lidských bytostí, rovnost práv žen a mužů, malých i velkých národů*“. Jako jeden z hlavních úkolů je stanoveno rozšiřování a podpora „*respektování lidských práv a základních svobod všech lidí bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka či vyznání*“. Konkrétní kroky mohou být podniknuty pouze na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti, že jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin. Ta poté stanoví, jaká opatření mají být

uskutečněna. K použití síly se přistupuje v krajních případech. Zaměříme se tedy na to, zda lze považovat situaci v Tibetu za ohrožení či porušení míru nebo útočný čin.

Tibet byl po dlouhou dobu své historie zcela neutrální a demilitarizované území. Tvoří rozhraní mezi dvěma nejlidnatějšími státy světa a vznikajícími velmocemi. Dokladem významu Tibetu pro mír v této oblasti může být rok 1962, kdy poprvé došlo k válce mezi Čínou a Indií. Je tedy v celosvětovém zájmu, aby byla obnovena jeho nestrannost, jak je mimo jiné prosazována v Politice střední cesty. Vzhledem k tomu, že byl Tibet shledán suverénním státem, lze považovat jeho „mírové osvobození“ za útočný čin. Do doby, než Rada bezpečnosti rozhodne, jaká opatření mají být uskutečněna, náleží Tibetu právo na sebeobranu dle článku 51 Charty OSN.

Za ohrožení mezinárodní bezpečnosti je možné považovat také zbrojení v Tibetu. Čína na jeho území shromáždila nejméně 500.000 vojáků a jednu čtvrtinu svých jaderných zbraní. Tento vývoj by mohl být Indií považován za nebezpečný. V souvislosti s militarizací je třeba zmínit ukládání jaderného odpadu na tibetskou náhorní plošinu.

Globální vliv má také masivní poškozování životního prostředí. Jak již bylo zmíněno, v Tibetu pramení významné řeky, které jsou důležitým a v období sucha jediným zdrojem vody pro přibližně polovinu lidské populace. Pokud by ničení pokračovalo, lze předpokládat, že například řeka Indus by vyschla přibližně za 15 až 20 let. Vědecké výzkumy prokázaly souvislost změn tibetského životního prostředí se stabilitou monzunů, na nichž je závislá úrodnost jižní Asie. Dále bylo zjištěno, že narušení stability ovlivňuje vzdušné proudění, které je spjato například tajfuny a úkazem El Nino. V Tibetu se nachází nejrozsáhlejší trvale zaledněná plocha, pokud nezapočítáme póly, poškození rovnováhy životního prostředí může mít tedy závažný dopad na světové oteplování.

Zastávám názor, že vzhledem k výše uvedeným faktům má tibetská otázka celosvětový dopad a je v zájmu mezinárodního společenství aktivně působit při jejím vyřešení. V žádném případě nelze akceptovat tvrzení Číny, že se jedná o její vnitrostátní záležitost.

Je třeba se také zamyslet nad humanitární intervencí. Mezinárodní vývoj stále jasněji poukazuje na nutnost upravit tuto praxi na zákonné úrovni, neboť se zde střetává zájem na ochraně suverenity státu a lidských práv. Humanitární intervence vychází

z práva lidí, jež jsou podrobena utrpení na pomoc. Toto právo potvrdilo Valné shromáždění OSN rezolucí 43/131¹¹⁸ (z 8. prosince 1988), upřesnilo ho rezolucí 45/100¹¹⁹ (ze 14. prosince 1990) a bylo potvrzeno dalšími rezolucemi Rady bezpečnosti. Za stěžejní lze považovat rezoluci Rady bezpečnosti číslo 688¹²⁰ o Iráku (5. duben 1991) obsahující autorizaci humanitární operace, kvůli ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti na základě kapitoly VII. Rezoluce Rady bezpečnosti číslo 770¹²¹ o Bosně a Hercegovině (13. srpen 1992) označila vnitřní situaci v Bosně za “ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti“ a stanovila možnost užití ozbrojené síly k nápravě. Rezoluce Rady bezpečnosti číslo 794¹²² o Somálsku (3. prosinec 1992) založila právo intervenovat na podporu humanitárních cílů. Potvrdila, že vnitřní situace v Somálsku představuje ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti. I přesto, že ve výše uvedených případech rezoluce stanovily, že vnitřní konflikt lze považovat za ohrožení mezinárodního míru a je možné použít ozbrojené síly, dostává se humanitární intervence do rozporu s článkem 2. odstavcem 4 Charty OSN¹²³. Proto je vždy nezbytné jednat na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti.

Zde se stávající právní úprava jeví jako neschopná reagovat na aktuální potřeby. Hlavní překážku lze spatřovat v právu veta, kterým disponuje 5 stálých členů a jež jim dává silnou zbraň znemožnit jakýkoli zásah, bez ohledu na jeho nezbytnost. Rozhodování se tak odvíjí od politické situace a nebere se zřetel na potřeby lidu.

Pokud bychom přehlédli porušování lidských práv, zde se totiž setkáváme s problémem chybějící definice, jakého rozsahu musí porušování dosahovat, aby jej bylo možné považovat za mezinárodní záležitost, nelze pominout skutečnost, že se Čína dopustila genocidy. Tento zločin je upraven kogentními normami a Čína se nemůže jakkoli zprostit odpovědnosti. Mezinárodní společenství se zavázalo tyto zločiny potlačovat a trestat a podle toho by také mělo postupovat.

¹¹⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 43/131, 8.12.1988, A/RES/43/131.

¹¹⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 45/100, 14.12.1990, A/RES/45/100.

¹²⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 688, 5.4.1991. S/RES/0688.

¹²¹ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 770, 5. S/RES/770.

¹²² Rezoluce Rady bezpečnosti č. 794, 3.12.1992. S/RES/794.

¹²³ Charta OSN, San Francisko, 26. června 1945. VESELÝ, Zdeněk. *Smlouvy, pakty, dohody : Slovník mezinárodních a diplomatických aktů*. [s.l.] : [s.n.], 2006. Viz poznámka číslo 21.

Za hlavní důvod, proč se otázka Tibetu řeší pouze okrajově nebo vůbec, lze považovat politický, ekonomický a mocenský vliv Číny. ČLR je významným ekonomickým partnerem převážné většiny států, kteří se z čistě zjištěných důvodů nechtějí k situaci v Tibetu jednoznačně postavit. Za alibismus považují zejména vydávání neurčitých výzev a rezolucí bez stanovení sankcí. Teprve až budoucí vývoj ukáže, zda se Tibetu dostane mezinárodní pomoc a zda bude Tibetánům umožněno uplatnění jejich práv. S pokročilým věkem Jeho Svátosti dalajlámy, který letos oslaví 74. narozeniny, se objevují obavy a spekulace, zda smyslem neustálých průtahů jednání Čínou není oddalování do doby, než Jeho Svátost dalajláma zemře. Tibetané by tak ztratili nejen svého duchovního vůdce, ale také hlavního iniciátora řešení tibetské otázky. Pokud se nepodaří dosáhnout nějakých výsledků v jednání s Čínou, hrozí, že následně dosadí „čínského“ dalajlámu, stejně tak jako určila „čínského“ pančenlámu. Úkolem pančenlámy je mimo jiné potvrdit převtělece dalajlámy, který by za dané situace byl zcela jistě „pročínský“ a „stranicky vhodný“. Toto by byl snadný způsob k porobení tibetského lidu a jeho asimilaci.

„Mírové osvobození“ Tibetu se stalo dalším příkladem bezmocnosti mezinárodního práva a poukázalo na nezbytnost revize a úpravy systému ochrany mezinárodního míru a bezpečnosti, který je přespříliš ovlivnitelný politikou.

10. března 2009 jsme si připomněli smutné výročí. Uplynulo 50 let od tibetského povstání a následného odchodu Jeho Svátosti dalajlámy do exilu a 60 let od vstupu čínských vojsk na tibetské území a Čínská lidová republika pokračuje v protiprávní okupaci, aniž by se jí mezinárodní dění jakkoli dotklo.

Seznam použité literatury a pramenů

- FAIRBANK, John K. *Dějiny Číny*. [s.l.] : [s.n.], 2004. 694 s.
- W. D. SHAKABPA, Tsepon. *Dějiny Tibetu*. [s.l.] : [s.n.], 2001. 428 s.
- *Člověk a lidská práva : Dokumenty OSN k lidským právům*. [s.l.] : [s.n.], 1969. 102 s.
- SEIDL- HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné : 3. vydání*. [s.l.] : [s.n.], 2006. 448 s.
- POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné- zvláštní část : 5., doplněné a přepracované vydání*. [s.l.] : [s.n.], 2008. 510 s.
- GJAMCCHO, Tändzin. *My land and my people*. [s.l.] : [s.n.], 1962. 274 s.
- COLLARD, Gilbert, VAN GRASDORFF, Gilles. *Posvícení v Rudých tmách*. [s.l.] : [s.n.], 2004. 269 s.
- *Pravda o Tibetu- Fakta a svědectví : Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale*. [s.l.] : [s.n.], 1999. 107 s.
- ČEPELKA, Čestmír. *Právo mezinárodních smluv. Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969) - s komentářem : První vydání*. [s.l.] : [s.n.], 1986. 250 s.
- SNOW , Edgar. *Rudá hvězda nad Čínou*. [s.l.] : [s.n.], 1961. 480 s.
- VESELÝ , Zdeněk. *Smlouvy, pakty, dohody : Slovník mezinárodních a diplomatických aktů*. [s.l.] : [s.n.], 2006. 285 s.
- GJAMCCHO, Tändzin. *Svoboda v exilu : Autobiografie 14. dalajlámy*. [s.l.] : [s.n.], 1992. 279 s.
- VRBOVÁ , Klára. *Tibetské poselství z Olympie : Protesty proti pochodni očima dvou zúčastněných Čechů*. [s.l.] : [s.n.], 2008. 75 s.
- *Ústavy Čínské lidové republiky*. Praha : [s.n.], 1983. 147 s.
- GJALCCHÄN, Sönam. *Zrcadlo králů : Tibetská kronika 14. století*. [s.l.] : [s.n.], 1998. 344 s.
- JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly*. [s.l.] : [s.n.], 1969. 55 s.
- CRISTESCU, Aureliu. *The right of self- determination : Historical and cureent development on basis of United Nation instruments*. [s.l.], 1981. 125 s. E/CN.4/Sub.2/404/Rev.1. Special Rapporteur of the Sub- Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities.
- NOSKOVÁ, Ivana. *Porušování lidských práv v Tibetu a jeho suverenita z hlediska mezinárodního práva*. [s.l.], 2000. 50 s. Diplomová práce.
- KLIMEŠ, Ondřej. *Tvrdý úder proti Ujgurům. Infoservis Společnosti Člověka v tísní [online]*. 24.1.2002
- <http://www.tibet.ca> [online]. 2007 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.ca/en/newsroom/wtn/5767>>.
- [Ad.vscr.cz](http://ad.vscr.cz) [online]. [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <http://ad.vscr.cz/news_files/SMPRE.DOC>.

- *Http://portal.gov.cz* [online]. c2003-2009 [cit. 2009-05-10]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_l=126/1929&PC_8411_ps=10#10821>.
- SPENCEROVÁ, Tereza. *Http://www.czechfp.cz* [online]. c2008 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechfp.cz/site/?p=461>>.
- *Http://www.fas.org* [online]. c2008 [cit. 2009-06-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0688.htm>>.
- *Http://www.harunyahya.com* [online]. c2009 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: *Http://www.nato.int* [online]. c2009 [cit. 2009-06-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/ifor/un/u920813a.htm>>.
- BUCKLEY, Chris. *Http://www.reuters.com* [online]. [cit. 2009-07-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.reuters.com/article/topNews/idUSTRE5650SW20090708>>.
- *Http://www.tibet.ca* [online]. 2007 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.ca/en/newsroom/wtn/5761>>.
- *Http://www.un.org* [online]. c2009 [cit. 2009-06-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r131.htm>>.
- *Http://www.uygur.org* [online]. c2002 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <http://www.uygur.org/enorg/h_rights/report_9_11_2002.html>.
- *Www.china.org.cn* [online]. [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.china.org.cn/english/government/207138.htm>>.
- Harun Yahya *Www.harunyahya.com* [online]. c2009 [cit. 2009-06-03]. Dostupný z WWW: <http://www.harunyahya.com/other/czech/books/vychodnim_turkestanu/vychodnim_turkestanu_03.php>.
- *Www.phayul.com* [online]. c2004-2009 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.phayul.com/news/article.aspx?id=16790&t=1&c=1>>.
- *Www.reuters.com* [online]. c2009 [cit. 2009-07-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSPEK10986>>.
- *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un59.html>>.
- *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un61.html>>.
- *Www.tibet.com* [online]. [1997] [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/Resolution/un65.html>>.
- *Www.tibet.com* [online]. [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.com/WhitePaper/white5.html>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=7&rmenuid=8#>>.

- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=8&rmenuid=8>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=9>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=14#>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=15>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=2&rmenuid=2>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=4&rmenuid=3>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=5&rmenuid=4>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=96&rmenuid=11>>.
- *Www.tibet.net* [online]. \$2000-2009 [cit. 2009-05-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=85&rmenuid=11>>.
- *Www.tibet.net* [online]. [2008] [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=78&articletype=press&tab=2>>.
- *Www.tibet.net* [online]. c2000-2009 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibet.net/en/index.php?id=149&rmenuid=11>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. 2005 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=632>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=627>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=615>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=449>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=89>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=106>>.
- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=98>>.

- *Www.tibinfo.cz* [online]. c2005 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=613>>.
- *Www.un.org* [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/470/97/PDF/N0847097.pdf?OpenElement>>.
- *Www.un.org* [online]. c2009 [cit. 2009-06-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r100.htm>>.

The situation in Tibet, with the intention of human rights problems and the right of self- determination of nations- Summary

I rate the Tibet issue as very interesting and actual. If we think about the ruling situation closely, we found out big amount of break of domestic and also international law.

This topic was chosen to remind a serious mischief, that is install in Tibet already 60 years and to point out the indifference of international community and the inconsistency of enforcement of international law.

It is very difficult to acquire impartial information about the situation in Tibet.

I stem from accessible publications trying to keep an objective stance. With regard that China offers just very few statements about the situation in Tibet, which does not further mostly respond to the facts presented by Tibet's side, my work is largely based on the particulars coming from experiences of Tibet exile or published by Tibet exile government.

China takes pains to manipulate public meaning, enforces censorship and bars access of neutral international media.

An important resource of my work became reports of International Commission of Jurists from 1959, 1960 and 1993, than OSN resolutions and reports published by non-governmental organisations as Amnesty International for example.

It was necessary to extract the information especially about an actual situation from internet, because there is absence of printed publications.

Preliminary the basic questions were laid out, which should be answered in my study (chapter one):

- 1) Is Tibet a sovereign state?
- 2) Do Tibetan people form nation and have they the right of self- determination?
- 3) Can we consider the China's act as an aggression?
- 4) Behaves China against the international law?

In following chapters I summarised advices in the range necessary to understand the situation in Tibet trying to bring closer to the reader Tibet's history, culture, language and habits (chapter two- five, chapter sixteen- twenty seven). This chapters concentrate

especially on the period, from which China reduce its requirements and on the Tibet's occupation.

Subsequently it was important to deal with the question, if we can consider Tibet as a sovereign state (chapter six and seven). In this context the Tibet's exile community and its functions were mentioned (chapter eight).

Like essential sound the answer, if Tibetan people form nation and have the right of self-determination (chapter nine).

I put my mind to efforts of His Holiness the 14th Dalai Lama to Sino-Tibetan Dialogue and to possibilities of future solution and face of Tibet (chapter eleven-fifteen).

A wide chapter is devoted to human rights (chapter twenty eight). The first part indicates base of human rights, the next part presents single right breaking. Particular part reports on rights of women and children.

Separated chapter refer the question of genocide in Tibet (twenty nine).

Actual events in this country were outlined too, especially the year of 2008, which we can consider as a converting one, because one of the main demonstrations passed (chapter thirty- thirty two).

Marginally problems of China's treating with other non-Chinese minorities were touched, which do not get such publicity as Tibet (chapter thirty three).

Finally layout questions were answered (chapter thirty four).

It results from the facts, that China breaks international law. It occupies Tibet's country, denies the right of self-determination to the Tibetan people, rudely breaks the human rights and perpetrated the crime of genocide.

The sad reality stays. The international community does not make any certain steps to error resolution probably because of the China's economical power.

I suppose that, the current international legal regulation is deficient and needs revision.

The right of veto of five permanent members of Secure Council is according to my opinion considered as one of the main problems. Also the humanitarian intervention should be regulated.

Key words- klíčová slova:

Tibet- Tibet

Lidská práva- Human rights

Právo na sebeurčení- Right of self- determination